

Grønt Miljø

7 / SEPTEMBER 2014

KOCH OG DEN GRØNNE FORSKNING

Samspillet med erhvervet er i forskningens fokus, mens dens vilkår og behov er skiftet, konstaterer Niels Elers. Side 4

DET FØRSTE RIGTIGE TAGLANDBRUG

Vejen fra marken til byens køkkener forkortes med et nyt jordsubstrat, friske bylandmænd og et ledigt tag. Side 14

DÅBSATTESTEN I EN NY GRØN RAMME

Efter arkæologiske fund indgår Jelling-monumentet i et grønt anlæg med vikingetidens grænser. Side 30

SE OG BLIV SET

Kriminalpræventive anbefalinger giver udfordringer med bevoksninger fordi alt skal kunne ses. Side 46

Disse træer vokser på vores egen mark afdeling A 1 i Kappendrup.

Vil du se flere?
- få en "køretur" i planteskolen her:

KORTEGAARD
Telefon 65 97 26 56
pkp@kortegaard.dk
www.kortegaard.dk

**KVALITETS
PLANTER TIL
ANLÆGS-
SEKTOREN**

- Indhent tilbud på dit projekt

HOLDENS
PLANTESKOLE A/S

Kongeåvej 12 - 6600 Vejen
Tlf. 75 3640 99 - Fax 75 3648 99
mail@holden.dk - www.holden.dk

 - også i bigbags

**Muld
Spagnum
Barkflis
Træflis
Topdressing
Grus
Granitskærver**

Levering med lastbil
eller afhent selv
Container udlejning

www.l-n-g.dk
Lyng
Naturgødning
Slangerupvej 16
3540 Lyng
48 18 73 50

Fældedparken

MALMOS
ANLÆGSGARTNERE

Tlf. 59 59 53 42
www.malmos.as

 JOHANSENS PLANTESKOLE
RÅDGIVNING - KVALITET & PRÆCISION

Total leverandør
til den grønne sektor

Vores katalog
fås også som
iPad-løsning

Scan med din iPad

 JOHANSENS PLANTESKOLE
Damhusvej 103 - Brøndsted - 7080 Borkop
Tlf +45 75 86 62 22 - Fax +45 75 86 93 08
salg@johansens-planteskole.dk - www.johansens-planteskole.dk

RUL DIN GRÆSPLÆNE UD ÅRET RUNDT

SMÅ RULLER:

61 x 164 x 1,5 cm
= 1m² pr. rulle

STORE RULLER:

Bredde 50-81 cm.
Længde op til 35 meter.

Priser pr. m² excl. moms & transport:

1-24 m²	kr. 30,-
25-99 m²	kr. 25,-
100-299 m²	kr. 18,-
300-999 m²	kr. 15,-
1000-2999 m²	kr. 13,-
Over 3000 m²	kr. 12,-
Græstage, 1-39 m²	kr. 40,-
Græstage, over 40 m²	kr. 30,-

Leopold's Rullegræs

4100 Ringsted Tlf. 56 87 00 95

www.leopolds-rullegraes.dk info@leopolds-rullegraes.dk

KOMMENTAR

BÅDE ÅBENT OG LUKKET

Hvordan man kan forbygge kriminalitet og skabe tryghed i boligområder er blevet beskrevet mere eller mindre enslydende i indtil flere standarder og vejledninger gennem årene. Og nu igen i Det Kriminalpræventive Råd og Trygfondens 'guide til mere trygge byer'. Der skal ikke være steder hvor indbrudstyve kan skjule sig, og hvor overfaldsmænd kan ligge på lur. Ingen stier og opholdssteder skal unddrages andres overvågende blikke og beskyttende øjne. Der skal ingen skumle steder være. Ikke noget med at hegne sig ind bag høje hække og lukkede facader.

Det er ønsket der let kan komme i strid med andre. Et sikkert udemiljø i den nye guides ånd er et miljø uden hække, hegn, buske og træer med løv til jorden, alt der hindrer åbenhed og gennemsigt. I praksis er der plæner, lave bede og opstammede træer tilbage. Det er en tendens vi ser i forvejen, men som kan blive forstærket. Men hvad så med den læ som buske og hække skaber? Hvad med de stille lukkede rum hvor man kan føle sig tryk på en anden måde? Det er ifølge forskningen af stor betydning for stressramte. Og hvad med de legemuligheder der går tabt når man ikke kan gemme sig nogen steder? Hvad med privatheden i det hele taget når alt skal være så åbent som muligt for andres blikke? Går man linen ud, er der heller ikke plads til blinde veje der ellers er en gave i et boligkvarter, for et åbent trafiksystem med trafik øger nemlig kontrollen.

I guiden - og hos de fem kommuner der har arbejdet kriminalpræventivt i deres byplanlægning - understreges det samtidig at der skal være indbydende grønne områder fordi det i sig selv får flere mennesker ud - og dermed også skaber flere beskyttende øjne. Det er let nok at sige - og noget af en udfordring at realisere når man står tilbage med en indskrænket palet af virkemidler. Resultatet kan på alle andre parametre end forebyggelse af kriminalitet kun blive dårligere end det ellers kunne være blevet.

Vist er der gode hensigter og forslag i guiden, bl.a. god vedligeholdelse, psykologisk 'ejerskab' og byggeri i menneskelig skala. Og det kan dokumenteres at de beskrevne kriminalpræventive indgreb har en reel virkning. Man forskyder ikke bare kriminaliteten til nabokvarteret. Og når indgrebene samtidig indskrives i kommuneplanlægningen som lokalplanrammer, er der god grund til at vente at de får reel betydning. Klip hækken ned. **SØREN HOLGERSEN**

FORSIDEN. Afstresning og tryghed i Julius Thomsens Plads, Man går ind i en 'anden verden', men de lave hække og stammede træer giver også gennemsyn. Foto: L. Thorsen.

Grønt Miljø www.grontmiljo.dk

www.facebook.com/grontmiljo

Redaktion: Søren Holgersen, ansv. (sh). SH@dag.dk. Tlf. 2065 1507.

Lars Lindegaard Thorsen (lt). LT@dag.dk. Tlf. 6116 9394.

Abonnement: Inge Andersen, ia@teknovation.dk. Tlf. 4613 9000.

Annoncer: Steen Lykke Madsen, Teknovation ApS. SL@b2b-press.dk. Tlf. 3035 7797. Tlf. 4613 9000.

Udgiver: Danske Anlægsgartnere / ProVerte A/S.

Tryk: Jørn Thomsen Elbo A/S. Trykoplæg: 5.000.

Oplag: 1.7.12-30.6.13: 4.708 ifølge Specialmediernes Oplagskontrol. Medlem af Danske Specialmedier. 32. årgang. ISSN 0108-4755.

Grønt Miljø er et fagligt magasin om planlægning, anlæg og drift af have, park og landskab. Målgruppen er fagfolk i privat eller offentlig virksomhed samt fagets kunder, leverandører og uddannelsessøgende. Grønt Miljø udkommer med 10 årlige numre. Et årsabonnement koster 425 kr. inklusiv moms. Kollektive abonnementer kan aftales.

DÆKBARK FRA KOLD
TRANSPORT- & HANDELSFIRMA

• SORTERET BARK:

DÆKBARK 40 (20-80 mm) Fyr
DÆKBARK 20 (10-30 mm) Fyr/Gran

• FALDUNDERLAG:

DS-godkendt faldsand
LEGEARK (20-60 mm) Gran

• USORTERET BARK:

REKET DÆKBARK Gran (0-120 mm)
BARKSMULD (0-10 mm) til jordforbedring

• FLIS OG SPHAGNUM:

TRÆFLIS (20-50 mm)
RIDEBA NEFLIS
SPHAGNUM grov/fin

DÆKBARK FRA KOLD
DANMARKS STØRSTE BARKLEVERANDØR

HØVEDKONTOR:

Vognmand Kold A/S
Stærkindevej 37,
Vindinge
4000 Roskilde

Tlf. 4635 0531
fax 4635 2199
E-mail: Salg@kold-bark.dk
www.kold-bark.dk

Konsulent:
Jens Olesen
4014 9840

Jylland:
Tlf. 9839 2722

LAGER PÅ SJÆLLAND
LAGER PÅ FYN
LAGER I JYLLAND

SPECIALPRISVED
STØRRE LEVERANCER

Koch og den grønne forskning

EVALUERING. Samspillet med erhvervet er i fokus, men forskningens vilkår og behov er ikke som for før, konstaterer tidligere leder af skov- og landskabsforskningen Niels Elers Koch

Af Tilde Tvedt

I næsten hele sin karriere har Niels Elers Koch været dybt engageret i forskning og undervisning inden for skov, park, landskab og planlægning. Lidt over 23 år blev det til som leder af Skov & Landskab og senest også Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning (IGN). Den 1. september startede han på et nyt job, og jeg fangede ham få dage efter til en snak om forskningen på park- og landskabsområdet. Hvordan er det gået, og hvor står vi i dag?

Skiftende vilkår

Park- og landskabsforskningen begyndte for alvor i 1987 hvor Parkteknisk Institut åbnede dørene med Jon Pape som direktør. Målet var et serviceorgan, der kunne betjene parkforvaltninger og anlægsgartneri med viden og rådgivning inden for etablering, pleje, arbejdsmiljø, maskiner og forvaltning. Starten var hård, for basismidlerne var meget små.

„Årsagen til at det trods alt blev en succes, var at det var særdeles dygtige folk som var

sat til at løse opgaven, og at erhvervet bakkede op om initiativet,“ vurderede Kjell Nilsson i skriftet 'Park- og landskabsforskningen 10 år fra 1997'.

I 1991 blev Parkteknisk Institut en del af det nydannede Forskningscentret for Skov & Landskab sammen med Skovteknisk Institut, Statens forestlige Forsøgsvæsen, Afdeling for Landskabsplanter, pyntegrøntforskningen og skovøkosystemgruppen på DTU. Niels Elers Koch stod i spidsen for fusionen og kom dermed for alvor i nærkontakt med park- og landskabsforskningen. Videntjenesten var allerede en realitet, fremhæver han, og i 1992 løb den første udgave af fagudstillingen Have & Landskab af stablen i Gram.

Den lidt større organisation gav gode muligheder for at konsolidere forskningen, men der var ikke meget tid til at hvile på laurbærerne. „Allerede i 1994 lurede en trussel om sammenlægning med Statens Planteavlsvæsen. Heldigvis blev det ikke sådan, og vi fik i

stedet 2 mio. kr. mere i basisbevilling oven i de 7 mio. kr., vi allerede havde tilkæmpet os,“ fortæller Niels Elers Koch.

I efteråret 1994 blev Skov & Landskab flyttet fra Landbrugsministeriet til Miljøministeriet. „Her var der lidt mindre fokus på produktion hvilket har været til gavn for park- og landskabsforskningen,“ vurderer Niels Elers Koch.

Kurs mod universitetet

Samtidig blev samarbejdet med Institut for Økonomi, Skov og Landskab på Landbohøjskolen (KVL) intensiveret. Det gav en tættere kontakt til bl.a. landskabsarkitektuddannelsen og mere forskningsbaseret undervisning. I 1997 kom planlægning til som nyt fagområde i tæt samspil med park og landskab. „Det gav 3 mio. kr. mere i basisbevilling hvilket var en stor gevinst,“ siger Niels Elers Koch. Resultatet blev også en ny linje for bydesign på landskabsarkitektuddannelsen i 2007.

Den næste større udfordring var fusionen med KVL i 2004.

„Vi havde allerede i en årrække haft et tæt centersamarbejde med KVL, Skovskolen og Danida Forest Seed Centre.

Men den daværende regering ønskede at sektorforskningen skulle være en del af universiteterne, og samtidig ville stærke kræfter i Miljøministeriet lægge os ind under Danmarks Miljøundersøgelser. Derfor forberedte vi selv en fusion med KVL for at få mest mulig indflydelse på vilkår og rammer,“ fortæller Niels Elers Koch. I 2007 fusionerede KVL med Københavns Universitet, og Skov & Landskabs status som universitetsinstitut var en realitet.

Engagerede medarbejdere

Hvordan med de konkrete resultater i al den omskiftelighed? Niels Elers Koch peger på de engagerede og dygtige medarbejdere som den afgørende forklaring på at park- og landskabsforskningen løbende har produceret gode resultater. „Og så har Kjell Nilsson haft stor betydning for udviklingen. Han blev chef for Afdeling for Park og Landskab i 1993 og har hele vejen igennem været eminent til at skabe resultater, etablere netværk og skaffe penge. Han var bl.a. drivkraft i det store projekt 'Grænser i landskabet' hvor vi virkelig fik gang i forskningen på landskabsområdet.“ Niels Elers Koch nævner også arbejdet med bynære skove, pesticidfri drift, bytræer og friluftsliv som centrale.

Regnvand og sundhed

I dag er håndtering af regnvand et af de store temaer. „På vandområdet er vi rigtig langt fremme, igen takket være fremsynet indsats fra dygtige medarbejdere. Det store partnerskab 'Vand i byer' er et eksempel på hvordan man kan løfte en hel sektor i forhold til et bestemt fagområde - og endda udbrede arbejdet til også at omfatte

Bytræers vilkår er en udfordring, også for park- og landskabsforskningen. Niels Elers Koch peger på de engagerede og dygtige medarbejdere som den afgørende forklaring på at park- og landskabsforskningen løbende har produceret gode resultater trods varierende rammebetingelser. Foto: Oliver Bühler.

Niels Elers Koch er forstkandidat, dr.agro. og æresdoktor og -professor ved flere udenlandske universiteter. Han har stået i spidsen for skov- og landskabsforskningen i Danmark siden 1991, men skifter nu til jobbet som administrerende direktør og chefredaktør for det topografiske og statistiske værk 'Trap Danmark'. Foto: Inger Ulrich.

regnvandshåndtering i afrikanske storbyer. Et flot eksempel på samarbejde med praksis," understreger Niels Elers Koch.

Et andet aktuelt fagområde er natur og sundhed. „Også her har kompetente medarbejdere fanget samfundets interesse for grønne områder til behandling og forebyggelse. Det er bl.a. omsat til en forskningsbaseret terapihave og snart også en helseskov. Begge dele fint kombineret med de muligheder der ligger i Arbo-retet i Hørsholm.“

Niels Elers Koch fremhæver igen og igen medarbejdernes betydning og deres evner til at gribe muligheder. „En af de ting jeg har været mest glad for, er at se medarbejderne trives og gøre gavn. Derfor har det allerværste også været de fire politisk besluttede spare-runder. Hver gang har vi været tvunget til at skille os af med mere end ti procent af medarbejderne og har sagt farvel til

kompetente og erfarne kollegaer, desværre også på park- og landskabsområdet.“

Attraktive fysiske rammer

Også de fysiske rammer for arbejdet tillægger han stor betydning. „Vi kunne tydeligt se det da Forskningscentret i 1995 flyttede ind i sit eget hus i Hørsholm. En del af de spændinger der naturligt nok havde været i de første år efter fusionen, aftog markant. Både stemningen, samarbejdet og produktionen blev meget bedre,“ husker Niels Elers Koch.

I dag bor størstedelen af IGN på Frederiksberg dels i en ældre bygning, dels i et helt nyt hus fra 2010. Og her er vi så ved det andet punkt som Niels Elers Koch tænker på med særlig glæde: „Jeg synes vi har fået skabt en rigtig attraktiv ramme for forskning og uddannelse. Kvalitet i arkitektur, indretning og udearealer får medarbejderne til at føle sig

godt tilpas og yde deres bedste.“

Landskabsarkitekt Torben Schønherr har tegnet udearealerne som favner både det gamle og det nye hus i en fælles grøn ramme og bruges flittigt til frokost og andre pauser og uformelle møder. Også de to bygninger rummer mange mødesteder.

Endnu et hus er på vej på samme adresse for at give plads til de seneste fusionspartnere Sektion for Geografi og Sektion for Geologi. „Jeg er overbevidst om at det for alvor vil sætte gang i synergien, ikke mindst mellem geografi, landskabsarkitektur og planlægning. Når man færdes i det samme hus i hverdagen, kan man bedre udvikle samarbejdet.“ Planlægningen af dette nye hus har stået på i et års tid, og Niels Elers Koch har lovet fortsat at hjælpe med at skaffe den nødvendige finansiering i kraft af sine mange kontakter.

Samspil på nye måder

Hvordan vurderer han så park- og landskabsforskningen lige nu? „Vi har et utroligt stærkt hold på alle fronter. Folk fra

forskellige faglige verdener med stor vilje til at samarbejde på tværs. Den grønne sektor vil muligvis kritisere os for ikke at lave nok forskning og udvikling på det tekniske område. Men i dag er der på mange måder brug for noget andet end for 20-25 år siden,“ konstaterer Niels Elers Koch.

Hele samfundet befinder sig på et højere teknisk stade, og udviklingen af nye teknikker foregår i høj grad ude i virksomhederne, både private og offentlige som i dag gennemgående er større. „Tendensen svarer til det vi ser i andre lande hos institutioner med samme formål som vores,“ fortæller Niels Elers Koch.

Jordforbindelsen er dog stadig utrolig vigtig for forskningen, understreger han. „Man skal hele tiden være bevidst om hvordan man bedst gavner samfundet. Derfor er initiativer som PartnerLandskab hvor IGN laver mindre projekter sammen med partnere fra sektoren af stor betydning. Det samme gælder Videntjenesten og vores udbud af efteruddannelse som giver os god kontakt til den grønne sektor.“

På skovbrugsområdet er der

netop oprettet et nyt professorat med særligt fokus på samarbejde med praksis. Noget lignende ville være godt på parkområdet, vurderer Niels Elers Koch. Han peger desuden på Skovskolens praksisnære indgangsvinkel som en ressource. Den har park- og landskabsområdet bl.a. fået gavn af via den nye uddannelse til have- og parkingeniør.

Han medgiver at universitetets prioritering af grundforskning og videnskabelig afrapportering kan være en udfordring når man gerne vil arbejde tæt sammen med praksis. „Det betyder at der er nogle opgaver IGN har sværere ved at løse fordi de desværre ikke 'tæller' i medarbejdernes præstationer. Det gælder f.eks. syns- og skønssager. Men jeg hæfter mig samtidig ved at Københavns Universitet også prioriterer den frie tanke og den frie forskning hvilket kan give mange muligheder,“ siger Niels Elers Koch som generelt er fortrøstningsfuld, også i forhold til park- og landskabsforskningens fremtid.

Videre med formidling

Niels Elers Koch skal de næste seks år være administrerende direktør og chefredaktør for Trap Danmark. Det er en omfattende topografisk og statistisk beskrivelse af hele Danmark som senest blev udgivet i 1953-1972. Nu skal det hele skrives på ny.

Niels Elers Koch ser frem til for første gang i mange år at

få sit 'eget' projekt efter mange år med overordnet ansvar for andres projekter.

„Jeg startede mit arbejdsliv med forskningsprojektet Skov & Folk om brugen af skovene til friluftsliv og befolkningens ønsker i den forbindelse. Nu kan jeg slutte med et nyt stort projekt som kræver en kreativ indsats hvilket jeg glæder mig meget til,“ fortæller han.

Det nye værk bliver også et godt redskab for den grønne sektor, forudser Niels Elers Koch. „Her samler vi store mængder oplysninger som knytter sig til steder. Det kan f.eks. bruges i håndteringen af regnvand hvor man f.eks. kan have gavn af at kende de oprindelige vådområder og vandbevægelser i et bestemt område.“

På IGN er Gertrud Jørgensen konstitueret som institutleder mens stillingen slås op. Henrik Vejre sørger for det videre arbejde med park- og landskabsforskningen som konstitueret leder af Sektion for Landskabsarkitektur og Planlægning. □

KILDER

Interview med Niels Elers Koch 2.9.2014.

Niels Elers Kochs tale ved afskedsreception 27.8.2014.

Pressemeddelelse fra Trap Danmark 27.08.14: Opdag Danmark - ny verden af viden på vej.

Park- og Landskabsforskningen 10 år. Forskningscentret for Skov & Landskab 1997.

SKRIBENT

Tilde Tvedt er landskabsarkitekt og freelancejournalist. Hun er desuden deltidsansat som seniorkonsulent på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning.

Regnvandsgrøft. Partnerskabet 'Vand i byer' er et eksempel på hvordan samarbejdet med praksis tilpasses aktuelle behov og løfter hele sektoren.
Foto: Tilde Tvedt.

Den nye Trap Danmark

En komplet beskrivelse af Danmark samlet på ét sted, men tilgængelig overalt. Det er målet bag den kommende Trap Danmark der i de næste seks år skal skrives af et stort hold af forskere og eksperter og udgives af Trap Danmark A/S dannede til lejligheden.

Hvad enten der søges viden om rådhuset i Ebeltoft, Tøndermarskens dyreliv, Nørrebro's historie, Middelfarts erhvervsstruktur, Bornholms vandfald eller lollandske dialekter, skal der være præcise svar i bogform og i digitale formater til pc, mobiltelefon, og hvad der ellers kommer.

„I Trap Danmarks omfattende trykte og digitale univers vil enhver der - lokalt som på landsplan - søger pålidelig, relevant og velskrevet information, for alvor kunne opdage Danmark,“ siger chefredaktør og adm. direktør for Trap Danmark A/S Niels Elers Koch der tiltrådte 1. september.

Bestyrelsesformand i Trap Danmark A/S Joachim Malling: „I globaliseringens tidsalder er det vigtigt at få nedfældet og fastholdt vort fælles geografiske, historiske, kulturelle og nationale udgangspunkt og ikke bare formidle dette til de få, men til de mange.“

Historien om Trap Danmark begyndte 1856-1860 hvor kabinetssekretær J.P. Trap i kommission hos forlagsboghandler G.E.C. Gad udgav den første udgave af 'Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark', siden kendt som Trap Danmark. Den seneste 5. udgave udkom 1953-1972 med den hidtil mest komplette beskrivelse af landskaber, byer, sogne, historie, natur, kultur og institutioner.

Nu starter arbejdet med den 6. udgave helt forfra. Det første trykte bind er planlagt til udgivelse i 2016, og det 34. og sidste i 2020. Desuden forventes særudgaver om de fleste kommuner. Grønland og Færøerne er derimod ikke med i første omgang. Ud over bogformen udgives værket også på digitale platforme hvor indholdet opdateres og tilpasses brugernes behov og stedsbestemmes med gps-koordinater.

Trap Danmark vil blive skrevet af tusindvis af lokalt forankrede forfattere samt forskere og eksperter. Arbejdet begynder nu med at få oprettet et forfatter- og konsulentnetværk og en redaktion. Arbejdet støttes af Trap Danmarks Faglige Råd ledet af professor Jørn Lund der var chefredaktør for Den Store Danske Encyklopædi. Projektet har fået økonomisk støtte fra A.P. Møllers Fond, Augustinus Fonden, Aage og Johanne Louis-Hansens Fond samt G.E.C. Gads Fond med en samlet bevilling på 130 mio. kr.

Trap Danmark A/S, Agern Allé 13, 2970 Hørsholm. Tlf 2530 0909.
info@trapdanmark.dk. www.trap.dk. Chefredaktør og administrerende direktør Niels Elers Koch: Tlf. 2123 0742, nek@trapdanmark.dk.

YDELSE OG SIKKERHED TIL SKRAPPE UDFORDRINGER.

HOGSBACK, SYDAFRIKA S 32°35'42.626" E 26°55'56.119"

KAMPAGNE-
PRIS!

HUSQVARNA 440e TrioBrake®
Nu 2.895,- (spar 300,-)
Vejl. pris inkl. moms 3.195,-

KAMPAGNE-
PRIS!

HUSQVARNA 445e TrioBrake®
Nu 3.195,- (spar 600,-)
Vejl. pris inkl. moms 3.795,-

KAMPAGNE-
PRIS!

HUSQVARNA 450e®
Nu 3.895,- (spar 600,-)
Vejl. pris inkl. moms 4.495,-

RANDZONE LIGHT

Ny randzonestov ser bort fra de små søer og vandløb og skærer en meter af bredden så arealet passer

Den 1. august trådte en ny randzonestov i kraft der begrænser randzonernes omfang. De mindre vandløb skal ikke have randzoner, og de øvrige reduceres fra 10 til 9 meters bredde. Det gælder også søer hvor arealgrænsen dog fortsat er 100 m². Ændringen er vedtaget af et bredt folketingsflertal af regeringen, Venstre, Konservative, Liberal Alliance og Dansk Folkeparti.

Randzoner er zoner langs vandløb og søer hvor der ikke må sprøjtes, gødes eller pløjes. Deres formål er først og fremmest at fange de næringsstoffer der udvaskes fra markerne før de ender i søer og åer. Reglerne omfatter derfor kun marker, ikke skove, parker og haver. Randzonerne er et af midlerne til at opfylde EU's vandrammedirektiv. Det supplerer kravet om de 2 meter bræmmer der i forvejen gælder for større vandløb og er også en naturkompensation for den opdyrkede brakjord.

Loven blev først vedtaget i

2011 under Lars Løkke Rasmussens VK-regering, men før den trådte i kraft 3. september 2012, kom der ændringer, bl.a. som følge af regeringsskiftet. Man tillod adgang til randzonerne og forbød at dyrke energiforgrøder i dem. Og før randzonerne kom til at virke i praksis, er der nu kommet en ny randzonestov.

I foråret besluttede et bredt flertal i Folketinget nemlig at halvere arealet til randzoner til højst 25.000 ha. Det skete efter kritik fra især landbruget der mente at de mistede for meget dyrkningsjord når selv små vandløb skulle have ti meter randzoner. Desuden var der store problemer med at udpege og administrere randzonerne, ikke mindst for små vandløb der ikke er vandførende hele året. Den faste bredde på ti meter fik endvidere kritik for at være for rigid, den burde variere efter forholdene. Landbruget har ofte henvist til de mere lempelige forhold i Tyskland hvor

man dog i sommer fik EU-kritik for ikke at bekæmpe kvælstofforureningen godt nok.

De mindre vandløb er i alle tilfælde taget ud af aftalen, og da det ikke var nok for at nå ned på 25.000 ha, blev der til allersidst skåret én meter af randzonerne så de kun er på højst 9 meter, ikke på 10.

Loven siger derfor nu at der udelukkende skal være randzoner om vandløb og søer der:

- Er klassificeret som offentlige efter §9 i lov om vandløb.
- Er beskyttet efter §3 i lov om naturbeskyttelse.
- Der er fastsat miljømål for i de statslige vandplaner vedtaget efter miljømålsloven.
- Er omfattet af kravet om 2-meter bræmmer i § 69, stk.1, i lov om vandløb.

Generelt kan man sige at der er randzoner om vandløb der er omfattet af anden lovgivning og om søer der er over 100 m². Med den nye - og juridisk bestemte afgrænsning - har det ikke mere betydning om vandløbet er vandførende

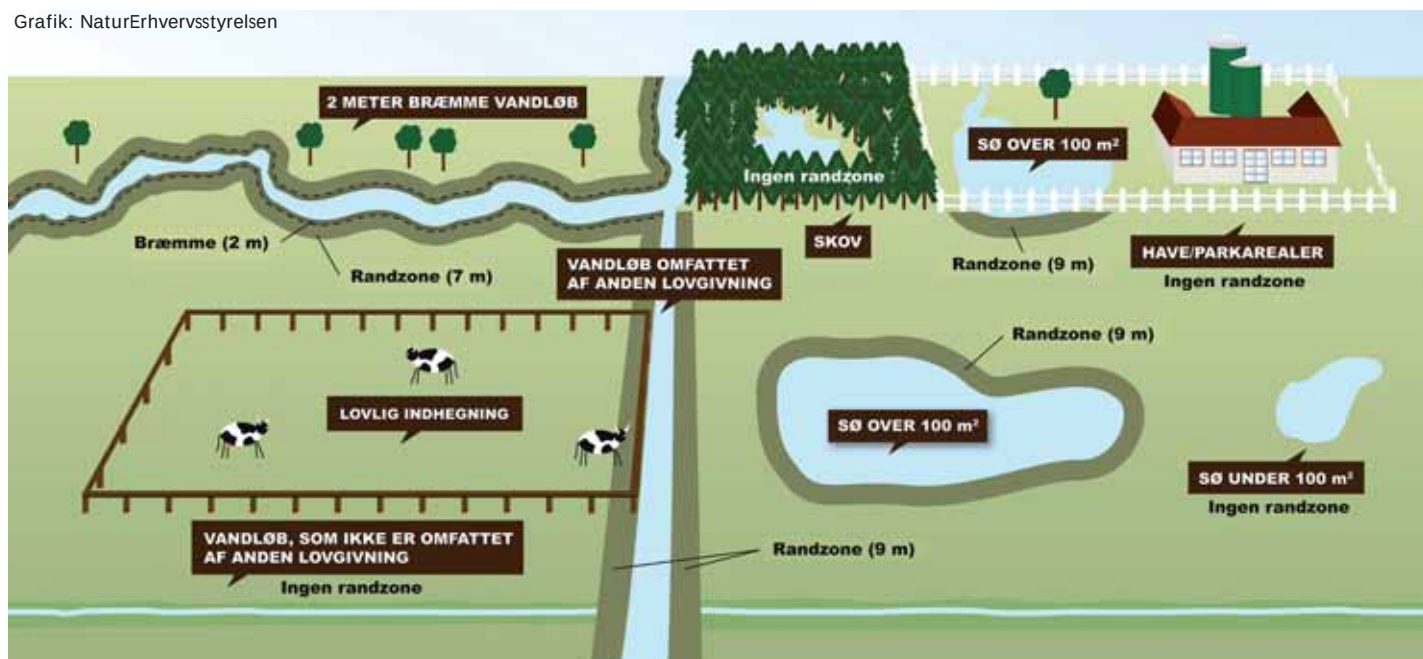
en del af året eller ej. Hvilke vandløb og søer der har fået randzoner, kan man se på Naturstyrelsens miljødatakort (miljoegis.mim.dk), hvor 'randzonebærende vandløb og søer' er tegnet ind. Endnu er kortet ikke fuldt opdateret.

Det gælder fortsat at der er adgang til randzonerne - efter naturbeskyttelseslovens regler for færdsel på udyrkede arealer. Dyrkningen skal dog ophøre først, man må ikke krydse en mark for at komme hen til randzonen, og ejeren har heller ikke pligt til at skabe nem adgang.

Loven rummer i øvrigt muligheder om kompensationer og dispensationer. Det kan man læse meget mere om på NaturErhvervstyrelsens hjemmeside. [sh](http://www.naturerhvervst.dk)

Bekendtgørelse om randzoner. BEK nr 904 af 30/07/2014. www.retsinformation.dk. Naturerhvervstyrelsen. www.naturerhvervst.dk > landbrug > natur og miljø > randzoner. <http://miljoegis.mim.dk/cbkort?&profile=miljoegis-nst>.

Grafik: NaturErhvervstyrelsen

Det er blevet kompliceret at finde ud af hvor der er randzoner. Denne oversigt fra NaturErhvervstyrelsen kan være en hjælp.

Fjern efterårets løvfald med John Deere Snowfox

NYHED

Kontakt din
forhandler

1026R SNOWFOX MINI

26 hk med 1,3 m GMR-kost.

Kampagnepris kr. **189.000**

Leasing pr. måned kr. **2.418**

NYHED 2025R SNOWFOX MIDI

24 hk med 1,3 m GMR-kost.

Kampagnepris kr. **216.000**

Leasing pr. måned kr. **2.763**

NYHED 2032R SNOWFOX MIDI PLUS

32 hk med 1,3 m GMR-kost.

Kampagnepris kr. **243.000**

Leasing pr. måned kr. **3.109**

NYHED 3038R SNOWFOX MAXI

37 hk med 1,5 m GMR-kost.

Kampagnepris kr. **293.000**

Leasing pr. måned kr. **3.748**

NYHED 3045R SNOWFOX MAXI PLUS

44,6 hk med 1,5 m GMR-kost.

Kampagnepris kr. **309.000**

Leasing pr. måned kr. **3.953**

NYHED 3045R SNOWFOX MAXI PLUS

44,6hk med 1,5 m CMR-kost og

John Deere integreret frontlift.

Kampagnepris kr. **319.000**

Leasing pr. måned kr. **4.081**

JOHN DEERE

*Finansieringsbetingelserne er gyldige indtil den 31. januar 2015 hos deltagende John Deere forhandlere. Renten er variabel og baseres på CIBOR 1 måneds renten. Finansieringsløbetid er op til 60 måneder. Min. udbetaling på 20% af anskaffelsessummen. Finansiering tilbydes kun til erhvervskunder i Danmark efter en individuel kreditvurdering.

Der toges samtidig forbehold for trykfejl, prisændringer og retten til at tilbagetrække eller forlænge kampagnen.
John Deere Finansiering leveres af Nordea Finans Danmark A/S.

Der kan være udstyr på billedet, der afviger fra kampagnen.
Alle priser er ekskl. moms.
Kampagnen gælder til 31.01.2015 eller så længe lager haves.

De grønne genbrugsbutikker

MATERIALEPLADSER. Der gemmer sig mange sære ting hos anlægsgartnerne. Grønt Miljø har talt med fem anlægsgartnervirksomheder om det de slæber hjem i håb om at sælge senere

Af Lars Thorsen

Når man rydder pladser, graver haver op og bygger nye anlæg, dukker der nogle gange særprægede ting op. 'Den kan jeg da bruge senere', tænker anlægsgartneren ofte, og så havner de særprægede ting på anlægsgartnerens materialeplads. Og dér kan de ligge ret længe, fortæller fagkonsulent i Danske Anlægsgartnere Kim Tang.

„Man får altid et eller andet i overskud, og meget af det har jo en reel værdi. Jeg tror at stort set alle vores medlemmer gemmer granit, såsom kantsten, chaussesten og den slags, men jeg ved også at mange gemmer alt muligt andet som får lov til at blive stående alt for længe,“ siger han.

Derfor har Grønt Miljø taget en snak med en håndfuld anlægsgartnere om hvad der egentlig gemmer sig hjemme hos dem - og hvorfor de gemmer alt muligt skidt.

Stålgiraf og småkunder

Hovedårsagen til at gemme materialer er naturligvis at der

er penge at tjene hvis man kan bruge dem til et senere projekt. Det er også grunden til at der hos Park & Landskab i Randers ligger bjerge af granit, robiniepæle, nye og brugte gummifliser, alle mulige forskellige stålskanter, knust tegl, taghavejord og rustfri ruche-stænger. Og naturligvis en kæmpe girafgyngende der er lavet i stål og bygget sammen med PTO'en fra en traktor. Sådan én er man jo nødt til at gemme. Det har de i hvert fald gjort, forklarer indehaver Lau Knudsen og ryster på hovedet.

„Altså, den lå her bare da jeg kom tilbage fra sommerferie. Og den beholder vi nok ikke, men hvis der er nogen der er interesserede, kan de få den for 500 kr.,“ fastslår han.

Tidligere har Park & Landskab faktisk været langt mere fremme i skoene med at sælge tingene fra pladsen. Lau brugte 400.000 på at bygge en plads hvorfra han kunne holde lagersalg og sælge 35 forskellige slags løsvare - såsom stenmel, bark, spagnum - til private kunder. Desværre kopierede de tre lokale byggemar-

keder idéen, og så røg det økonomiske grundlag, forklarer Lau Knudsen: „Hvis det skulle løbe rundt at have en mand og en gummiged i gang, så skulle vi fylde 5 til 10 trailere i timen, og det gjorde vi nogle dage, men det var for sjældent.“

Endnu værre end den manglende indtjening var dog de private småkunder. „De kom rendende på alle mulige tidspunkter hvor vi ikke havde åbent, og så blev tre medarbejdere ulejliget fordi de ville købe 150 kilo sand som vi tjente 25 kr. Og lagersalget lå jo i weekenden, men folk kom hele ugen fra syv morgen til ti aften. Det egner jeg mig simpelthen ikke til,“ fastslår anlægsgartnermesteren der også netop har fragtet et legehus fra Amager og hele vejen hjem til Randers. Men det er ikke til salg. „For jeg vil bygge et grønt tag på og give det til ungerne,“ siger han.

Koks, øl og trappesten

På Fyn anerkender anlægsgartner Jens Ravnholt at de også i hans virksomhed udviser

en forkærlighed for at tage ting og sager med tilbage til virksomheden.

„Vi har det med at slæbe en frygtelig masse lort med hjem. Vi har altid alt muligt liggende som vi ikke nænner at smide ud,“ siger han og kommer i tanke om dengang de tog et helt cykelskur med tilbage. Men det er ikke det mærkeligste. Det mærkeligste må næsten være dengang med Søfartsmuseet i Helsingør.

„Dengang havde vi jo 25 kg sukker og 300 kg koks med hjem. Og hvad fanden stiller man op med 300 kg koks? Vi endte med at give det til en gammel kammerat som kunne bruge det i sit fyr. Sukkeret har vi stadig. Jeg tror at vi brygger noget øl på det en dag,“ forklarer Jens Ravnholt.

Det sker også at der er kroner og ører at tjene på at gemme materialerne. Eksempelvis da en kunde engang skulle bruge et par trappesten til et indgangsparti, og tilfældigvis havde Jens i ti år haft nogle granittrappesten liggende ude på pladsen.

Gemte gratis planter

I Hovedgård sydøst for Skanderborg ligger Anlægsgartner Mette Munch, og hun har ikke noget specielt. „Nogle 40x40 fliser som jeg ikke lige kunne få afsat. Lidt herregårdssten, sand, ikke noget vildt spændende. Jeg gemmer ting som bliver i overskud, og som man altid kan bruge et andet sted,“ siger Mette Munch.

Især tager hun mange planter med hjem, bl.a. hækplanter så hun kan efterplante, hvis hendes kunders hæk er gået ud. „Men som regel står planterne bare og bliver større derhjemme fordi jeg ikke kan få dem afsat, eller fordi jeg glemmer at jeg har dem,“ forklarer Mette Munch leende og understreger at hun som regel ikke tager penge for planter fra tidligere projekter.

„På den måde er jeg en dårlig forretningskvinde. Men jeg

Det var et decideret granitkunstværk der dumpede ned i turbanen hos F. J. Poulsens Anlægsgartneri A/S da de fik lov til at tage 30-40 plinte af rød, svensk granit med hjem til materialepladsen. Foto: F. J. Poulsen A/S.

Hos anlægsgartner Mette Munch ved Skanderborg tages der tit planter med hjem hvor de får lov til at vokse sig store. Foto: Mette Munch.

kan godt lide at give den service til kunderne. Det gør som regel folk glade, og så er jeg det også.“

Granitkreditformue

Fornuftig kan man ikke altid beskyjde kreditforeningerne for at være. De har simpelthen for mange penge. Det kom engang F. J. Poulsens Anlægs-gartneri A/S til gavn.

„Det mest specielle som vi nogensinde har taget med hjem er 30-40 granitplinte i

rød, svensk granit. Jeg har ikke oplevet noget lignende før. De stod foran en kreditforening, der hellere ville have noget nyt selv om hver eneste af dem har kostet spidsen af en jetjager. Så vi fik lov til at tage dem alle med hjem,“ understreger Finn Jul Poulsen og fortsætter: „De svinger i størrelse, men selv om de kan sættes sammen til ét stort, sammenhængende kunstværk, bliver vi nok nødt til at sælge dem en ad gangen. Og vi har

da solgt et par stykker.“ Siden har virksomheden fortalt Gud og hver mand om granitplintene i håb om at en landskabsarkitekt en dag vil tegne sidemuligheder i rød, svensk granit i et projekt.

Udsalg fra pladsen

Granit er også i høj kurs i Høng hos Stendal Anlæg & Haveservice. „Man kan jo ikke hive granit op af jorden herhjemme, og i Vestsjælland er det endnu sværere at skaffe. De private skal faktisk til København. Det betyder at folk tit ringer og spørger om jeg ligger inde med et par m² af et eller andet,“ forklarer indehaver Günther Christensen der normalt har masser af fliser, kampesten og alt muligt på pladsen: „Granit tager vi næsten altid hjem, men der er ikke noget specielt system i det. Jeg vurderer fra gang til gang, og der er nok lidt jysk nærighed i det. Altså at jeg ikke kan få mig selv til at smide ting af værdi ud.“

Det gjaldt f.eks. da Stendal Anlæg & Haveservice blev hyret til at fælde nogle gamle egetræer ved en præstegård. Günther tog de hule stammer med hjem. En af dem blev solgt til en kunde og lagt i et bed med en rododendron stikende ud af den ene ende af den liggende stamme. Den slags er dog til sjældent.

Men selv om Günther er glad for at slæbe til huse, er der usædvanligt tomt hjemme på pladsen lige nu, forklarer han. „Jeg har lige haft et stort udsalg. Jeg annoncerede i lokalavisen at jeg holdt åbent hus i weekenden, og jeg kørte også ud og satte et stort skilt op ved hovedvejen. Der røg det meste,“ fortæller Günther Christensen. Selv om han tidligere ofte holdt åbent hus, sælger han i dag oftere sine overskudsmaterialer via Den Blå Avis og slipper dermed for at have private småkunder rendende i tide og utide.

Uanset om man er husejer, privatpraktiserende landskabsarkitekt eller kommunal planlægger er én ting under alle omstændigheder sikker: Inden projektet går i gang, kan det betale sig at spørge hvad anlægsgartneren har liggende hjemme på pladsen. □

Stendal Anlæg & Haveservice skulle lave en asfalteret p-plads om til plæne. Da asfalten blev skrælet af kom disse fine 80 m² brosten (Blå Rønne) til syne. De røg hjem på materialepladsen. Foto: G. Christensen.

Plænegræsfrø med stærke rødder

- til alle formål
- til den professionelle bruger

Top kvalitet
Professionel rådgivning og service
Hurtig levering - prøv os her:

Holstebro: 97 42 05 33
Slagelse: 58 57 14 70
Produktchef plæne: 40 45 97 04
ole.sams.falkenberg@dsv-froe.dk

www.dsv-froe.dk

Innovation
og vækst

træ **FÆLDNING**
træ **BESKÆRING**
træ **PLANTNING**
rod **FRÆSNING**

Sengeløsevej 9
2630 Taastrup
Tlf. 43 71 02 18
Fax 43 52 01 09

www.henrikraavn.dk

**Henrik Ravn
Træpleje ApS**
„ham med træerne“

Grundlagt 1964

Til mere end stimulanser

Udlicitering af den kommunale grønne drift bider sig fast som en væsentlig supplerende eller dominerende driftsform

Flere og flere danske kommuner udliciterer meget grøn drift, men de udliciterer stadig kun omkring halvt som meget som de svenske kommuner. Det viser en ny analyse fra Sveriges Lantbruksuniversitet hvor 57 danske kommuner og 45 svenske deltog. Svarene er fra 2012, og omfatter situationen i 2007, 2012 og den forventede i 2017.

Ser man på danske kommuner for 2007, så udliciterede 11% af dem i høj grad, mens 30% udliciterede i nogen grad og 59% i lav grad. I 2012 var tallene 24%, 42% og 34%. I 2017 anslås tallene til at være 30%, 41% og 30%.

Ser man på de svenske kommuner var tallene i 2007 højere end de danske ventes at være i 2017. I 2007 udliciterede 39% af de svenske kommuner i høj grad, 30% i nogen grad og 30% i lav grad. I 2012 var det 46%, 29% og 25%. I 2017 ventes det at være 61%, 26% og 13%.

'Høj grad' svarer til en udliciteringsgrad på mindst 70%. Udlicitering er altså hoveddriftsformen, mens den interne drift enten er opgivet eller meget begrænset. Nogle kommuner har udliciteret hele driften i én samlet kontrakt, mens

andre har delt driften op i mindre kontrakter hvor kommunens egen driftsafdeling selv kan have en eller nogle få.

'Nogen grad' svarer til en udliciteringsgrad på 20-70%. Det betyder at udlicitering er et supplement til ens egen organisation. Kommunen bevarer evnen til at varetage den grønne drift internt samtidig med at betydelige dele er lagt ud til eksterne virksomheder.

'Lav grad' svarer til en udliciteringsgrad på højst 20%. Her opfattes udlicitering som en stimulans for egen organisation. Formålet er primært at effektivisere egen organisation gennem konkurrenceudsættelse gennem udbud af en mindre del af driften.

Der er klar tendens til i både danske og svenske kommuner at færre kommuner bruger udlicitering som stimulans, men som en dominerende eller væsentlig supplerende driftsform. Men det er kun tendensen der er den samme, for der er langt flere svenske kommuner der faktisk har udlicitering som en dominerende eller væsentlig supplerende driftsform.

„Både den historiske og forventede udvikling viser at udlicitering 'bider sig fast' og vok-

Udliciteringen af den grønne kommunale drift ved ved at 'bide sig fast'.

ser i de kommuner der starter på at udlicitere. Det indbærer også at der skiftes udliciteringsstrategi i en række kommuner. Fra at være et redskab til at teste priser og stimulere egen organisation udvikler udlicitering sig til at være en mere komplementær eller dominerende måde at organisere driften på," forklarer Andrej Christian Lindholm, Bengt Persson og Thomas B. Randrup der står bag analysen.

De understreger at når der udliciteres mere, skal både udbydere og leverandører blive bedre til at samarbejde, udvikle og tage mere langsigtede

hensyn. Bestillerorganisationerne skal fortsat blive mere professionelle og leverandørerne bedre til at forstå og agere i en kommunal sammenhæng. Den stigende udlicitering understreger ifølge Lindholm, Persson og Randrup også behovet for at imødegå kritikken af udliciteringen. Hertil hører bl.a. at der ikke indarbejdes nok hensyn til løn- og ansættelsesvilkår, medarbejderkvalifikationer og sociale forhold. sh

KILDE. Andrej Christian Lindholm, Bengt Persson, Thomas B. Randrup (2014): Udlicitering stiger. Et overblik. Teknik & Miljø 8/2014.

Cykelslangen der fører over sø og land

Cykelbroen er 235 meter lang, inklusiv 30 meter rampe. Den er meget synlig i sit slyngede forløb på søjler over stier, veje og havnebassiner mellem store bygninger og en orange belægning. Farven har sammen med det kurvede forløb givet broen navnet 'Cykelslangen'.

Broen løser et plankiks hvor en befærdet cykelrute ved Fisketorvet i København gik helt i fisk. Enten måtte man tage en stor omvej eller forcere en stor trappe og cykle videre i et blandet fodgænger- og cykelområde. Sammen med Bryggebroen der fører over Kalveboderne til Amager, er det et oplevelsesrigt forløb med udsigter over havnen.

Broen er „et design som løser et praktisk problem for alle på en smuk måde," skriver redaktør Martin Keiding i Arkitekten. Den 4 meter brede bro tager en højdeforskel på 5,5 meter. Den er opført i stål med en central lukket ståldrager der er udkraget til hver side.

Prisen har været 38 mio. kr. Trafikken anslår kommunen til dagligt at være 10.000 cyklister der samlet sparer omkring 170 timer dagligt. Det indgår i det samfundsøkonomiske regnestykke ligesom når man projekterer veje. sh

Arkitekter: Dissing og Weitzling
Ingeniør: Rambøll
Entreprenør: MT Højgaard
Bygherre: Københavns Kommune

BIGAB 7-10, BIGAB-seriens storsælger

BIGAB 7-10 er en ideel vogn for dig med behov for en mindre vogn til lettere transportopgaver i trænge og sværttilgængelige omgivelser. Stærk, men stadig let og smidig er ord som beskriver BIGAB 7-10 godt. Vognen har et godt forhold mellem egenvægt og lasteevne. Alle BIGAB vogne er som standard udstyret med rammelås der giver en øget lasteevne, men frem for alt en øget sikkerhed. Vognens fleksibilitet og styrke nyder blandt andet anvendelse indenfor faggrupper såsom kommuner, landbrug, entreprenører og anlægsgartnere.

BIGAB 7-10 – Pris 69.800,-
 Leasing fra kun 35 kr. om dagen!

KAMPAGNE

Grundet fantastisk fremgang for BIGAB 7-10 på det nordiske marked, vil vi nu tilbyde vore danske kunder mulighed for at stifte nærmere bekendtskab med denne model. Vi tilbyder et begrænset antal BIGAB 7-10 med rammestyring uden ekstra betaling til en værdi af **16.575 DKK**.

Rammestyring er perfekt når du skal svinge ind på træng plads eller når du behøver at bakke hvor pladsen er begrænset. Rammestyringen øger ligeledes smidigheden når man bakker til containeren. Til dato har vi ikke opleveret en kunde som investerer i rammestyring uden til fulde at være tilfreds med denne løsning. Denne option kan du netop nu få uden ekstra beregning på BIGAB 7-10.

Danmarks første taglandbrug har vokseværk

DYRKNINGSHAVER. Der er for langt fra markerne til byboernes køkkener. Det prøver foreningen Gro at ændre med et specielt jordsubstrat, tre friske bylandmænd og et ledigt tag

Af Lars Thorsen

På Æbeløgade på Østerbro ligger Københavns ældste bilauktionshus. Her stod bilerne oppe på det 600 m² store tag og ventede på at blive solgt. I dag ligger der kartofler deroppe og venter på at blive taget op. Sorter som blå congo og gul æggeblomme. Taget er nemlig blevet udlånt af Nellemann Holding A/S til de økologiske ildsjæle fra foreningen Gro der har etableret Danmarks første taglandbrug på den gamle parkeringsplads i tredje sals højde.

Projektet hedder ØsterGro og blev etableret dette forår, men en af de tre bylandmænd og initiativtagere, landskabsarkitekt Sofie Brincker, understreger at planen er at flere taglandbrug med tiden skal etableres rundt om i hovedstaden. VesterGro, NørreGro, AmagerGro og så videre.

„Der er nemlig masser af disse tage rundt omkring i de store byer som bare ligger ubenyttet hen. De kunne ellers bruges til at få bragt byens forbrugere og deres råvarer tæt på hinanden uden forurenende og fordyrende mellemled,“ forklarer Sofie Brincker og kigger over på taget af Danmarks Statistik der ligger lidt væk og har en større tagterrasse. „Men i Danmark er vi

ikke rigtig vant til at bruge vores tage selv om både gamle og nye tagearealer, f.eks. i Ørestaden, sagtens kan fungere med vores model.“

Bæredygtig, grøn økonomi

Foreningen Gros koncept er baseret på det amerikanske Community Supported Agriculture (CSA) og kan ses lidt som de gamle andelsmejerier eller a.m.b.a.'er (andelselskab med begrænset ansvar). En gruppe af medlemmer - i dette tilfælde 16 familier - betaler et fast årligt beløb for at få afgrøder, uanset hvor meget høsten giver. Hvert medlem af Gro betaler 3.000 kr. om året til foreningen - uanset om høsten fejler eller består af masser af selleri, squash, grønkål, gule beder, bolsjebeder, hestebønner og lignende.

Den forretningsmodel betyder at det er væsentligt lettere at være bylandmand med en mark oppe på taget end at være traditionel landmand. Hvis høsten fejler hos ham, tjener han nemlig ingen penge, og hvis høsten bugner, falder priserne.

Men selv på taget er det nu engang skæggest når høsten bugner, og det har den gjort i ØsterGros første sæson. Faktisk søgte foreningen Gro først fondsstøtte i efteråret 2013, men gik alligevel i gang i dette

forår. „Vi havde brugt penge inden de kom,“ som Sofie Brincker formulerer det. Hen over sommeren er der høstet i stor stil. I gennemsnit har hvert af de 16 medlemmer modtaget 3 til 5 kg grøntsager hver uge i høstsæsonen.

„Så det går over al forventning. Det svarer til at de har betalt 150 kr. om uge, så det er vist en meget rimelig pris,“ siger Sofie Brincker der håber på at forretningsmodellen viser sig at være lige så bæredygtig som taglandbrugets grøntsager. „Vi satser jo på at kunne skabe grønne arbejdspladser på denne måde, for det er et stort problem at alle forventer at bæredygtige projekter er baseret på frivilligt arbejde.“

Sofie Brincker har ligesom foreningens andre to medstiftere, landskabsarkitekt Kristian Skaarup og kommende økologiske landmand Livia Urban Swaart Haaland, en masse hatte i foreningen som bl.a. idéudvikler, landmand, formidler, hønseholder og forretningskvinde. De er alle tre aflønnet via medlemmernes årlige betaling samt de events og arrangementer der holdes på taget, og selv om lønnen ikke er skyhøj, ser forretningsidéen ud til at holde. I hvert fald hvis efterspørgslen er indikator, for foreningen må dag-

ligt opskrive nye, kommende medlemmer på venteliste.

Med til økonomien hører også at fire fonde og puljer har spyttet penge i ØsterGro: Lokaludvalget på Østerbro, Friluftsrådets pulje, Økologifonden og Klimakvarter (et initiativ under områdefornyelsen i Sankt Kjelds Kvarter).

Semi-intensiv jordudvikling

Selve ØsterGro er anlagt oven på tagets parkeringsplads, et vandtæt betondæk på 600 m². Heraf fylder den nye taghave cirka 440 m². Oven på betondækket er der lagt et 40 mm kombineret drænlag og vandreservoir. Derefter er der en filterdug og cirka 40 cm af et nyudviklet, intensivt jordsubstrat. Mellem betondækket og drænlaget er der desuden lagt en beskyttelsesdug, dels for at supplere det kombinerede dænlag og vandreservoir, dels for at gøre det nemmere at rydde det lejede tag hvis det engang bliver nødvendigt.

Den nye konstruktion er et såkaldt semi-intensivt tag som er anderledes end de ekstensive tage og de intensive tage til buske og småtræer. Som systemleverandør står firmaet Byggros. Her var teknisk ansvarlig Torben Hoffmann ikke klar med den færdige løsning da Gro ringede.

„Den eneste forskel på jorden til en almindelig taghave og til et taglandbrug er selvfølgelig kun at vi skal have en vækstjord som er egnet til dyrkning af afgrøder og er meget næringsrig. Når man skal høste, så er hastigheden på planternes udvikling helt afgørende. Det er knap så vigtigt når vi har med almindelige buske og stauder at gøre,“ forklarer Torben Hoffmann.

„Almindelig taghavejord til intensive og ekstensive taghave masseproducerer vi i forvejen. Denne jord stiller i sig selv store krav til både tekstur og struktur. Den skal paradoksalt nok både være drænende og vandholdende, og samtidig

Bistader søger for at at give de 16 medlemmer honning på bordet.

Foto: Foreningen Gro og Byggros.

Herover bugner haven af grønt her den 14. august. Til venstre er haven i foråret ved at blive anlagt. I alt er der gået 110 m³ jord der vejer 143 tons ved markkapacitet. Hele taget er 600 m², så det giver cirka 240 kg/m². Herunder årets første høst. Fotos: Foreningen Gro og Byggros.

skal det være let, ikke-brandbart, og må ikke kunne nedbrydes eller omsættes. Når jorden så skal bruges til at dyrke afgrøder i, stilles der pludselig en del flere krav til substratet, såsom renhed, kvælstofsbalance og mikroliv, og den lå ikke lige til højrebænet“

Efter at have arbejdet sammen med ØsterGro oppe på taget af auktionshuset, mener firmaet dog nu at man har fundet den rigtige balance mellem de forskellige krav til jorden og behovet for at også mikroliv og kompostorme kan

trives. Det nye jordsubstrat hedder SAM (Substrat, Afgrøde, Muld) og kan allerede nu købes. Dermed slipper nye tagdyrkere for at bruge muld der er tungt, ikke-brandgodkendt og efter en kort årrække skal udskiftes. SAM er i familie med Byggros' øvrige jordsubstrater som SIM (intensiv) og SEM (Ekstensiv).

Den fornødne vægt

Efter succesen på Østerbro har Torben Hoffmann store forhåbninger til at det ikke bliver det sidste taglandbrug som

Byggros er med til at etablere. „For det første har jeg været meget imponeret over hvor stort et engagement dette projekt har skabt i lokalområdet. Jeg ville næsten kalde det en bevægelse. Og heldigvis er der jo rigtig mange tage i storbyerne som kan bære den fornødne vægt, og det er især vægten som er udfordringen,“ forklarer Torben. Taget skal kunne bære op til 350-400 kilo pr. m² før man kan gå i gang med et reelt taglandbrug.

I disse dage er ØsterGro desuden ved at få etableret høn-

sehus, og der bliver allerede slynget honning fra bistaderne deroppe. Medlemmer og frivillige er naturligvis velkomne til altid at kigge forbi, hjælpe med honningen og se frøene spire og blive til ægte bygrøntsager, men der er også håb for nysgerrige eller fagfolk som ikke er medlemmer. Foreningen Gro arrangerer nemlig rundvisninger på taglandbruget efter aftale. Kontakt eller følg foreningen på www.facebook.com/farmengro. Hils på byens første taglandbrug i større skala. □

Der mangler endnu omkring 1,5 meter før vandstanden har nået sit leje. De lave øer i søen skal dækkes af en meter vand. Resten af tårnet er i nyere tid pyntet op med nye munkesten.

Den kunstige middelaldersø genopstår

Nygaard Sø svulmer omkring voldstedet Næsholm og rekonstrueret bro

Skal man også genskabe kunstige søer? Det er i al fald sket for Nygaard Sø i Odsherred. Søen opstod i middelalderen omkring 1280 ved at opdæmme en bæk. Ude i søen opstod øen Næsholm hvor der blev opført en lille borg med et stentårn og palisader - og en 80 meter lang pælebro. Siden forsvandt både bro og borg så kun fundamenter af kampesten var tilbage. I 1870 blev søen tilmed tørlagt.

Nu er søen på vej tilbage. Den sløjfede middelalderdæmning er erstattet af en ny hoveddæmning og tre afværge-dæmninger. De er af komprimeret ler overlagt med råjord og muldjord. På søsiden er der udlagt fibermåtte overstrøet med sten som erosionssikring.

Pælebroen er rekonstrueret efter de arkæologiske fund og anbragt i det hele samme tracé så den ramme restene af den midedalderlige brolægning i hver side. Kun er stolpeparrene forskudt i broens længderetning for ikke at ska-

de de arkæologiske levn i dyndet. Lokalt egetræ fra de lokale skove er brugt til konstruktionen der er samlet med kiler og dyvler. Detaljerne er gætværk og der er supleret med jernbolte og moderne fundering. Egestolperne er ikke som i gamle dage banket ned i dyndet, men står på stolpesko der hviler på rustfri jernskruerpæle. Stolpeskoene kan ses, men skjules når vandet stiger.

Bag projektet står Naturstyrelsen Vestsjælland, Odsherred Kommune og Odsherred Kulturhistoriske Museum. De har siden 2008 arbejdet med genskabelsen med støtte fra A.P. Møllers Fond. Nordeafonden og EU-landdistriktsprogram. Hensigten er at skabe nye natur- og kulturoplevelser i et historisk miljø. Når søens vandstrand om et år eller mere har fundet sit leje, vil man anlægge en natursti rundt om søen. Den grønne kant rundt om søen vil blive holdt med en årlig slåning, da arealet er for lille til at leje ud til græsning.

Vandet kommer indtil videre kun til søen fra mindre grøfter og dræn. Den oprindelige bæk findes ikke mere, men det gør Stårupløbet. Den er dog ledt uden om søen fordi dens vand er for forurenat med fosfor. Planen er dog at forbedre vandkvaliteten i vandløbet så det kan hjælpe med at fylde

søen. Der er dog opstået en sø, men først om mindst et år er vandstanden oppe på middelalderniveau. Så ender søen med at være 17,5 ha og op til 3,5 meter dyb. Et pumpeanlæg er allerede klar til at regulere vandstanden så naboejendomme ikke bliver oversvømmet. Før vandet begyndte at risle ud i søen, blev der gravet jord af for at få søen dyb nok. Hvis dybden er mindre end 80 cm, vil den bare gro til tagrør.

Borgen var tilflugtssted for kongens foged, som var skatteopkræver og politi. Borgen bestod af et stentårn på 11 x 11 meter med tre meter tykke mure samt småbygninger til ophold, lade mv. For at nå tårnet skulle man forcere broen, brovagtten og to spærregrave. Alligevel blev borgen brændt ned i 1340'erne, godt 60 år efter anlæg, og ikke genopbygget. Det viser arkæologiske undersøgelser i 1934-1957 og i 1989 af pælebroen. Ved hjælp af årringsanalyser er broens alder bestemt til 1278-79, ligesom arkæologerne har kunnet fastslå hvor lang og hvor bred broen var og hvor stor afstand der var mellem pælene. sh

•• Broen er rekonstrueret efter arkæologiske fund og er helt i eg. De gælder også de kanthuggede stolper. Stolpen til højre er 24,5x24,5 cm, men målene varierer. Der 2,7-3,4 m mellem stolpeparrene (stolpemidte til stolpemidte) i broens længderetning. I hvert stolpepar er afstanden 3,7 meter. Dæksplankerne er 24x5 cm og deres længde (=brodækkets bredde) er 360 cm. Funderingen er med moderne teknik: rustfri jernskruerpæle til fast bund med galvaniserede jernstolpesko oven på og beton som mellemlag. Den basale konstruktion er - efter kvalificerede gæt - samlet med kiler, mens planker og rækværk er fastgjort med jernbolte. Rækværket er gætværk, men levn i dyndet der kan tyde på at har været et.

Broen er meget bred og kraftig den lille borg taget i betragtning. Hvad forklaringen kan være, må man læse om andre steder.

DU HAR OPGAVEN - VI HAR MASKINEN

John Deere 1026R.

John Deere TangoE5.

John Deere Run46.

John Deere X125.

Stiga Multiclip Pro 50S Svan.

Kärcher MIC26.

A/s HAVDRUP
MASKINFORRETNING

Salbjergvej 4 - 4622 Havdrup - 46 18 55 44
www.havdrup-maskinforretning.dk

Der tages forbehold for trykfejl.

En lille verden for sig selv

LOMMEPARKER. Med et godt design kan små grønne anlæg gavne folkesundheden i de tætte byer, især hvis anlæggene hænger sammen i et større grønt netværk, viser ny ph.d.

Af Lars Thorsen

En verden for sig selv. Sådan bør en lommepark være. I hvert fald hvis den skal have størst mulig sundhedsfremmende effekt, og det skulle den gerne. De større byer bliver nemlig tættere og tættere bebygget, og byboernes dagligdag bliver stadig mere inaktiv, mens byen omkring dem bliver mere og mere stressende at leve i.

Derfor har landskabsarkitekt Karin Kragtig Peschardt i de seneste tre år undersøgt hvordan man kan styrke lommeparkers sundhedspotentiale. Resultatet er hendes ph.d.-afhandling fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet, 'Sundhedsfremmende lommeparker i et landskabsarkitektonisk perspektiv'. Den peger på at det handler om at lommeparken skal give byboerne mulighed for at træde ind i en 'anden verden'.

„I den tætte by bliver du hele tiden eksponeret for indtryk, lys, lyde, trafik, skilte, reklamer og ikke mindst andre mennesker. Det får stressniveauet til at stige, og hvis du færdes i byen til dagligt har du brug for at komme væk, fuldstændigt væk fra det hektiske liv omkring dig. Og det er dét en lommepark skal kunne tilbyde. Du skal kunne trække dig helt væk selv om du i virkeligheden kun sider 10 meter fra en stor vej,“ fastslår Karin Kragtig Peschardt.

Del af det grønne netværk

Hvis man skal designe et grønt område som fremmer folkesundheden, skal det rumme mulighed for både fysisk, socialt og mentalt velbefindende. Det er veldokumenteret. Men fordi lommeparker pr. definition er små (under 5.000 m²) kan det være svært at installere elementer der sikrer fysisk aktivitet. Her er det ofte mere oplagt at designe lom-

meparkerne så de sikrer mentalt og socialt velbefindende. Men ifølge Peschardt behøver lommeparker heldigvis ikke kunne det hele: „Lommeparker skal blot supplere det større grønne netværk i byen. Så man er nødt til at zoome ud og se på det overordnede netværk af parker og grønne forbindelser, og her kan man anse lommeparkerne som trædesten der kan lede fra et grønt åndehul til det næste.“

De sundhedsfremmende effekter er større i de store parker, men dem er det langt sværere at skabe flere af i byerne der bliver mere tætte. Men lommeparker kan der godt være plads til flere af.

Kan noget socialt

I sin ph.d. tog Karin Kragtig Peschardt udgangspunkt i professor Ulrika Stigsdotters otte oplevelsesværdier for parkområder (fredfyldt, rumligt, vildt, artsrigt, trygt, kulturhistorisk, åbent og socialt). Med bag-

grund i spørgeskemaer, interviews og registrering af ni lommeparker kunne hun konkludere at brugere der rapporterede gennemsnitlig stressniveau og højt stressniveau, havde nogle helt klare præferencer i forhold til hvad lommeparken skal kunne.

„De mest stressramte i undersøgelsen foretrak parker der gav oplevelserne 'socialt', 'fredfyldt' og 'vildt'. Det var meget overraskende. Ved lignende undersøgelser i store parker, bl.a. i Sverige, kom 'socialt' konsekvent på sidstepladsen ud af de otte parkkarakteristikker. Så lommeparken kan noget helt særligt i forhold til social interaktion i den tætte by hvor mange er ensomme selv om vi er mange samlet på lidt plads,“ fortæller Karin Kragtig Peschardt.

Hun understreger at de otte værdier ikke kun skal ses som et værktøj til analyse af grønne områder, men kan bruges som et decideret designværktøj når der er nye grønne områder på tegnebrættet.

„Hvis borgernes stressniveau skal sænkes, bør planlæggerne altså lave lommeparker som tilbyder de oplevelser som parkkarakteristikkerne 'socialt', 'vildt' og 'fredfyldt' giver,“ siger hun (se faktaboks).

Det betyder de elementer som understøtter disse oplevelser, bør indgå målrettet i designet af kommende lommeparker. Det gælder f.eks. rindende vand der kan skærme for omgivelsernes lyd. Og det gælder f.eks. siddepladser med udsyn foran og en skærmende beplantning i ryggen.

Planteværktøjet

Karin Kragtig Peschardt understreger desuden vigtigheden af ikke at gøre byrummene for urbane: „Vi landskabsarkitekter skal huske at det grønne er vores fineste værktøj. Du behøver ikke kringlet inventar og kunstmaterialer for at få den gode effekt. Og når man

Julius Thomsens Plads ved Forum på Frederiksberg er en lommepark der i høj grad tilbyder oplevelsen af at træde ind i en anden verden. Omverdenen er skærmet af af stammehæk og hække klippet i forskellige niveauer, mens bænke har beplantning i ryggen og udsyn foran. De forskellige elementer er adskilt, så eksempelvis gående på stierne ikke forstyrres på legepladsen.

Karin Kragtig Peschardt på den nyrenoverede Hausers Plads der ikke tilbyder brugerne mulighed for at træde ind i en anden, mere fredelig verden. Desuden bliver jernkuperne i baggrunden så varme at børnene ikke kan bruge dem, og det er så som så med biodiversiteten på grund af den ensartede beplantning

begynder at nedprioritere planterne i vores værker, så går der rigtigt meget tabt," siger hun.

Hun nævner Hausers Plads i det centrale København. Parken er en af de ni Karin undersøgte, men det var før renoveringen. Den nye plads rummer ingen elementer der kan skabe oplevelsen af at træde ind i en anden verden.

„Belægningen hænger jo sammen med den store renovering af Købmagergade, og det ser da flot ud, men der er en så ensartet beplantning af fyr at her ikke engang kan være fugleliv. Desuden er der næsten ingen elementer som understøtter det trygge og fredfyldte. Og de er netop afgørende hvis man skal have følelsen af at forsvinde fra det stressende byliv og dermed opnå en positiv sundhedseffekt," forklarer Karin Kragtig Peschardt og opfordrer planlæggerne til at indtænke både

biodiversitet og folkesundhed i de grønne anlæg som i øjeblikket er på tegnebrættet i forbindelse med diverse klimatilpasningstiltag.

At forene klimatilpasning med natur- og sundhedsperspektiver er netop hvad Karin Kragtig Peschardt er i færd med at gøre i disse dage for Grøntmij hvor hun blev ansat allerede inden hun havde afleveret sin afhandling. Her kan hun kontaktes på kkp@grontmij.dk. □

KILDER

Karin K. Peschardt (2014): Sundhedsfremmende lommeparker i et landskabsarkitektonisk perspektiv. Ph.d.-afhandling. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Karin K. Peschardt (2014): Overvejelser for fremtidige design- og planlægningsprocesser af sundhedsfremmende lommeparker. Folder. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. Interview med Karin K. Peschardt.

Læs afhandlingen og folderen på www.facebook.com/grontmiljo.

GØR LOMMEPARKEN SUND

Karin K. Peschardts ph.d. har vist at brugerne foretrækker at bruge lommeparkerne til at socialisere samt hvile og genoplade. Derfor er det lommeparkernes styrke at de kan udgøre 'en anden verden'. Det sænker stressniveauet. Og for de fleste stressede borgere er sundhedseffekten størst hvis lommeparken opleves som social, fredfyldt og vild.

SOCIALT: underholdning, restaurant, faste belægnings, gode lysinstallationer, adgang til toiletter, læ for vind, sol, skygge, mange siddepladser, bænke, borde, mange mennesker, følelsen af tryghed.

FREDFYLDT: stille og roligt, ingen cykler eller knallerter, ikke overfyldt af mennesker, rent og vedligeholdt, ingen trafikstøj, følelsen af tryghed.

VILDT: Naturkvaliteter, vildt og urørt, frit voksende græs-områder, ikke overfyldt af mennesker, følelsen af tryghed.

De tre foretrukne parkkarakteristikker er en del af otte mulige og er udviklet af Grahn & Stigsdotter i 2010.

Hovedparten af brugerne går til lommeparkerne. De skal derfor placeres nær folks arbejde, hjem eller anden færden i byen og helst ikke længere væk end 300 meter.

Nedsivende Helenevej

LAR. En lille gade er som den første omlagt til at nedsive al regnen gennem belægningen

Helenevej, en lille villavej på Frederiksberg, er blevet én stor permeabel belægning der skal være med til at forebygge oversvømmelser under skybrud. Vejen, der er den første vej af sin art i landet, blev indviet 19. maj. Vandet løber nu ned i brede fuger og videre gennem en permeabel underbygning før det siver ned i jorden.

Gaden ligger i det lavtliggende østlige Frederiksberg der er meget udsat under skybrud. Kvarteret gennemskæres af store kloakledninger og byudviklingen har bremset den naturlige afstrømning på overfladen. Ifølge kommunens klimaplanlægning skal nogle veje nedsive regnen gennem belægningen. Det gælder især små veje der ligger i lokale dybdepunkter. Som Helenevej.

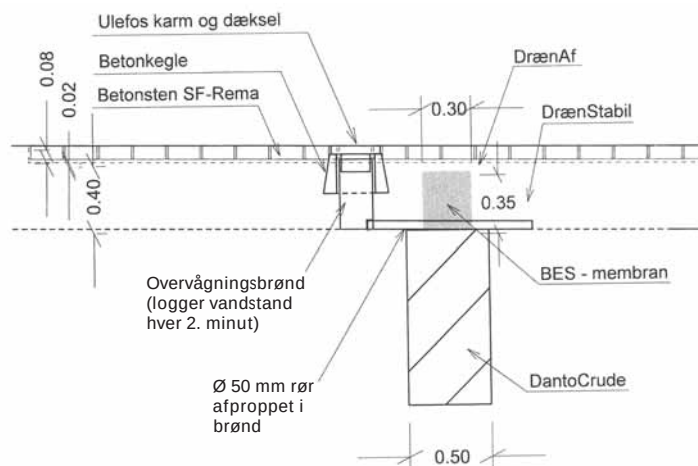
Vejen blev derfor hårdt ramt i den store oversvømmelse i 2011. Når den blev den første nedsivningsvej, har det også andre grunde: Vejen skulle alligevel sættes i stand. Beboerne var interesserede. Vejen er lille og velegnet som pilotprojekt. Og den nye løsning ville

være billigere end at grave afvandringsrør ned. Før sev vandet nemlig bare ned i vejkannten eller i huller i vejen.

Hertil kommer de nye regler i medfinansieringsbekendtgørelsen fra 2013. Den har udvidet de aktiviteter som forsyningerne lovligt kan være med til at finansiere over taksterne. Hertil hører visse kommunale og private klimatilpasningsprojekter der håndterer tag- og overfladevand på veje og i friarealer. Spildevandsskabet kan være med til at betale både anlæg og drift uden at eje anlægget. Det gør kommunen eller den private ejer der også har ansvaret for driften.

NCC's drænstabil

Den nye befæstelse består af IBF's SF Rima 21x21x8 cm med store fugeknaster og brede fuger. Som afretningslag er brugt NCC's DrænAf (2-5 mm) og som bærelag NCC's DrænStabil (4-40 mm). Det 40 cm tykke bærelag ligger direkte oven på råjorden. Befæstelsens samlede tykkelse er derfor cirka 50 cm. Under bærelaget ligger råjorden - som kun

Længdesnit af befæstelsens opbygning inklusiv membranen af bentonit der inddeler bærelaget i afsnit. Membranen består af to slags bentonit. Nederst en grov og billig DantoCrud. Den kan ikke bruges oppe i det porøse bærelag hvor den kan kvælde op og ødelægge belægningen. Her anvendes derfor den finere BES.

Det afproppede rør gennem bentonitmembranen er en gardering. Hvis nedsivningen ikke er god nok, kan man tage propperne ud og derved forbedre vandfordelingen i hele vejens udstrækning.

er komprimeret moderat via komprimeringen af bærelaget.

Bærelag og afretningslag fungerer som skævelag hvor lasten overføres direkte fra sten til sten ligesom i makadam. Derfor bevares bæreevnen nogenlunde bedre end i stabilgrus selv om laget bliver vådt. Og derfor er et særligt bundsikringslag ikke nødvendigt. På grund af usikkerheden om bæreevnen anbefales systemet endnu ikke tung trafik.

Bærelaget fungerer som et magasin hvor vandet stuer op før det siver ned i jorden. Ma-

teriale har i komprimeret tilstand et porevolumen på mindst 30%. Det betyder at den 4,8 meter brede og 127 meter lange vej kan opmagasinere omkring 75 m³ regn. Bærelaget kan i teorien rumme et regnskyl på 130 mm, men mindre når der løber vand til fra andre overflader. Bærelaget dimensioneret til en 100 års-hændelse hvorved vandet står trekvart op i bærelaget.

Spærringer og overløb

Vejen falder cirka 60 cm fra den ene ende til den anden, så

Helenevej er anlagt med SF Rima 21x21x8 cm sten med brede fuger fyldt med NCC DrænAf. Farveskiftet angiver hvor der er kørebane og fortov.

Kig ned i et af overvågningsrørene. Foto: Jan Støvring.

man risikerer at vandet samler sig for enden. Derfor er der for hver cirka 20 meter lavet tværgående vandspærre af bentonit der går op til 50 cm under råjordsplanum (til fast ler) og op til afretningslaget. Der er derved opstået fem 'bassiner' hvor det meste vand bliver og siver ned. Der er også brugt bentonit omkring ledningsgrave, og hvor de fører ind til vejens grunde. Man risikerer derfor ikke at vejvandet - som det før gjorde - løber ind i haverne.

For enden i vejens dybeste punkt er der etableret et nødoverløb til kloakken. Det begynder at virke når vandet står højere end 5 cm under overfladen. En kontraklap sørger for at vandet ikke kan løbe modsat hvis kloakken er overbelastet. Overløbet er lavet fordi vejen i den dybe ende kan få tilført ekstra vand, både fra vand der strømmer af på overfladen og fra vand der løber i det øverste del af belægningsen. Bentonitmembranen går nemlig ikke helt op.

Overløbet er med til at sikre at vejen kan fungere selv om jorden nedenunder viser sig at være meget langsom til at lede vandet væk. Så vil vejen blot virke som et stort forsinkelsesbassin til kloakken. I tilfælde af at denne situation opstår, er der indbygget tilproppede rør i bærelagets bund gennem membranerne. Tager man propperne ud forleder vandet sig hurtigere i vejen så den virker bedre som forsinkelsesbassin.

Stod sin prøve

Den nye vej fik sin første alvorlige prøve under skybruddet 1.

september hvor Frederiksberg Forsynings regnmåler få hundrede meter borte viste 72 mm på et døgn og 57 mm i ét sammenhængende skybrud. Det tog vejen fint. Overvågningsbrøndene viste at vandet stod mellem 5 og 30 cm op i bærelaget i de forskellige afsnit, men kun et par timer efter var vandet drænet bort. Overvågningen fortsætter til maj 2016. Den permeable vej løser dog ikke problemet på de enkelte grunde. Her kan kloakkerne fortsat overbelastes under skybrud og eventuelt oversvømme kældre.

Projektet er blevet til i et samarbejde mellem Frederiksberg Kommune, Frederiksberg Forsyning og beboerne på Helenevej. Med er desuden København der bl.a. holder øje med hvor godt vandet siver væk. Vejoplægningen har kostet 920.000 kr. Finansieringen er delt mellem beboerne og Frederiksberg Forsyning. I forbindelse med projektet har vejen skiftet status fra privat til kommunal vej. sh

AKTØRER

Bygherre: Private grundejere og Frederiksberg Kommune
Projektering og medbetaler: Frederiksberg Forsyning
Entreprenør: Bjarne Staal A/S
Udvikler: IBF A/S og NCC Roads A/S
Partner: Københavns Universitet

KILDER

Bekendtgørelse om spildevandsforsyningselskabers medfinansiering af kommunale og private projekter vedrørende tag- og overfladevand. Bekendtgørelse nr. 89, Miljøministeriet 30.1.2013. www.retsinformation.dk.
Marie Attrup Scheel (2014): Absorberende veje. Bæredygtigt byggeri 2/2014.
Oplysninger fra Mikael Koopmann, chefspecialist i Frederiksberg Forsyning 4.9.2014 og Jan Støvring, Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning 8.9.2014.

NYHED
Auto-Pilot og
kippefunktion

Telefon 7580 5558
hlf@fsi.dk www.fsi.dk

Gør arbejdet færdigt!
Fræs stubbene med
driftssikker teknologi

- Dansk udviklet
- Dansk produceret
- Globale produkter

Kurser for anlægsgartnere m.fl.

(Kurstitel)	(Dage)	(Kursusnr.)		
Basiskursus for anlægsgartnere	20	47690	29/9-24/10	3/11-28/11
Grundlæggende kultur og pleje	15	47734	1/12-19/12	
Plantevækst og etablering af grønne anlæg	15	42316	3/11-21/11	
Anlæg i beton, natursten og træ	15	42384	1/12-19/12	
Betj. - vedl. af mindre gartnermaskiner	10	42302	20/10-31/10	
Betjening og vedl. af motorkædesave	5	42383	13/10-17/10	8/12-12/12
Plantebeskyttelse i gartneri	10	42389	20/10-31/10	1/12-12/12
Udvidet beskæring	5	40843	1/12-5/12	
Opmåling og tegning af mindre anlæg	5	42273	20/10-24/10	
Ukrudtbekæmpelse uden kemi	5	46661	27/10-31/10	
Design af grønne anlæg	5	44272	3/11-14/11	
Etabl. af basis - tagbegrøning m. beplantning	4	40742	7/10-10/10	
Etablering af intensive taghaver	5	46850	20/10-24/10	
Afgrænsning af beplantningsarealer	5	46659	13/10-17/10	
Træbiologi, træpleje og byøkologi	5	42329	27/10-31/10	
Træpleje og sundhedsforhold	5	42330	3/11-7/11	
Træpleje og vækstudvikling	5	45333	24/11-28/11	
Træpleje og livsbetingelser	5	45334	1/12-5/12	
Grundlæggende grundlæggende	2	47817	22/9-23/9	
Konference, Byens planter	1	Tilmelding på 87475700		06/10

Man kan tilmelde sig direkte fra JU's hjemmeside, www.ju.dk ved at klikke på kursusnummeret på det ønskede kursus eller på www.efteruddannelse.dk

Yderligere information

8747 5700 eller se mere på www.ju.dk

Jordbrugets
UddannelsesCenter Århus

Skovlandskabet

Skoven har indflydelse på sine naboarealer, bl.a. med rumfølelse og biodiversitet. Det er værdier der kan sættes tal på

Det åbne land nær skoven er påvirket af skoven, både når man ser på den visuelle rumfølelse, læ og dyreliv. Og rekreation. Men det kommer an på afstanden til skoven, skovens størrelse og hvor meget skoven omgiver en. Halvanden kilometer ude dør effekten helt ud. Først her slutter skovlandskabet. Alligevel er skovindflydelsen ikke altid en faktor der indgår konsekvent i planlægningen, måske fordi der ikke har været praktiske begreber for hånden.

At opnå det har været sigtet med 'The Forest Influence Model' (FIM). Den er præsenteret af et hold skovforskere fra Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning på Københavns Universitet: Vivian Kvist Johansen, Ole Hjorth Caspersen og Jørgen Lundegaard Olsen. Modellen er bl.a. tænkt som et input til den aktuelle proces om Naturplan Danmark. Baggrunden er bl.a. at der kommer mere og mere skov og dermed mere og mere skovlandskab.

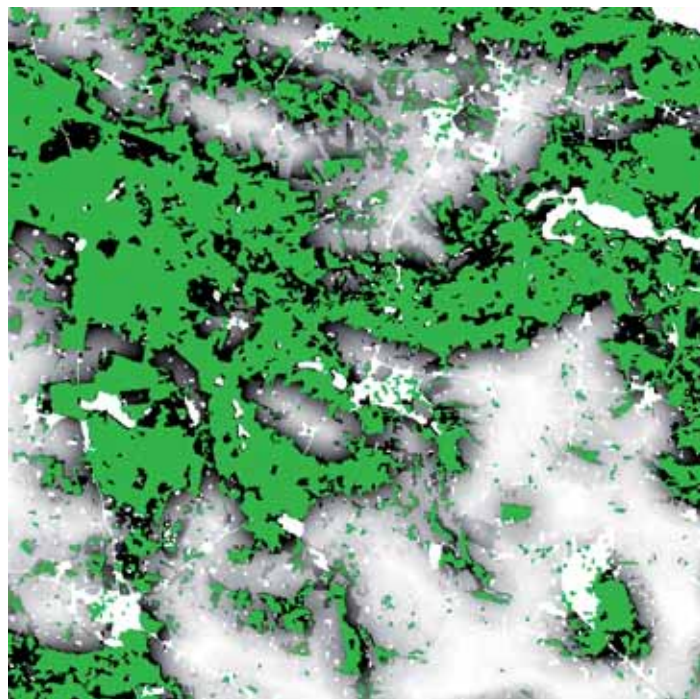
I en lille lysning inde i en stor skov er indflydelsen fra skov allerstørst fordi afstanden til skoven er minimal, skoven er stor og omgiver hele arealet. Det får derfor den maksi-

male værdi 11. Værdien 1 betyder ingen skovindflydelse. Kort afstand til skoven kan kun drive værdien op til 7. Skal værdien være højere, skal skoven også være stor eller omgive arealet.

Forskerholdet har lavet en kortlægning ud fra satellitbilleder hvor hvert pixel på 30x30 meter er værdisat fra 1 til 11. Det har de gjort ud til 1500 meter fra skovgrænsen - skovlandskabets grænse. De 1500 meter er grænsen for hvornår de fleste anser et landskab for skovfrit. Det viser erfaringerne fra brugen af landskabskaraktermetoden.

Desuden viser undersøgelser at der er en vis økologisk vekselvirkning mellem skoven og det åbne land op til 1500 meter fra skoven. Det kommer dog an på arterne, og hvordan arealanvendelsen er uden for skovgærdet. Vedvarende græs og brak giver bedre vilkår end dyrket mark. I 1500 meters afstand er det kun fugle og enkelte storvildtarter der udnytter vekselvirkningen mellem skov og åbent land.

Man kan vælge at lade værdien afhænge af hvad de enkelte felter på 30x30 meter rummer. Man kan værdisætte byer, store veje og jernbaner

Eksempel på kortlægning af skovlandskaber syd for Silkeborg. Arealet er 20x20 km. Skoven er grøn, byer, veje, søer mv. er hvidt. De 1500 meter fra skoven ud i det åbne land er markeret fra sort til hvidt afhængig af værdien. Sorte arealer har størst værdi.

til 1 fordi de ophæver de kvaliteter som skoven påvirker naboarealerne med. Man kan vælge at værdisætte søer til 1, alene fordi de ikke er land. Man kan værdisætte marker lavere end åbne naturtyper, f.eks. halvdelen, fordi marker kun bidrager med at skabe visuel rumfølelse, ikke med biodiversitet.

Det er disse valg forskerholdet har truffet på deres kort. Det er diskutabelt valg fordi skoven kan påvirke byer, veje og søer med både rumfølelse, biodiversitet - og rekreative værdier som der er set

helt bort fra. Heldigvis muliggør modellen at man selv kan regulere værdien afhængig af den information man har om en pixel, og hvad man vil bruge resultatet til.

Forskerne når ud fra deres valg frem til at 18,5% af hele landets areal er skovlandskab - når man ser bort fra de arealer inden for 1500 meters grænser der er værdisat til 1. Heraf er 14,1% egentlig skov. sh

KILDER
Vivian Kvist Johansen, Ole Hjorth Caspersen, Jørgen Lundegaard Olsen (2014): Skovareal og skovlandskaber i Danmark - et input til Naturplan Danmark. Skoven 8/2014.

Op til omkring 1500 meter fra skoven har den indflydelse på det åbne land. Det nyder de gamle statshusmandsbrug ved Anneberg Skov glæde af.

SPAR
kr. 40.920,-*

* Eks. ved valg af 4 redskaber

Maskinerne er vist med ekstraudstyr

MIC 26 C Advanced

Redskabsbærer

Redskabsbæreren MIC 26 C Advanced er vores nye model med 26 hk dieselmotor og fuldender Kärchers modeller i kompaktklassen.

Med Kärchers lave lydniveau og mange tilvalgsmuligheder gør vi alt for, at du kan sidde komfortabelt i markedets bedste førerplads. Til MIC 26 C Advanced kan der vælges redskaber fra vores store redskabsprogram bl.a. markedets bedste feje-sugeanlæg.

Nesbo fejmaskine, 120 cm

RM125 rotorklipper, 125 cm

Saltudlægger, Hydromann 100H

Nesbo V-plov, 130 cm

Kampagnepris

kr. 199.995,-

Vejl. pris: kr. 220.295,-

Redskaber

Frit valg

kr. 19.995,-**

** Sælges kun ved køb af maskine

Udstyr

Radio m/CD & MP3

Opvarmede sidespejle

Gaffel/kugletræk

Kopholder

Justerbar hastighed på frontlift

Alle vejledende priser er ekskl. moms.
Kampagnen er gældende fra 1.6 til 1.10.2014

I tidernes morgen sad damerne oppe i træerne med børnene, mens mændene jagede på savannen. Derfor er piger genetisk bedst til at klatre i træer end mænd. Mindre muskler, men mindre vægt. Alligevel er der ikke mange kvindelige træplejere. Faktisk var der kun én til årets DM i træklating. Så hun vandt. Det var Louise Grønbæk Sørensen.

Der deltog dog også to svenske kvinder, men de kunne naturligvis ikke opnå en officiel placering i et Danmarks-mesterskab. Siden DM har Louise været til VM i USA og senest EM i Polen sidste weekend i august, og hun er stadig begejstret da Grønt Miljø ringer for at høre mere.

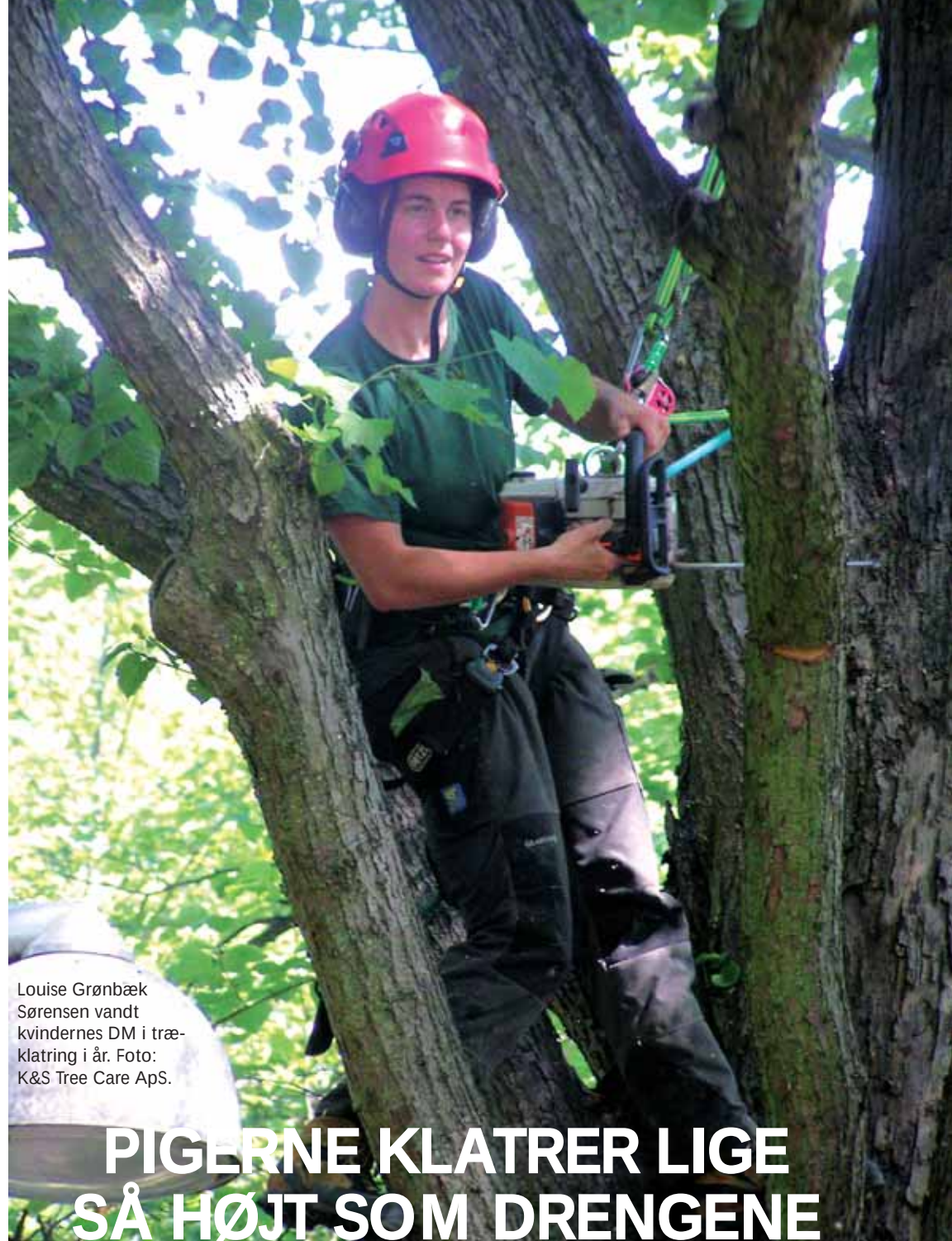
„Jeg har jo aldrig rigtigt set så mange kvinder klatre i træer, og det var så fedt. De var vildt dygtige,“ udbryder Louise Grønbæk Sørensen der er i lære hos K&S Tree Care ApS og i disse dage uddaner sig til skov- og naturtekniker med aboristspeciale på Skovskolen. „Men jeg ved ikke hvorfor der er så få kvinder i branchen. I Finland er halvdelen af aboristerne kvinder. Det kunne være vildt fedt hvis der kom flere kvinder herhjemme også.“

Bedre kvinder, højere krav

Den internationale regelkomité har netop hævet kravene til kvinderne så de nu svarer til mændenes. Det betyder at kvinderne fra DM i 2015 skal klatre 15 meter i foot-lock i stedet for 12 meter, og discipliner som arbejdsclimbing og personredning skal klares på en hurtigere tid. Regelændringen er kommet fordi kvinderne er blevet bedre.

„Da jeg var med til at dømmе mesterskaberne for ti år siden, ville kvinderne også meget gerne klatre efter samme regelsæt som mændene, men det gik ikke. De kunne simpelthen ikke klatre på mændenes tid,“ forklarer Tage Rønne der er med i Dansk Træplejeforenings arbejdsgruppe om træklating og er foreningens kontaktperson med ISA, den internationale paraplyorganisation for træplejeforeninger.

„Men nu er der masser af kvinder som er lige så dygtige

Louise Grønbæk Sørensen vandt kvindernes DM i træklating i år. Foto: K&S Tree Care ApS.

PIGERNE KLATRER LIGE SÅ HØJT SOM DRENGENE

Det har træplejeforeningerne også indset, så reglerne er ændret. Årets vinder, Louise Grønbæk Sørensen, er ligeglad. Hun elsker bare at klatre og har også kravlet løs i VM og EM

som de bedste mænd og faktisk lige så hurtige. Og jeg kan jo godt forstå at de ikke gider blive betragtet som en gruppe der skal tages særlige hensyn til,“ siger Tage Rønne. „Men hvis Louise skal fungere som målestok, så får kvinderne ikke de store problemer med at holde mændenes niveau. Hun gjorde det jo fantastisk, og hun er jo stadig studerende,“ lyder det fra Tage Rønne.

Louise blev ved VM i Milwaukee i USA nummer 12

ud af 19 og til EM 7 ud af 9. Til VM var der desuden den ekstra udfordring at det havde regnet inden Louise skulle i gang med hurtigklating. Det gjorde barken glat så hun slet ikke kunne stå fast i træet. Til EM kom regnen også væltende, men det var heldigvis først da præmieoverrækkelsen gik i gang i den polske park.

Mere kultur end fysik

Ni kvindelige deltagere til et EM lyder ikke af meget, så må-

ske er det lave antal kvindelige træklatrere ikke kun et dansk fænomen. Desuden kom de andre EM-deltagere fra lande som Sverige, Tyskland, England, Schweiz, Belgien og Finland. At Sydeuropa ikke var repræsenteret peger på at kvinder i trætoppe mere er et spørgsmål om kultur end fysik. Og netop den fysiske formåen skal være i top når man konkurrerer internationalt, siger Tage Rønne.

„Kravene er højere til EM og

VM da træerne ofte er større, og konkurrencen er sat svære op. I Danmarksmesterskaberne kan du godt gennemføre hvis du er en habil klatrer. Men på internationalt plan er du nødt til at være helt i top.“

Louise Grønbæk Sørensen blev ikke diskvalificeret på tid eller udførsel og er dermed åbenbart helt i top, men selv mener hun ikke at hun er klar til at konkurrencerne skal slås sammen, så kvinderne kæmper direkte mod mændene. „Mændene klarer det sgu lidt bedre og hurtigere. Desuden kan det måske være intimiderende for nye kvindelige deltagere at skulle op mod alle de mænd. Men på den anden side vejer vi lidt mindre, og man skal heldigvis kun klatre rundt med sin egen kropsvægt. Så jeg er glad for at reglerne er ens nu for et træ bliver jo ikke lavere, og en person der skal reddes bliver ikke lettere bare fordi jeg er kvinde,“ fortæller hun.

Teknikker fra udlandet

Selv om Louise ikke havde medaljer med hjem, kom hun ikke tomhændet hjem. Uden for landets grænser er udviklingen i træklatringsudstyr nemlig nået længere end herhjemme, og der er altid nye produkter og teknikker at se til de internationale konkurrencer.

„Der er en helt enorm videndeling til de arrangementer, for folk bruger mange forskellige systemer som man kan se nærmere på, og arrangørerne tjekker jo alt gear inden brug. Så det er skægt at se

helt nye teknikker som vi ikke ser så tit herhjemme,“ siger Louise Grønbæk Sørensen.

Det gælder bl.a. de såkaldte SRT-systemer (single rope technique) som er en lettere og hurtigere metode til at komme op i træet end footlock som er en meget hård teknik hvor der klatres på rebet ved at låse det med fødderne. Og SRT-systemerne er noget som vi i de kommende år vil se meget mere til herhjemme, mener både Louise Grønbæk Sørensen og Tage Rønne.

„Det er en hurtigere og mindre anstrengende måde at komme op i træet på som er kommet frem i de sidste tre til fem år. Og konkurrencerne skulle jo gerne afspejle best work practice, altså hvordan folk rent faktisk arbejder derude. Så nu skal regelkomitéen til at se på hvordan SRT-systemerne kan indarbejdes i konkurrencen,“ siger Tage Rønne.

Faktisk er udviklingen så hurtig internationalt at Dansk Træplejerforening den 10. oktober i år holder en workshop hvor de tre danske deltagere til EM og VM i år (Louise Grønbæk Sørensen, Jacob Schwartz og Thomas Hegner) fortæller hvad de har oplevet af nye redskaber og metoder til de internationale konkurrencer. De fem discipliner som deltagerne ved både DM, EM og VM dyster i, er footlock, hurtigklating, kastepose, personredning og arbejdsklating. For at se mere om de nye klatresystemer, søg på 'srt-system' eller 'single rope technique' på youtube.com. □

Single Rope Technique (SRT) er en lettere og hurtigere måde at klatre op i træerne på end den traditionelle footlock hvor der klatres på rebet med at låse med fødderne. SRT fungerer nærmere som om man 'cykler' op af rebet. Screendump fra ATRAES's video om SRT på www.youtube.com.

RAPID EURO
med
LIPCO
stennedlægningsfræser

Basismaskinen er
fuldhydraulisk
med el-tilkobling

ENEMARK MASKINER

H.G. ENEMARK A/S
Baldersbæksvej 40, 2635 Ishøj
Tlf. 4396 6677. hge@hg-enemark.dk
www.hg-enemark.dk

PARAT TIL SNE MED

FERRARI

- så kører det godt

Nye modeller
Bredt redskabsprogram

Med en Ferrari
er du klar til sne

Importør

Sønderup Maskinhandel A/S

Hjedsbækvej 464, 9541 Suldrup. Tlf. 9865 3255.
www.ferrarimaskiner.dk

Sønderup Maskinhandel A/S har specialiseret sig i at levere alt professionelt udstyr til den grønne sektor. Vi har et bredt program af maskiner til renholdelse, vedligehold og anlæg.

'Strædet' i København, hvor shared space fungerer fint. De forskellige brugere finder ud af det sammen. Foto: Helle Huse.

Det delte rum

SHARED SPACE. Trafikprincippet er blevet mere udbredt til små boligveje og citygader, men kun visse gader er reelt egnede til det

De forskellige slags trafikkanter deler hele det offentlige rum med hinanden ved at tage hensyn. De har ikke hver deres zoner i form af f.eks. kørebaner og fortove, men én fælles zone der fungerer - med et minimum af skilte og afmærkning.

Det er idéen med shared space - delt rum - der er blevet mere og mere udbredt i byplanlægningen. Det betyder i praksis at man nedtoner de trafikale funktioner og prioriterer det sociale liv. Shared space er derfor en løsning man mest ser på små veje i nye bo-

ligområder og i centrale bydele efter en trafiksanering. Man bruger det begrænsede areal fleksibelt og optimalt - og kan selv i en smal gade få plads til både biler, cyklister, gående, ophold og servering.

Vejregelgruppen 'Byernes trafikarealer' i Vejdirektoratet har sammen med Rambøll lavet 'Vejledning om anvendelse af Shared Space'. Den vejleder vejmyndigheder, rådgivere, arkitekter mv. i hvordan man kan definere 'shared space' og bruge det så godt som muligt i en dansk sammenhæng.

Begrebet dukkede op i Hol-

land i 90'erne, men idéen om fredelig trafikalsameksistens er velkendt fra længe før. Sådan fungerede alle byer i gamle dage. Fra 1970'ernes kender vi stilleveje og opholds- og legeområder. Fra 80'erne kender vi sivegaderne. De ligner 'shared space' meget, men har ikke det helt samme udgangspunkt om gensidige hensyn uden regulering.

De egnede gader

Ikke alle gader egner sig til shared space, understreges det i vejledningen. Mest egnet er gader hvor der er mange lette trafikanter, mange forskellige funktioner og mange krydsende ruter.

Der skal ikke være for mange biler. Er der over 3-4.000 biler i døgnet (2-3 i minuttet), vil vejen blive brugt som en almindelig vej med biler i midten. De lette trafikanter holder

sig siderne og krydser hun vejen i udvalgte punkter.

Hastigheden bør være højst 15-20 km/t. Bliver farten højere, udhules sikkerhed og tryghed. Man tager ikke de gensidige hensyn, får ikke 'forhandlet' om vigepligten. Et svensk forsøg viser at antallet af biler der viger for gående begynder at falde meget når farten nærmer sig 20 km/t.

Der skal endvidere være balance mellem biler, cykler og fodgængere. Ellers bliver bilerne for dominerende. Der skal være mindst halvt så mange fodgængere som der er biler og nogenlunde lige mange cykler og biler.

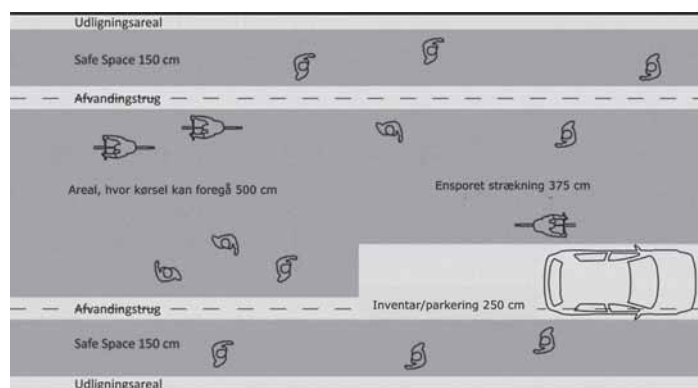
Disse krav betyder at shared space ikke kan fungere som trafikveje for biler, men heller ikke som en højklasset cykelsti eller til kollektiv trafik i fast rute. Der må om nødvendigt være alternative ruter.

For at fremme ligeværdigheden mellem trafikanterne bør man ikke prioritere kryds i shared space. Højrevigepligt skal altså gælde, anbefaler vejledningen. For dem der kører ud af shared space er der altid ubetinget vigepligt, med mindre der er signalregulering.

Selvforklarende design

Skilte og afstribning så vidt muligt undgås - både af snævert æstetiske årsager og for

Eksempel på et shared space med en bredde fra facade til facade på cirka 10 m. I begge sider er der afvandingstrug der samtidig danner en taktil kant mellem gangbane og køreareal. Parkering er placeret i den ene side, og de parkerede biler og eventuelt inventar udgør en énsopret indsnævring. En lastbil og en cykel kan mødes i indsnævringen. Parkeringspladser skal være så brede at biler ikke holder ind over afvandingstruget og generer blinde og svagsynede.

at understøtte ideen om at gaderummet i et vist omfang er selvforklarende. Egntlige farddæmpende foranstaltninger som f.eks. bump bør der heller ikke være for meget af. Gaderummets udformning i sig bør klare det, f.eks. smalle kørearealer, forsætninger, belægningskift og punktvisse indsnævninger. Også siddepladser, belysning, vandrender mv. kan være med til forme gaderummet så trafikken fungerer.

Parkering bør være begrænset så parkerede biler ikke danner en fysisk eller visuel barriere. For at undgå for mange parkerede biler, bør parkering kun ske i afmærkede båse. Parkering bør undgås hvor børn skal krydse gaden, fordi de kan være skjult bag parkerede biler. Eventuelle behov for vareaflysning bør der også tage højde for.

Safe space i siden

Et særligt problem ved shared space er de blinde og svagtseende der er utrykke ved at dele areal med kørende trafik. Vejledningen anbefaler derfor at indrette et såkaldt 'safe space' hvor fodgængere ikke møder kørende trafik. Det kan

ofte integreres naturligt i designet da det tit er et æstetisk ønske at at dele gaden op i langsgående bånd der svarer til den historiske opdeling. Som udgangspunkt bør der være et safe space i hver side, men kan under smalle forhold blot være i den ene side.

Hvis der er biltrafik i begge retninger - hvad der principielt helst bør være - bør det areal biler køre på være mindst være 5 meter bredt. Så slipper man også at skilte med det. Med ensrettet biltrafik kan man gå ned på 3,75 meter. Hertil kommer i alle tilfælde eventuelt safe space.

I Danmark har vi ikke et skilt der helt dækker shared space-konceptet. Vejledningen anbefaler at skilte som gågade med kørsel tilladt (E49 Gågade med undertavle). Det kan politiet dog afvise fordi området ikke er tænkt som gågade. Der bør derfor overvejes et mere dækkende skilt. sh

KILDE

Helle Huse, Bjarne Winterberg, Jacob Deichmann (2014): Vejledning om anvendelse af Shared Space. Rambøll og Vejdirektoratet 2013. 27 s. vejregler.lovportaler.dk. Anton Iversen, Mette Eklund Jakobsen, Helle Huse (2014): Hvornår kan en vej udformes som shared space? Trafik & Veje 6-7/2014.

SHARED SPACE DANSK DEFINITION

Shared space er et gade- eller pladsrum hvis fysiske indretning understøtter at:

- Det samlede gadeareal kan anvendes af en blanding af trafikale (kørende og gående) og ikketrifikale funktioner (f.eks. ophold, udendørs servering, salg/udstilling og fysiske aktiviteter).
- Den kørende trafiks hastighed reguleres ved interaktionen - gensidig hensyntagen - med de øvrige trafikanter i gaderummet, kørende såvel som gående. Regulering ved hjælp af skiltning og afmærkning holdes på et minimum og undgås så vidt muligt.
- Den kørende trafiks hastighed er så lav at det er attraktivt og trygt for fodgængere at færdes på langs og på tværs af rummet i hele dets bredde. Rummet er således ikke traditionelt opdelt i køre- og gangarealer.
- Antallet af parkerede biler i shared space begrænses og må ikke reducere oversigtsforholdene eller skabe fysiske eller visuelle barrierer i byrummet.
- Bilkørsel og cykling som udgangspunkt kan foregå frit hele døgnet. Gaden kan dog indrettes, så det er muligt at omdanne den til f.eks. gågade ved særlige lejligheder.
- Menesker som er blinde, stærkt svagsynede, har nedsat orienteringsevne eller på anden måde er utrygge tæt ved kørende trafik, kan finde og færdes i en del af rummet (safe space) uden at skulle være bange for at møde kørende trafik.

- Bredt modeludvalg fra 20 – 55 hk
- Mekanisk, hydrostatisk eller CVT transmission
- Bredt udvalg af tilbehør
- Landsdækkende service
- 24 måneders reklamationsret

Nedenstående henviser til nærmeste
New Holland forhandler

Vest:
87 61 33 33

Øst:
46 75 66 22

Ny skov gennem 22 år

69.000 hektarer er kommet til, men mange af dem skyldes tilgroning og juletræer

Det danske skovareal er fra 1990 til 2012 steget med 69.000 ha eller 3.100 ha om året i snit. Det meste skyldes egentlig skovrejsning, men en del skyldes også naturlig tilgroning på små 12.000 ha og plantning af nordmandsgran på 14.000 ha hvor det meste nok er juletræer.

Det fremgår af undersøgelsen 'Konkrete opgørelser og erfaring fra 20 års skovrejsning' af en gruppe skovforskere på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning. De har analyseret al ny skov fra 1990 til 2012 uanset skoven er plantet eller groet frem af sig selv. Grundlaget er Danmarks Skovstatistik, skovkortlægninger, satellitfotos og data fra Danmarks Miljøportal og GEUS.

Det meste af skovforøgelsen (81%) er udført af private. Den offentlige skovrejsning er beskudt 10%. Resten er udført af stiftelser, fonde mv. Det meste ny skov (84%) er udført uden tilskud. Heraf omfatter de naturligt tilgroede arealer en sjettedel.

Generelt er skov rejst med tilskud anlagt på mere mager jord end skov rejst uden tilskud. For skov rejst uden tilskud er fordelingen på jordbundstyper nogenlunde som for eksisterende skov. Der er svag tendens til at der er brugt flere løvtræer på leret jord end på sandet.

På skovrejsningen med tilskud dominerer løvtræ (76%) mens der er mere nåltræ (56%) på de skove der er rejst uden tilskud. Rødgran findes stort set kun som skov rejst uden tilskud - en følge af tilskudsreglerne.

I skov rejst med tilskud er kronedækket (55%) lidt større end i skov rejst uden tilskud (55%). I skov fra før 1990 er det i gennemsnit 79%. Årsagen kan være lavere plantetal og lavere plejeniveau i skove rejst uden tilskud. Sammenhængen afspejles også af at den offentlige skovrejsning har højere kronedække end privat skovrejsning.

Godt en tredjedel (36%) af de nye skove er omfattet af

Eksempel på en offentlig skovrejsning ved Tåstrup, men langt flest af de nye skove er private - og rejses uden tilskud. Foto: Naturstyrelsen.

fredskovspligt. Det svarer til den offentlige skovrejsning og privat skovrejsning anlagt med tilskud.

De nye skove falder kun delvist sammen med de 'positiv-områder' som lokalplaner har udpeget til skovrejsning. Det gælder kun 17% af skovrejsningen. Godt en tredjedel er rejst i områder med særlige drikkevandsinteresser.

De nye skove er både nye selvstændige småskove og udvidelser af eksisterende skove. Der er blevet mere kerneskov (med over 100 meter til skovkanten), men også mange fle-

re skovkanter, indre skovkanter, skovforgreninger, skovforbindelser og udposninger. Generelt har højdetilvæksten været gunstig sammenlignet med hvad man har set på tidligere skovrejsningsarealer. *sh*

KILDER

Erik Schou, Vivian Kvist Johannsen, Thomas Nord-Larsen, Bruno Bilde Jørgensen (2014): Opgørelse og analyse af 20 års skovrejsning. Skoven 8/2014. Erik Schou, Vivian Kvist Johannsen, Thomas Nord-Larsen, Bruno Bilde Jørgensen (2014): Konkrete opgørelser og erfaringer fra 20 års skovrejsning - med fokus på lokalitet, træart og vækst. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. ign.ku.dk > formidling > rapporter.

KÆMPEEG FLYTTET 500 M

Hvor store træer kan man egentligt flytte? Et forsøg i den helt store ende er et nok 150-årigt egetræ, små 20 meter højt og en kronediameter på 33 meter. Det blev i juli 2012 flyttet knap 500 meter i League City, en forstad til Houston i Texas, USA. Inklusiv den indkapslede rodclump og den konstruerede rodkasse var vægten omkring 540 tons. Træet er en 'compton oak' (*Quercus x comptoniae*).

Der blev gravet grøfter rundt om træet i hånden, roden blev beskåret i sider og bund. Der blev derefter bygget en kasse i træ rundt om roden og med ståldragere under roden, bl.a. med hjælp fra kraner. Kassens størrelse er ikke oplyst, men af billeder at dømme er den cirka 10x10x2 m³. Før flytningen blev også toppen beskåret.

Træet er ved at blive klaret til flytning. Foto: www.hesstrees.com.

Flytningen skete ved at fire store grave- og læssemaskiner trak - og en ekstra gravemaskine skubbede - den megastore klumplanten hen over jorden til det forberedte nye plantehul mens jorden blev vandet glat undervejs.

Træet kontrolleres med vand i tre år indtil omplantningschokket ventes at være ovre, og roden har retableret

sine finrødder. Året efter virkede træet nogenlunde sundt. På nettet er der ikke umiddelbart oplysninger at finde om træets tilstand i år.

Det var først meningen at fælde træet på grund af en gadeudvidelse, men i stedet besluttede byrådet at flytte træet ind i det grønne område ved siden af. Det er heller ikke et hvilket som helst træ. Det er

et historisk træ kendt som 'The Ghirardi Compton Oak' opkaldt efter de italienske indvandrere Giovanni and Maria Ghirardi der i 1897 slog sig ned i det område der i dag er League City og var med til at grundlægge byen. På deres jord stod egetræet der i mands minde har været et af byens vartegn og et af de største compton oaks i USA.

Det var også Ghirardi-familien der indledte den kampagne der endte med at flytte træet. Flytningen blev klaret af specialfirmaet Hess Landscape Construction der vurderer træet til at være 150 år. Ifølge kommunen har flytningen kostet 197.000 dollars. De er bl.a. betalt af League City parkforvaltning og ngo'en Trees for Houston, mens Ghirardi-familien har sponsoreret det areal træet er flyttet til. *sh*

Se film af flytningen på www.youtube.com, søg f.eks. på 'Ghirardi Compton Oak'.

www.hesstrees.com.

Lys og lyd i Vejles ny aktivitetspark

Marias Plads i Vejle er udvidet og omdannet til en ny aktivitetspark med kultur- og opholdsmuligheder. Målet har bl.a. været at give plads til piger og unge kvinder der ofte bliver overset når der etableres aktivitetsområder. En overdækket amfiscene (billede) kan bruges til dans, teater mv. Længs hvert trin er der LED-lysbånd mens den lille, runde lampe Dox (billede) dominerer i loftet. Ved scenen kan man sætte stemning med egen musik og spotlys og skabe sin egen lyd- og lyskulisse.

Parken rummer også en forsynet 'aktivitetsflade' til bl.a. boldspil, rulleskøjteløb og skøjtebane. Aktivitetsfladens organiske udformning skaber samtidig plateauer der fungerer som opholdssteder.

Projektet er blevet til i samarbejde mellem Vejle Kommune, LOA-fonden, Ravn Arkitektur, Bascon og Lumiere som lysleverandør. lumiere.dk.

QUALITY MATTERS

TYM T273 HST

- 27 hk diesel kompakttraktor
- Hydrostatisk transmission
- Lille venderadius
- Firehjulstræk

KAMPAGNEPRIS SPAR
89.900,- 15.000,-

VINTERPAKKE

- ✓ TYM T273 HST Traktor
- ✓ TYM kabine m. arbejdslys
- ✓ Stensballe frontlift og PTO
- ✓ Stensballe 130 cm kost

VINTERKLAR T273 HST
174.900,- + moms
SPAR 26.550,-

TYM T433 HST

- 43 hk diesel kompakttraktor
- Hydrostatisk transmission
- Kabine med Air Condition
- Firehjulstræk

KAMPAGNEPRIS
184.900,-

VINTERKLAR T433 HST
199.500,- + moms
med Hava frontlift og olieudtag

HELMS TMT-CENTRET A/S

Herning 99 28 29 30. Aarhus 86 109 108. Ringsted 57 81 11 00. mail@helmstmt.com

Har du opgaven, så har vi maskinen

- EN GOD OG LANG SOMMER AFLØSES NU AF DEN STORE PLANTETID
- VI ER FORBEREDTE OG KLAR TIL AT BETJENE ALLE VORES KUNDER!
- VANDING ER OGSÅ AKTUELT I DET TIDLIGE EFTERÅR – KØB DE ORIGINALE TREGATOR® VANDINGSPOSER HOS OS.

VENLIG HILSEN JEANETTE, MERETE, OVE, CAMILLA OG OLE

mosen 4

Birkholm Planteskole a/s har opbygget en meget central position i markedet, og fokus er konstant rettet mod udvikling, kvalitet og kundeservice.

KONTAKT OS PÅ 4817 3126 ELLER BIRK-HOLM@BIRK-HOLM.DK

Gå også på www.birk-holm.dk og www.birkholmshop.dk hvor du i shoppen jævnligt bør tjekke **ÅRSTIDENS STÆRKESTE TILBUD.**

Dåbsattesten i ny grøn og hvid ramme

JELLING. Efter nye arkæologiske fund er monumentet præsenteret i et nyt parkanlæg

Jellingstenene er sammen med de to kæmpehøje og Jelling Kirke et historisk monument over landets samling og kristendommens indførelse for over 1000 år siden. I de senere år har arkæologerne fundet en skibssætning, palisadehegn og flere langhuse der viser at stedet - strategisk placeret nær hærvejen - var et magtcentrum i 900-tallet. Det 13 ha store areal blev i 2013 omlagt til en ny monumentpark med næsten samme grænser som i vikingetiden.

Stenene, højene og kirken er sammen optaget på Unescos verdensarvliste. Stenene er med sine runer den ældste kilde hvor Danmark nævnes på skrift, og hvor det oplyses at kristendommen er indført. De to runesten er fra sidste halvdel af 900-tallet. Den lille er knap to meter høj og den store næsten to en halv. Højene er fra samme periode. Nordhøjen er 8,5 meter høj og 65 meter i diameter. Sydhøjen er 11 meter høj og 80 meter i diameter. Mellem dem står de to rune- sten og den tårnløse kirke.

Højen i skibssætningen

Kong Gorm satte den første runesten til minde om sin hustru, Thyra, 'Danmarks bod' som det hedder. Man ved dog ikke hvor stenen oprindeligt stod. Da Gorm døde, blev han gravsat i et anlæg der bestod af den ene høj, nordhøjen' der lå midt i en rombeformet 'skibssætning', stående kampesten (bautasten) der markerede et vikingeskib.

Samtidig - eller måske senere - blev der opført et stort palisadeanlæg på 360x360 meter, nok 3-4 meter højt. Palisaden var formet som en skrå firkant, et parallelogram med samme hældning som skibssætningen og med nordhøjen i centrum.

Palisaden er først nyligt opdaget. Arkæologerne har gravet i og omkring højene i mange år, men de begyndte først at finde noget da de for syv år siden begyndte at grave læn-

Den gamle palisade markeres af en betonbelægning med pæle. Palisaden mod vest (til højre) er dog endnu ikke etableret. Også de fundne bygninger er markeret af lyse fliser. Foto: Arkitekt Kristine Jensens Tegnastue.

Vikingetidens landskabsplan. Det første anlæg var skibssætningen med nordhøjen i centrum - og nok også palisaden på 360x360 meter. Få år efter kom sydhøjen og kirken til. Endnu senere kirkegården, mens byen bredte sig over de opgivne palisader. Tegning: Arkitekt Kristine Jensens Tegnastue.

1. Jellingstenene.	6. Palisaden
2. Jelling Kirke.	7-9. Husene
3. Nordhøjen	10. Smededammen
4. Sydhøjen	11. Museet Kongernes Jelling
5. Skibssætningen	12. Græs- og timiansteppe

Skibssætningen markeres af 2x1 meter store betonfliser, her set fra nord mod nordhøjen i skibssætningens centrum. Nogle fliser i stævnen er hævet. Det er dem hvor man i 'søgegrøfter' har fundet arkæologiske bevis på at der har stået bautasten. Hele området er ikke undersøgt.

gere væk og fandt spor af tykke egetræspæle. Det var rester af palisadehegnet. Fundene var gode nok til at tidsbestemme dem gennem årringsanalyser. Pælene er fra træer fældet i vinteren 958-59. Derfor døde Gorm nok i 958.

Det var også først da man gravede længere ude at man opdagede at der havde været en skibssætning. Før da havde man kun opdaget de bevarede

bautasten under en udgravning af den senere opførte sydhøj. Først da man opdagede aftryk af sten længere ude, kunne man se at bautastenen var en del af et større anlæg.

Det kristne look

Få år senere blev anlægget omlagt. Sydhøjen blev - uden grav - lagt oven på skibssætningen på en måde der antyder at skibssætningen blev

nedlagt. Palisaden blev måske også fjernet. I hvert fald viser arkæologien at palisaden ikke blev vedligeholdt og derfor højst stod en generation.

Det oprindeligt ase-prægede gravmonument skulle se kristent ud. Den nye konge, Gorm og Thyra's søn Harald Blåtand, havde nemlig i mellemtiden indført kristendom som officiel politik. Han satte den anden runesten til minde

om sine forældre og meddelte i de ristede runer at han havde samlet Danmark og Norge. Og gjort danerne kristne. Den driftige konge kunne også have fortalt at han fik opført de store ringborge og den nærliggende bro over Ravningsø. Alt sammen led i landets samling.

Den store Jellingsten er derfor fra omkring 965. Den står nok omtrent på sin oprindelige plads, men må være flyttet lidt, idet man i 1940'erne fandt grave delvist under stenen. Den lille jellingsten er nok flyttet hen ved siden af den store da Harald Blåtand lavede anlægget om

Til vikingetidens anlæg hørte også en trækirke dér hvor den nuværende stenkirke ligger. Der er fundet rester af trækirker før den første stenkirke (det nuværende kor) kom til i 1000-tallet, og det nuværende skib blev bygget til omkring år 1100. Harald Blåtand fik formentligt flyttet sin far fra nordhøjen - hvor der er fundet gravrester, men ingen ligrester - til en grav under den første trækirke, og hans få

Udsigt fra nordhøjen og skibssætningens stævn.

DEN LILLE JELLINGSTEN

Runerne siger i nudansk retskrivning:

Kong Gorm gjorde disse kumler efter Thyra sin kone Danmarks bod.

Stenen er rejst af kong Gorm den Gamle til minde om sin afdøde hustru, formentlig omkring 950. Runerne er derfor cirka 1060 år. Det er første gang navnet Danmark er nævnt på skrift inden for landets grænser. Navnet kendes dog fra udenlandske kilder der er mindst 75 år ældre.

Gorm var konge til nok 958, muligvis kun over en del af landet, formentligt Jylland og Slesvig, hvorefter sønnen Harald Blåtand samlede hele landet inklusiv Skåne-landene og Norge - eller en del af Norge. Den lille Jellingsten, der er af gnejs, er 185 cm høj og 107 cm bred.

Palisaden af pæle og planker er markeret af en betonbelægning af 120x240x10 cm store sandfarvede betonfliser og tilfældigt placerede betonpæle. Pælenes højde (op til 4 meter) og diameter (28 cm) passer med de arkæologiske fund. De øvrige pæle og plankernes mulige placering er markeret af slebne felter i betonen. Betonfaden er dækket af en matrice hvorefter betonen er sandslebet.

jordiske rester ligger i dag under stenkirken. I den store grav der blev fundet i 1978, fandt man i hvert fald skelettet af en mand der menes at være Gorm den Gamle.

Haralds anlæg

Den arkæologiske fremgang var anledning til at etablere det nuværende anlæg. Medvirkende var også at Unesco ønskede at udvide bufferzonen omkring monumentet, og at de to runestens relief var ved at blive udvisket, især på grund af den sure regn. I februar 2011 blev den store Jel-

lingsten tilmed udsat for hærværk med grøn spraymaling.

Kulturarvsstyrelsen og Nationalmuseet fik derfor samme år bygget glashuse over stenene med styring af temperatur og luftfugtighed inde i huset. Og med midler fra A.P. Møller Fonden og Arkitekt Kristine Jensens Tegnestue som landskabsarkitekt gik Vejle Kommune i gang med det historiske område som det gamle palisadeanlæg indrammede.

„Projektet fremhæver Harald Blåtands anlæg med palisaden, skibssætningen og langhusene. Vores sigte var at

man kan fornemme skalaen og rummet og finde en balance mellem de to poler, rekonstruktion og fornyelse. Men visionen var også at skabe en daglig park for Jellings borgere, ikke kun for verdensarven,“ fortæller Line Krath, arkitekt og associeret partner i Arkitekt Kristine Jensens Tegnestue.

Beton erstatter egetræ

Palisaden er ikke genopført i sin helhed, det var pengene heller ikke til, men den oprindelige udstrækning og skala er markeret som en linje af

DEN STORE JELLINGSTEN

Runerne siger i nudansk retskrivning:

Kong Harald bød gøre disse kumler efter Gorm sin fader og efter Thyra sin moder - den Harald som vandt sig hele Danmark og Norge og gjorde danerne kristne.

Stenen er rejst af kong Harald Blåtand til minde om hans forældre og hans egen fortjenester: at han samlede landet og indførte kristendommen. Den store Jellingsten er derfor kaldt 'Danmarks dåbsattest'. Selv om overgangen fra asetro til kristendom varede i generationer, viser stenen at kongemagten gjorde kristendom til officiel politik.

Harald Blåtands forældre var kongeparret Gorm den Gamle og Thyra Danebod. Harald Blåtand var konge cirka 958-987. Ifølge Nationalmuseet er stenen rejst mellem 965 og 970. Runerne er derfor cirka 1050 år. Gorm den Gamle har formentligt kun haft magten over en del af landet.

Stenen er af gnejs, 243 cm høj og 290 cm bred. Af dens tre sider er den ene med runer, den anden med et fabeldyr og den tredje med Kristus på korset. Alle sider er smykket med drageslyngninger og er muligvis oprindeligt farvelagt. Runer og figurer er udført på en tilhugget flade og med tekst på linjer. Det viser inspirationen nede fra Europa. Den nordiske tradition er ellers dybe hug i ubehandlet sten.

Billederne af de to runesten er taget i mørke med skrå belysning så skyggerne tydeliggør runer og tegninger. De er ellers lidt utydelige. Oprindeligt stod de skarpere, og det er sandsynligt at stenene også har været farvelagt. Billeder fra da.wikipedia.org.

SNOWEX

Professionelle salt- og sandspredere

Derfor SnowEX:
Ingen kæder, kædehjul, og bælter, der kan gå i stykker.

Igennem 20 år har SnowEX været blandt de absolut førende indenfor spredere til professionelt brug. Se vores store program af salt, sand og væskespredere, som kan monteres på stort set alt på www.dk-tec.dk

Ærøvej 8, 5800 Nyborg
Telefon 66 12 82 22
www.dk-tec.dk

Hvorsomhelst

Safefleet Lite App'en til iPhone og Android giver mobil adgang til Flådestyring i lommeformat. Brugere får relevant information om den enkelte enhed i flåden med visning på kort eller liste over fx køretid, arbejdstid og stop-tid.

Flådestyring på smartphone er et nyttigt supplement til det internet-baserede Safefleet og rummer nogle af de samme funktioner.

STØRRE SIKKERHED

På telefonen kan man blandt andet sætte en Geofence alarm op for den enkelte enhed. Alarmen er en slags usynlig afgrænsning på kortet hvor systemet sender en besked til brugeren hvis enheden bevæger sig udenfor afgrænsningen. På den måde kan tyverier opdages i tide og brugeren undgår at skulle bruge ressourcer på forsikringselskab og myndigheder.

Kontakt os og hør mere om SAFEFLEET® på tlf.: 69 91 12 42

safetrack.dk

safetrack
Location is everything

betonfliser i landskabet og enkelte tilfældigt placerede pæle i fortidens dimensioner og 3-4 meters højde. De øvrige pæle er markeret som aftryk i belægningen. Pælene er ikke opført i egetræ som i vikingetiden, men i samme materiale som fliserne, glat sandfarvet beton. Linjen er dog skubbet en meter ud af hensyn til nye arkæologiske undersøgelser. Også de fundne langhuse er markeret af lyse betonfliser og danner spredte belægningsflader.

Dele af Jelling by ligger i dag inden for de gamle palisader. Her er palisadens grænse markeret i byens belægninger, men endnu ikke i den vestlige del. Den gamle skibssætning er også markeret selv om en del er dækket af sydhøjen. Også kirkegården ligger hen over det historiske anlæg. Stier og diger er delvist omlagt for at få mindre trafik ind i kirkegården nu hvor den er blevet omgivet af en park.

Skibssætningen er markeret af betonplader på 2x1 meter lagt ned i græsset. I stævnene hæver enkelte plader sig over jorden. Det er der hvor man i de arkæologiske søgegrøfter

har fundet aftryk efter bauta-sten. Armeringen i de rejste plader har dog vist sig for svag og skal forstærkes for at klare vægten af de legende børn.

Timiansletten

Forudsætningen for at skabe anlægget har været en ny omfartsvej så Gormsgade syd og vest om gravhøjene nu er blevet til sti. Gadens butiksliv var alligevel forsvundet. Enkelte huse er revet ned, træer fældet, tilstødende marker eksproprieret og omlagt, men byen breder sig stadig ind over anlægget fra øst og vest.

I monumentområdet på de 13 ha ligger højene, kirken og kirkegården nu som en stor ø omgivet af en træløs slette der er ved at blive grøn og blomstrende. Det skal den blive gennem den jordbehandling og tilsåning der er foretaget, og den fireårige drift der er i gang. Resultet skal blive en ensartet og op til 35 cm høj vegetation af urter og græsser. En 'timianslette' der binder området sammen.

Som udgangspunkt bestod sletten af både mark, plæne, sløjfede veje og stier. Hver arealtype har hver fået sin etable-

ringsplan frem mod en fælles pleje om fire år.

De gamle veje og belægninger er tilført muld og sået til med græs. Arealet plejes derefter som det gamle plæneareal: klippes først fra 10 cm til 5 cm, senere fra 30-35 til 10-15 cm, idet afklippet fjernes.

Tredje år klippes ned til under én cm, arealet harves og der tilsås med den valgte engblandning. På de gamle marker er mulden blandet op med grus og med det samme tilsået med engblandningen.

På arealet ved søen bruges den råjordsprægede overflader jordreguleringen har efterladt. Jorden er løsnet hvorefter der blev tilsået med særlige fugttålende arter.

Efter de fire års etableringsdrift bliver driften fælles for hele arealet. Arealet slås når bevoksningen er 30-35 cm høj til 10-15 cm, altså 2-4 slåninger i sæsonen. Afklippet skal fjernes, så udpiningen af jorden fortsætter. Desuden skal man i hele perioden løbende fjerne groft flerårigt ukrudt som tidsler og brændenælde foruden vedagtig opvækst. sh

Søren Holgersen gjorde disse kumler efter et besøg i Jelling 20.7.2014.

FRØBLANDING PÅ ENG (4 g/m²)

Fåresvingel, Festuca ovina, 20%
Almindelig kamgræs, Cynosurus o., 20%
Knoldrottehal, Phleum bertolonii, 20%
Smalbladet timian, Thymus serpy., 10%
Bredbladet timian, Thymus puleg., 10%
Hulkraet kodriver, Primula veris, 5%
Dunet vejbred, Plantago media, 5%
Gul snorre, Galium verum, 2%
Pomeranshøgeurt, Hieracium auran., 2%
Almindelig torskemund, Linaria vul., 2%
Liden klokke, Campanula rotundif., 2%
Blæresmelde, Silene vulgaris, 2%

FRØBLANDING VED SØ (10 g/m²)

Purløg, Allium schoenoprasum
Bakkejordbær, Fragaria viridis
Fladkravet kodriver, Primula elatior
Engnellikerod, Geum rivale

AKTØRER

Bygherre: Vejle Kommune.
Styregruppe: Nationalmuseet, Kulturstyrelsen, Vejle Museum, Jelling Handelsstandsforening, Jelling Menighedsråd, Vejle Provsti, A.P. Møller Fonden.
Arkitekt: Arkitekt Kristine Jensens Tegnestue med Ingvar Cronhammar som kunstnerisk konsulent.
Projektering: AKJT/Vejle Kommune Teknik og Miljø/Vej og Park.
Entreprenør: Arkil.
Betonelementer: Aarhus Cementvarefabrik.
Finansiering: Donation af A.P. Møller Fonden på 70 mio. kr.

KILDER

Arkitekt Kristine Jensens Tegnestue (2014): Synliggørelse. Monumentområdet i Jelling. Arkitekten juni 2014.
Martin Keiding (2014): En anden rumførmelse. Arkitekten juni 2014.
Karsten R.S. Iversen (2014): Beton giver Jellingstenen fordums storhed tilbage. Politiken 10.5.2014.
Samtale med Line Krath, arkitekt og ass. partner i Kristine Jensens Tegnestue 26.8.2014.
Jelling.natmus.dk. Runer.ku.dk.

Nu er Jellingstenene sat i glasbure så man undgår yderligere nedslidning og hærværk.

DESIGN: TANK FOTO: CHARLOTTE SVEDQVIST

Enjoying the
outdoors
since 1947

vestre.com

Vestre April
Design: Espen Voll,
Tore Borgersen & Michael Olofsson

Plads til humlebien

Honningbier kan ikke klare bestøvningen alene og er de for mange, kan de skubbe den rare humlebi og andre vilde bestøvere af banen

Honningbier er populære i byens haver og parker. Flere og flere bistader sættes op, for de giver både honning, bestøver floraen og beriger den lokale natur. Javist. Men er der for mange af dem kan de skade vilde bestøvere af f.eks. vilde bier på grund af indbyrdes konkurrence om føde, nektar og pollen. Og det forringer bestøvningen.

„Hvis man vil gøre noget for biodiversiteten i byerne, er det de vilde bier man skal gavne i stedet for at holde tambier som husdyr,“ siger Rasmus Ejrnæs, biolog og seniorforsker ved Institut for Bioscience ved Aarhus Universitet til DR. Han er ikke mod bybier, men man skal bare ikke holde dem for naturens skyld, siger han.

Afgørende er det i alle tilfælde at der er levesteder og blomster nok til bestøverne. Bier skal have adgang til masser af blomster, lige fra de første pil og mælkebøtter blomstrer om foråret til de sent blomstrende arter om efteråret. Man skal også sørge for redesteder. Jordbier, humlebier og vejrbier bygger rede i stendiger, jordvolde og steder med varm, bar jord. Man kan f.eks. erstatte græsplæner i parker og haver med blomsterbede, forklarer Ejrnæs.

Men det gælder også om at bevare diversiteten blandt be-

støverne. Hvis der er for mange honningbier, bliver der færre vilde bestøvere, og det kan gøre bestøvningen mindre effektiv.

De store humlebier kan f.eks. nå frem hvor andre bier må give fortabt på grund af regn og vind. Nogle plantearter er så tilpassede til deres bestøver at de slet ikke kan bestøves af andre. Honningbier har endvidere den begrænsning at de går efter de samme plantearter indtil de er blomstret af. Det er endvidere målt at vilde bier og bestøvere samlet bidrager med op mod 50% af bestøvningen i en insektbestøvet afgrøde.

Den rare brumbasse

Netop humlebien tages under nærmere behandling i landskabsarkitektstuderende Peter Wedervang-Jensens bachelorprojekt 'Humlebier og mennesker' på Københavns Universitet. De tykke humlebier er som mariehøns og sommerfugle i en klasse for sig når man ser på hvor populære insekter er blandt havens og parkens brugere. Humlebien er et omgængeligt, normalt ikkeagressivt dyr med rolige bevægelser og en behagelig dyb brummen. Alt sammen modsat hvepsen.

Humlebien kan være en del af den bynatur hvis betydning stiger i takt med at byerne bli-

Humlebier er buttede, kraftigt behårede bier i sorte, gule, orange og hvide farver. Der er registreret 29 kendte arter i Danmark. Selv om vingerne er små i forhold til kroppen, kan den fint flyve og tilmed bære noget nær sin egen vægt i pollen og nektar.

ver større og tættere. Det er også muligt at forbedre humlebiens habitater i byen, inkluderer Wedervang-Jensen efter sit studie af videnskabelige kilder.

Også han peger på mange tidligt blomstrende planter samt en fredelig blottet jord eller førne hvor dronningen om efteråret kan bore sig ned og overvinde. Der må gerne være en stor topografisk variation med urter, buske, jordpletter, vandpytter mv. Og der skal ikke være for langt mellem de enkelte habitater.

Humlebiens krav kan tit opfyldes i artsrige ruderaler som jernbaneterræner og vejskråninger. De kan eventuelt forbedres med lidt såning og løglægning. Det samme kan ske i ledige arealer - og måske i haver og parker - hvor udtrykket nogenlunde kan komme til at matche de æstetiske krav borgerne har.

Det er dog også muligt at folk generelt ændrer opfattelse af hvordan en have eller park skal være, skriver han. Hvis man ved hvad der skal til for at humlebier kan trives, så er der også større forståelse for at det sker. Tendenser som guerilla gardening og urban farming kan ses som tegn på en mere alsidig og aktiv holdning til byens begrønning.

Voldsom tilbagegang

God bestøvning betyder meget for have, landbrug og gartneri, men i de seneste årtier er der ifølge Miljøstyrelsen observeret en 'voldsom tilbagegang' for bestøvende insekter både i Danmark og globalt. Det skyldes bl.a. honningbidøden Colony Collapse Disorder. Også humlebien går tilbage, undtagen de arter der også kan leve i byen.

Tilbagegang blandt de bestøvende insekter er en alvorlig risiko for fødevarerproduktionen. I USA og Kina eksperimenteres med kunstig bestøvning af frugttræer, bl.a. med små bestøvedroner. Man kan også bevare eller forbedre den naturlige bestøvning, men man skal være opmærksom at honningbierne ikke er de eneste bestøvere, og at de ikke må udkonkurrere de vilde. *sh*

KILDE

Beate Strandberg, Jørgen Axelsen, Per Kryger, Annie Enkegaard (2011): Bestøvning og biodiversitet. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet.

Hanne Kokkegård (2014): Biolog: Bybier gavner ikke naturen i byen. www.dr.dk 16.6.2014.

Peter Wedervang-Jensen (2014): Humlebier og mennesker. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, KU. Upubliceret.

Et ruderal kan tilføjes tidligt blomstrende arter i bunden. Den orange blomst er den enårlige 'Arizona Poppy' (*Kallstroemia grandiflora*). Foto: University of Arizona Ecology and Environmental Studies.

Mindre omlægning af landbrugsstøtten

Regeringen flytter nu flere støttekroner fra EU's direkte landbrugsstøtte til de såkaldte landdistriktsmidler. EU tillader at op til 15% af landbrugsstøtten kan være landdistriktsmidler. Den danske regering har på den baggrund besluttet at gå gradvist op til 7% i 2020 så beløbet når 2,1 mia. kr. for hele perioden 2014-2020.

Landdistriktsmidlerne skal finansiere landdistriktsprogrammet hvor en ny version for 2014-2020 netop er til godkendelse i EU. Formålet er at fremme landbrugets konkurrenceevne, bæredygtig forvaltning af naturen, klimatiltag og udvikling i landdistrikterne. Pengene bruges ved at give støtte til projekter man ansøger om.

"Regeringen har høje ambitioner for miljø, økologi, natur og dyrevelfærd, men skal landbruget udvikles i en mere bæredygtig retning, skal det samtidig foregå i et tempo, hvor landmændene kan være med," siger fødevareminister Dan Jørgensen.

Omfordelingen betyder at

en gennemsnitlig landmand det første år vil få 14.000 kr. mindre i direkte støtte, men pengene skal fortsat arbejde for erhvervet. "Vi tager ikke pengene fra landbruget, men sørger for landbrugsstøtten i højere grad målrettes så produktion og miljøhensyn går hånd i hånd. Jeg er sikker på at landbruget hellere havde set at vi ikke benyttede os af muligheden, og at de grønne organisationer ville ønske at vi var gået længere. Dog er jeg sikker på at vi er landet på det rette niveau," understreger fødevareministeren.

Måretningen af landbrugsstøtten skal ses i sammenhæng med de øvrige ændringer af landbrugspolitikken hvor der fremover indføres grønne krav som betingelse for at modtage den direkte landbrugsstøtte.

Den danske landbrugsstøtte udgjorde i 2013 7,2 mia. kr. Den falder gradvist, så den i 2020 vil ligge på 6,6 mia. kr., og samtidig stiger altså den andel der overføres til landdistriktsprogrammet.

ECOstyle
Produkter med omtanke til erhvervsmæssig brug

Ultima ProFF

Ukrudtsbekæmpelse

- Bekæmper bredbladet ukrudt og græsukrudt
- 2 behandlinger pr. år – afskærmet sprøjtning
- Ingen afstandskrav til træer, hække og beplantning med vedplanter
- Ingen afstandskrav til vandmiljøer

Kl. 11.00 Kl. 13.00 Kl. 17.00 Kl. 20.00

Læs altid etiketten inden brug.

PROfessional
line

www.ecostyle.dk - Tlf: 70 22 70 67

De sorte belægninger der er grå

FARVETEKNIK. Sort er moderne, men i praksis må man indstille sig på mindre end knaldsort

Det er smart og moderne med sorte eller sort-hvide belægninger med markante kontraster. Der er bare lige det problem at det nærmest er umuligt at få helt sorte fliser og sten, uanset materiale. De bliver sjældent mere end koksgrå med mindre overfladen er poleret eller våd. Alligevel kalder varerne tit sorte.

Problemet har givet anledning til nogle sager når en skuffet kunde opdager at den 'sorte' flise langt fra var sort. Det rejser spørgsmålet om både belægningsproducentens varebetegnelser og landskabsarkitektens og anlægsgartnerens kundevejledning.

„Kunden skal ikke blive overrasket når flisen er lagt,“ fortæller fagkonsulent Kim Tang fra Danske Anlægsgartnere. „Selv om nogle producenter kalder deres produkter

sorte, så er de nærmest koksgrå eller det der ligner. Jeg vil råde til at de ikke kalder deres produkter sorte eller i hvert fald gør deres kunder bekendt med at de ikke er det. Det er også et problem når man bruger mange pr-billeder af våde sten og fliser. Det kan give et vildledende farveindtryk.“

„Men anlægsgartnerne skal også selv gøre deres kunder opmærksomme på at beton ikke kan være rigtig sort i tør tilstand, og at den over tid falmer og kan farves af smuds og støv og i starten kan sløres af kalkudblomstringer. Og det gælder også andre materialer. Natursten er ikke helt sorte med mindre de ligefrem er polerede. Det er klinker heller ikke selv om de kan komme ret tæt på,“ forklarer Kim Tang.

Så skal man have farvekontraster, skal man ikke satse for

meget på hvid og sort. „I stedet kan man satse mere på at sætte forskellige slags materialer sammen, f.eks. lyse betonfliser og mørke natursten der er bedre til at holde farven,“ vurderer fagkonsulenten.

Den mørkegrå beton

Betonvarernes farve bestemmes både af cement, tilslag og de tilsatte pigmenter - ofte jernoxid når det skal være mørkt. Med almindelig cement og tilslag og uden pigment bliver betonen grå. En mørkere farve kan man få ved at bruge et tilslag der er så sort som muligt, gøre betonen tæt, bruge meget pigment og anvende en hvid cement der tager bedre mod farve.

Knaldsorte bliver produkterne dog ikke. Og det kan heller ikke svare sig fordi farven alligevel blegner ret hurtigt med

mindre man forsegler overfladen bagefter, oplyser Steen Kristensen fra Bencon A/S der bl.a. leverer pigmenter til betonindustrien. Selv i tæt beton er der i overfladen åbne porer hvorfra der udvaskes stoffer der slører farven, men porerne kan lukkes med en klar, neutral coating.

At farven uden coating blegner kan man se når man knækker flisen. Den er som regel lidt mørkere inden i. Medvirkende til at farven blegner er også at tilslagets korn ikke indfarves, så når kornene slides i stykker dæmpes farven.

IBF bruger farvebetegnelsen 'sort' om sine mørke fliser og belægningssten, mens RBR kalder dem 'koks' og Farum Beton kalder dem 'mørk'.

Fra IBF lyder det fra ekspeditionsmedarbejder Kaj Flemmingsen at man kalder de

Kombinationen af det sorte og hvide er moderne, men for belægninger bliver det i praksis mere mørke og lyse fliser. Foto: Kim Tang.

Denne betonflise er gjort særlig mørk ved hjælp af et mørkt tilslag og hvid cement - der bedre tager mod farve. Man fornemmer af flisen inden i er mørkere end på overfladen.

mørke produkter sorte selv om de ikke er knaldsorte som en sort bil, men nærmere koksgrå eller antrasit. Det fortæller man da også kunderne. Ifølge produktchef Esben Mølgaard vil IBF „meget gerne lave knaldsorte produkter, for det er det folk vil have, men der er en grænse for hvor sorte vi kan lave dem.“

Asfalt, natursten, klinker

Asfalt er sort lige når det er lagt, men snart bliver farven mere eller mindre grå på grund af en kemisk reaktion mellem bitumenen og luftens ilt. Det gør også bitumenen hårdere og mere skrøbelig med tiden. En medvirkende årsag til farveskiftet er at bitumenen under udlægningen lægger sig som en overfladehinde på tilslaget korn og snart slides af. Tilslaget er derefter med til at bestemme farven.

Klinker kan blive ret sorte, men heller ikke helt. Den sorte farve kan opnås ved at bruge rødt ler der indeholder meget jernoxid - samme stof som bruges til at farve beton sort. Desuden brændes leret hårdt, og man bruger den såkaldte 'blådemping' hvor en reducerende brænding (med underskud af ilt) holdes længe mens temperaturen er på vej ned. På den måde får man klinkerne meget mørke. Petersen Tegl har flere typer hvor farven er angivet 'blå-sort'. Wienerberger har en type der både kaldes 'sort' og 'blåsort'.

Natursten kan være ret sorte, f.eks. bjergarten basalt der består af det sorte mineral augit og det grå mineral plagioklas. Også granit som f.eks. Blå Rønne, kan være ret sort på

grund af augit og andre 'mørke mineraler'. Helt sort bliver naturstenen dog kun når den poleres. Og poleret natursten kan ikke bruges udendørs fordi de er for glatte.

Glans, vand og støv

En overflade bliver dybere og mørkere i farven når den er glat. Sort bliver mere sort. Det skyldes at meget lys reflekteres direkte fra overfladen. En ru overflade reflekterer lyset i alle mulige retninger på grund af de mange små skrånede kanter. Kun poleret metal eller et spejl kan reflektere op mod 100% af det indfaldne lys (glans = 100). Polerede belægninger har det problem at de er glatte, og at de hurtigt slides matte når sand og gruskorn skurer i overfladen. Når farven også bliver dybere og mørkere når den er våd, skyldes det at glansen stiger, overfladen bliver mere glat.

En belægnings overflade bliver også påvirket af støv mv. der lejr sig i overfladens porer, i hvert fald til næste skybrud. Desuden kan solen falme (blegne) farverne. Solens ultraviolette stråling nedbryder overfladens molekyler så lyset reflekteres mere spredt. Det oplever vi som en falmen. Især rødt og blå er udsat, men det kommer nok også an på materialet. Fra Petersen Tegl mener man f.eks. ikke at klinkerne falmer. I gennemfarvede produkter kan sliddet i princippet holde farven frisk.

Imprægnering, oliebehandling mv. er en mulighed når man vil gøre belægningen mørkere med et 'våd look', men det gør vedligeholdelsen langt mere omfattende. sh

Køb Stiga og få en gratis fejmaskine

Når sommeren går på hæld og græsklipningen er slut, kan du bruge din rider til f.eks. efterårets løv eller snerydningen. Køb lige nu en Stiga Park og få fejmaskinen med gratis. Udover fejmaskine kan du med det store tilbehørsprogram forlænge sæsonen.

STIGA PARK COMPACT 16 4WD

Kompakt rider sælges i efteråret med både 95 cm klippeaggregat og 85 cm Park fejmaskine.

- Firehjulstræk
- Stigas ægte knækstyring
- 95 cm klippebredde
- B&S motor, 500 cc
- Mekanisk hjælpestyring

Normal pris 35.992,-

Lige nu
29.596,-
inkl. fejmaskine og agg.

STIGA PARK 740 PWX

Effektiv Stiga rider sælges i efteråret med både 100 cm klippeaggregat og 100 cm Park fejmaskine.

- Firehjulstræk
- Stigas ægte knækstyring
- 100 cm klippebredde
- 2-cyl. B&S motor, 570 cc
- Hydraulisk servostyring
- Hydrostatisk transmission

Normal pris 55.992,-

Lige nu
45.596,-
inkl. fejmaskine og agg.

Se mere på stiga.dk
Priserne er ekskl. moms.
Tilbuddene gælder
til den 30.11.2014,
eller så længe lager haves.

STIGA

SALT vandrer rundt på de arktiske kyster

Den norske kulturfestival SALT finder sted på den bjergrige ø Sandhornøya i det nordlige Norge. Det arktiske landskab er festivalens hovedperson, og SALT vil efter starten i Norge bevæge sig til Grønland, Island, Færøerne, Irland, Skot-

land, Spitsbergen, Alaska og Rusland i løbet af en årrække.

Der er fokus på kunsten og musik, men landskabet er hele tiden hovedpersonen og arrangørerne lover at det vil blive efterladt lige så barsk og uspoleret som inden festivalen ankom. De eneste bygninger i egnen er festivalens - til lejligh-

heden byggede - transportable strukturer. De er baseret på de indfødtes 'fiskestativer' hvor fangsten blev hængt til tørre. Det er Rintala Eggertson Architects som har stået bag de aparte bygninger i det kølige landskab. Læs mere om SALT på www.salted.no.

Nattelysende stålstole til gammel mineby

Centrum af den flamske by Genk buldrede engang af minedrift. Så lukkede fabrikkerne og området lå, som mange andre tidligere industriområder, øde hen. Men i dag er det tidligere kraftværk og hjertet i minebyen forvandlet til et nyt kulturelt samlingspunkt kaldet C-mine. Selve bygningerne er blevet bygget om til auditorier hvor der kan afholdes konferencer og udstillinger af forskelligt omfang.

På pladsen foran C-mine, hvor enorme kraner stadig står, har designeren Carmela Bogman sammen med landskabsarkitektfirmaet Hosper, forsøgt at genskabe den rå industris udtryk i pladsens siddeinventar. Der er tale om stole og skamler udført af en foldet plade af rustfrit stål. Undersiden og bagsiden af stolen er lakeret i brandbilrød, og stolen er oplyst nedefra hvilket får inventaret til at kaste en varm glød om natten. Stolene er sat fast med fire bolte og det hele kan fjernes i løbet af kort tid, hvis der skal være arrangementer eller koncerter på pladsen.

Det grønne tag tager på i vægt

Som årene går, tager et grønt tag på i vægt, og det skal man huske på når man projekterer taget, skriver Nykilde på hjemmesiden www.nykilde.dk. Et grønt tags vægt bestemmes af dets elementer og vegetation i vandmættet tilstand. Ud fra en prøvemodell får man en vægt pr. m² som bruges som teknisk grundlag i projekteringen.

Efter at taget er etableret, samler det i de næste årtier støv, blade, genstande osv. på taget så vægten stiger. Forsøg viser at det tilføres op til 10 kg pr. m² over 30 år. Så når et system til grønne tage f.eks. angives til at veje 50 kg pr. m², så skal man kontrollere om det også indbefatter 10 kg ekstra som buffer. Når Nykilde selv angiver en vægt, er det inklusive de ekstra 10 kg.

Engelske Saltex ind til Birmingham

Saltex, den engelske udgave af Have & Landskab, skifter fra næste år adresse fra Windsor til Birmingham og bliver en indendørs udstilling. Udstillingen blev sidst holdt 2.-4. september i år (billedet). Det var 69. gang den blev holdt, alle år som friluftsmesse. Og i det sidste kvarte århundrede har det været på Royal Windsor Racecourse vest for London.

Men det er altså slut nu, har arrangøren The Institute of Groundsmanship (IOG) bestemt. Så næste gang bliver i Birminghams store messecenter NEC 4.-5. november 2015.

Bagrunden for beslutningen er bl.a. at undgå risikoen for dårligt vejr, og at fagfolk har bedre tid i november. Besøgstallet har været faldende til under 10.000, færre end på Have & Landskab, mens udstillerantallet er på cirka samme niveau.

- Timan skaber bedre arbejdsmiljø...

Tool-Trac

ToolTrac - fra redskabsbærer til minilæsser på ingen tid...

- Tool-Trac 37 til 45 hk
- 4WD / 35 km/t
- Stort udstyrsprogram
- Undgå tunge løft

Se mere på timan.dk

VPM 3400

VPM-serien er med sit store udstyrsprogram anvendelig på alle fire årstider...

- Affjedret undervogn
- Lavt støjriveau - 68 dB
- Hurtig skift fra høje sug til græsklipper eller til fuldt vinterudstyr

Nærmeste forhandler se - www.timan.dk

Del af Værebros Ådal er nu fredet

609 hektar enge, marker og moser er blevet fredet i Værebros Ådal vest for København. Det er en af de største fredningssager i de senere år som fredningsnævnet nu har vedtaget. Sigtet er bl.a. at undgå yderligere udbygning og tilplantning, bl.a. gennem naturpleje. Desuden skal fredningen give bedre adgang til ådalen, bl.a. med et udvidet stisystem.

Værebros Å løber mellem Mølleåen i øst og Roskilde Fjord i vest, nær Stenløse, Gundsømagle og Veksø. Det meste af ådalen ejes af landmænd, men en stor del af det nu fredede område er i forvejen S3-beskyttet natur. Fredningen har været flere år på vej, og har før omfattet et større område.

Brakregler bliver mere dyrevenlige

Forbud mod at slå brakarealer bliver fra 2015 forlænget med en måned så det går fra 1. maj til 31. juli, melder fødevareministeriet. Sigtet er tage mere hensyn til skadet markvildt som rådyr, harer og jordrugende fugle. Ved at forlænge forbuddet kan rålam, fugleunger med flere være store nok til at flytte sig når slåmaskinen nærmer sig.

Landmanden kan desuden selv vælge at udskyde slåningen yderligere til 15. september så dyrelivet også kan få fred i sensommeren. Ændringen indføres når nye regler for arealstøtte træder i kraft i 2015. NaturErhvervstyrelsen giver vejledning i pjecen 'Gode råd om vildtvenlig høst'.

VINTERKAMPAGNE PÅ HELÅRSTRAKTORER

ISEKI TXG237

Ultra kompakt traktor med 23 hk og hydrostatisk transmission

SMALL

Kampagnepris
m. frontoph./PTO og 2-pedal HST
incl. 135 cm kost, Nesbo

174.900,-

Leasing pr. md.*
2.269,-

ISEKI TM3265

Smidig allroundtraktor med 25 hk og gasautomatik på hydrostat

MEDIUM

Kampagnepris
m. frontoph./PTO og joystick
incl. 135 cm kost, Nesbo

209.900,-

Leasing pr. md.*
2.723,-

ISEKI TH4365 BASIC

Bomstærk kompakttraktor med 37 hk og gasautomatik på hydrostat

LARGE

Kampagnepris
m. frontoph./PTO og joystick
incl. 150 cm kost

249.900,-

Leasing pr. md.*
3.242,-

ISEKI TG5470/75

Fleksibel kompakttraktor med 46 hk PowerShift el. hydrostat m. gasaut.

X-LARGE

Kampagnepris
TG5470 m. elektrisk PowerShift
incl. frontoph./PTO og joystick

Fra **264.900,-**

Leasing pr. md.*
3.436,-

DE KLOGE KØBER DERES KOMPAKTRAKTORER TIL VINTERARBEJDET NU OG SPARER MANGE PENGE HELE ÅRET

Alle priser er excl. moms og levering. De viste traktorer kan være med ekstraudstyr. Kampagnepriserne gælder et begrænset antal maskiner og kun så længe lager haves.
* Udbetaling 20%, løbetid 60 mdr, restbetaling 10%. Kræver positiv kreditgodkendelse

Find din lokale forhandler på
www.hcpetersen.dk eller ring 76731133

Gadens vilde urter

BYNATUR. Plantebede med naturpræg kan være en del af den tætte by, men både stil og drift er en udfordring, viser Nørrebro-eksempel

Af Henriette Lunn Vonsbæk

I den tætte bys gader kan man også have vilde bede med græs og blomster. I 2013 anlagde Københavns Kommune et vildt staudebed på Blegdamsvej, Nørrebro. Der blev udelukkende brugt naturligt hjemmehørende arter, og de blev sammensat som i naturen. Efter første sæson er bedet meget veletableret, og der er kommet mange nye arter til trods for de hårde forhold - inklusiv urin fra både dyr og mennesker. Det har været et vellykket eksperiment som er blevet godt modtaget. Det sværeste har været at vænne driftsfolkene til den nye stil.

Den lille naturbiotop blev anlagt på et areal der før bestod af perlegrus og tidsler (se Grønt Miljø 5/2013). Det blev anlagt af medarbejdere fra grønne teams fra Nørrebro, Østerbro og Fælledparken - med besøg af den daværende borgmester. Meningen var bl.a. at understøtte kommunens vedtagne strategi for biologisk mangfoldighed samt at indsamle erfaringer om hjemmehørende arters hårdførhed i bymiljøer.

41 arter kom af sig selv

Bedet ved Blegdamsvej blev anlagt med 26 arter der vokser naturligt på overdrev, altså tør og næringsfattig jord. Artslisten indeholdt bl.a. arter som tjærenellike, blodrød storke-næb og hvid okseøjel.

Jorden blev skiftet, og der blev udlagt ukrudtsdug inden planterne blev sat som plugs for at holde anlægsudgifterne nede. De blev plantet i tætte, vilkårlige grupper. Den første sommer blev de vandet nogle gange for at sikre etableringen, ligesom der blev luget enkelte gange. Firmaet Urban Green stod bag artsliste, idé og produktion af plugs.

Efter anlæg fik Urban Green fondsmidler fra Realdania til at overvåge bedet, herunder planternes hårdførhed og nytillkomne arter et år efter an-

læggelsen. Det skulle ske i samarbejde med Københavns Universitet. Ved optælling i maj 2014 blev der optalt ikke færre end 41 nye vilde, danske arter i bedet, midt på Nørrebro, heriblandt arter som føl-fod, rødkløver og kamille.

Ved besøg på lokaliteten kan man konstatere en herlig mangfoldighed af insekter og edderkopper, og for byens pressede fauna giver bedet således mulighed for både fødesøgning, ophold, skjul og formering. Bedet er blevet tæt og har et varieret udtryk. Det har blomstrende perioder, perioder hvor det fremstår grønt og frodigt. Og så har bedet perioder hvor det fremstår lettere brunt. Og kedeligt, vil nogle sige. Man kan også bare sige at det følger årstiderne.

I bagklogskabens lys

Også naturpleje i miniformat kræver ejerskab og viden. De der skal drifte arealet, skal være velorienterede om hvad bedet rummer, og hvad de præcist skal gøre ved arealet, hvor meget, hvornår og hvorfor. Man skal huske at en del af de plantede arter er arter som medarbejderne andre steder fjerner som ukrudt. Så det er en ny måde man skal tænke og se på når man anlægger 'vild natur' i et bed.

Information generelt er vigtig fordi udtrykket er anderledes end et traditionelt prydbed, også til de der kommer forbi arealet, sidder på en bænk ved bedet eller interesserer sig for det grønne i deres nærmiljø. Der burde være opsat en informationstavle allerede da bedet blev anlagt. Den opsættes forhåbentligt nu. Bedre sent end aldrig.

Bedet ligger tæt på Skt. Hans Torv hvor der bl.a. til den årlige Distortion-fest bliver indtaget rigelige mængder alkohol. En del kommer ud igen i bedet i den ene eller anden form, ligesom der også jævnligt luftes hunde på arealet.

Skiltningen kan måske til dels afhjælpe problemet med hundene, især sammen med et lidt højere hegn end det nuværende. De øldrikkende lokale bliver nok sværere at holde ude af biotopbedet. At urin kan få enkelte arter der ikke trives med kvælstof til at forsvinde er blot en del af den naturlige selektion på stedet.

Svært at prissætte

Det ville have været interessant at vide hvad driftsmedarbejderne har bortluget de gange de har været der. Jeg ved at der bl.a. er fjernet tidsler og græs samt samlet affald. Ligeledes kunne det have været interessant at vide hvor meget tid de har brugt, så vi kunne have prissat hvad sådan et biotopbed koster at drifte. Det oplyses ikke af timeregistreringerne som er inddelt i brede kategorier.

Jeg ved at bedet i 2013 kun blev luget ganske lidt, men etableringsvandingen har naturligvis været en udgift. Dog blev den udført af den maskinfører der alligevel kørte rundt og vandede gadetræer. I 2014 har bedet fået flere besøg på grund af et efterslæb fra 2013. Der er dog ingen tvivl om at plejen kan holdes på et minimum, for bedet er særdeles tæt og tolerancen over for nye arter er stor.

Delte opfattelser

Der har ikke været borgerklager, men alligevel lidt forvaltningsarbejde. Enkelte tilfredse borgere har endda henvendt sig med ros. Fra fagpersoner har der været meget varierede holdninger til bedet. En landskabsarkitekt ringede ind og kaldte det 'fantastisk', en planteskolejer syntes det er forfærdeligt, kommunens biologer er begejstrede.

Også blandt kollegerne i marken er der delte holdninger. Hvis man er vant til at det er stauder, sommerblomster og prydbuske der fylder de

Frodighed, blomstring og forårsstemning i maj 2014. Er det for vildt?

Foto: Urban Green/Dorte Nissen.

kommunale bede, så er det svært at se herligheden i et mere naturligt, rodet eller vildt udtryk.

Søren Ryge har flere gange vendt de forskellige holdninger til vejrabatternes natur, noget der også er meget stor uenighed om. Græs skal i nogles optik være klippet minimum som brugsplæne, ellers ser det grimt og rodet ud. Andre taler varmt for de fordele det mere ekstensivt klippede græs giver, bl.a. i forhold til smådyr, visuelle oplevelser og mangfoldigheden af planter.

Særdeles godt etableret

Det lille stykke natur på Nørrebro er blevet særdeles godt

etableret. Princippet med bedet understøtter kommunens politik for biologisk mangfoldighed, det er hurtigt blevet tæt, og der er kommet mange nye arter, og der er rigtigt mange insekter i bedet. De oprindeligt plantede arter er for en stor dels vedkommende veletablerede og trives.

Driften af bedet kræver færre timer end et traditionelt prydbed. Planterne kan (men skal ikke) klippes én gang om året for at sikre maksimal blomstring, der skal luges nogle gange om året, og der skal samles affald. Men tolerancen over for vilde arter er større i et sådant bed, så der er ikke nultolerance på 'ukrudt', og

der skal ikke gødes eller efterplantes.

Om man skal have sådanne bede med naturligt hjemmehørende arter sammensat efter hvordan planterne sam eksisterer i naturen, er mest et spørgsmål om smag og behag.

Kan man vænne sig til at det anderledes udtryk tilfører en ny og anderledes grøn herlighedsværdi og gør noget godt for byens smådyr?

Synes man det tilfører værdi for byens borgere at se hvordan rigtig natur ser ud på forskellige tider af året så de kan lære hvilke planter der gror naturligt i Danmark?

Eller kan man ikke få øje på at det naturlige udtryk er an-

det end noget rod der bør fjernes og erstattes af et mere forfinet, kultiveret udtryk med forædlede planter med overdådig blomstring?

Prøve nye ting af

Hvis vi ikke er klar til at prøve nye ting af og give vores borgere (eller kunder) indsigt i det utraditionelle og mangfoldige man kan i vores fag, så vil vi efter min mening altid være et skridt bagud. Det er blandt vores fornemste opgaver at lære vores borgere (eller kunder) at det vi kan med det grønne, er en næsten udtømmelig kilde af muligheder hvor kun økonomi, fantasi og mod sætter grænser.

Ved årsskiftet blev Center for Park og Natur nedlagt i forvaltningen, og der arbejdes nu med nye centre hvor det grønne sammen med bl.a. Renhold ligger i det der hedder Byens Drift. Med organisationsændringer skiftes der ofte ud eller byttes poster, så det store spørgsmål for det lille stykke natur vi etablerede i den pulserende by er om det overlever organisationsændringen. □

SKRIBENT
Henriette Lunn Vonsbæk er cand. agro., TDP og parkforvalter på Amager, Byens Drift, Center Syd. Københavns Kommune. Hun takker Dorte Nissen, Urban Green og landskabsarkitekt Lærke Knudsen, Driftsanalyser, Byens Drift, for deres medvirken.

Giv kommunen et praj om problemet

Tag et foto af problemet, vælg en kategori og send beskeden af sted. Med Intergraphs nye landsdækkende gratis app 'Giv et praj' kan borgere let give kommunen et praj om f.eks. et hul i belægningen, et farligt træ, hærværk på et buskur eller bjørneklo på en skråning.

Prajet forsynes med koordinater fra telefonens GPS så kommunen nemt kan se hvor de skal rykke ud. Og prajet sendes automatisk til den kommune som problemet ligger i - eller eventuelt det lokale forsyningsselskab.

Det er kommune eller forsyningsselskabet der tegner abonnement. Basisabonnementet er gratis. Hvis den relevante kommune ikke har et abonnement, kan man via app'en sende prajet som e-mail til kommunen.

Med den nye app får kommunerne et nyt redskab i hænde

derne til at effektivisere deres drift, men som også kræver en organisering der kan håndtere de mange praj der kan komme. Det er op til den enkelte kommune eller forsyning at vurdere hvordan de vil reagere på prajet. Det kan bl.a. afhænge af om der allerede er planlagt vedligeholdelse i området, om problemet er til direkte fare for nogen og om økonomi. Der er - som Intergraph skriver - „ingen garantier for at de orange mænd rykker ud med det samme, men oddsene er trods alt bedre hvis kommunen kender til problemet.“

'Giv et Praj' kan hentes i App Store og Google Play. En version til Windows Phone er undervejs. På givetpraj.nu kan du se eksempler på afsendte praj og tjekke hvilke kommuner der er med. Intergraph står bag flere professionelle app, f.eks. den officielle 112-app.

Inovenits fleksible system til byrummet

Et fleksibelt byggesystem til overdækninger, skærme, opbevaring, ophold, cykelstativer mv. i byrum og friarealer leveres nu under navnet Inovenit af et nyt dansk firma af samme navn. Bag produkt og firma står landskabsarkitekt Poul Børge Pedersen. Ud over byggesystemet leverer Inovenit også cykelstativer og bænke.

Poul Børge Pedersen har selv udviklet produkterne som led i hans landskabsprojekter i PB Landskab. De blev først produceret og solgt af Jessing ApS, men nu sker det gennem Inovenit som Poul Børge Pedersen har oprettet sammen med Jan Qvortrup. Han er indehaver af smedefirmaet JQ Stålmontage A/S i Køge der nu producerer Inovenits produkter.

Byggesystemet har et grundmodul på 24 cm i længde,

bredde og højde. Sigtet er at det kan bruges til mange formål, i mange størrelser og former, apteres efter ønske, monteres på en enkel og billig måde og ændres efter behov.

Systemets basis er konstruktionsdele som fodbeslag, rammer, søjler, stivere og afstivningskryds, topbeslag, spær, tagåse mv. Alt er udført i stål og samles med enkle boltforbindelser. Sideflader kan forsynes med forskellige typer beklædning, som standard f.eks. gitterriste, perforerede plader eller elementer af træ.

Tagte findes i tre varianter der kan leveres med flade tage, ensidig taghældning, sadeltage, buede tage mv. Systemet kan apteres med f.eks. cykelstativer, sidehængte døre, skydedøre, indkastlemme og siddemøbler. www.inovenit.dk.

Svinegyllen ophober kobber og zink i jorden og giver bakterieresistens

Gennem svinegyllen kommer der mere og mere kobber og zink ud i landbrugsjorden. Det skyldes at de to tungmetaller har erstattet antibiotika som fast tilskud i svinefoder for at forebygge infektioner. Det skete efter frivillig dansk aftale i 1999 og et EU-forbud i 2006 for at undgå bakterieresistens.

Kobber og zink gavner også grisenes tarmflora og har en svag antibiotisk effekt. Men kobber og zink kan fremkalde den samme bakterieresistens. De bakterier der kan overleve tungmetallerne, overlever også antibiotikaen.

Denne sammenhæng bekræftes af overlæge ved Syddansk Universitet Hans Jørn Kolmos i Weekendavisen 28.5.2014. Det sker bl.a. på baggrund af et studie fra Københavns Universitet offentliggjort i Environmental Science & Technology i 2010.

Kobber og zink er bl.a. med til at fremelske MRSA-bakterier - multiresistente stafylokokker der ikke kan bekæmpes med almindelig antibiotika. Disse bakterier har i sommer været un-

der debat. Fire nylige dødsfald i Danmark tilskrives MRSA. Kolmos mener at man bør forbyde tungmetaller i husdyrfoder eller mindske indholdet kraftigt. For spildevandslam der spredes på marker er der skrappe regler for indhold af kobber og zink. I svinegylle kan indholdet være 40 gange højere.

Når der i det hele taget tilsættes antibiotika eller kobber og zink til svinefoderet er det fordi infektionssygdomme har let spil hvor mange dyr er samlet på lidt plads. Problemet er størst hos smågrise fordi de - af affektivitetshensyn - tages fra soen før deres tarmsystem er klar til det.

Hvis svinene er syge, er det stadig tilladt at bruge antibiotika i foderet. Og ifølge Kolmos får landmanden al den antibiotika han beder om og fordeler den selv. Det gør forbruget unødigt stort og bidrager også til bakterieresistens. De stadig virksomme midler burde ifølge Kolmos derfor reserveres det aller mest nødvendige og ikke bruges til svin. sh

Flishuggeren som Hernan Guterrez røg igennem. Screendump, NBC 6.

Mand ryger igennem flishugger i Florida

Fra 2000 til 2013 er det lykkedes 11 personer i USA at køre sig selv gennem en flishugger. I sommer skete det igen da en 42-årige Hernan Guterrez var ved at beskære palmer i byen Davie i Florida.

Driftschefen for Federation Gardens, et boligkompleks hvor ulykken skete, beskriver arbejdet som noget de gør hver sommer inden orkansæsonen. Hernan Guterrez var alene ved flishuggeren bortset fra en beboer, Joseph Horta, som tilfældigvis gik forbi netop da Hernan blev trukket ind i maskinen. „Jeg vidste ikke hvad jeg skulle gøre,“ han til

NBC 6 og kalder oplevelsen 'forfærdelig'.

Hvordan den 42-årige røg ind i flishuggeren bliver nok aldrig opklaret, og politiet kalder hændelsen for en ulykke. En usædvanlig ubehagelig en. Den lokale politichef, Dale Engle, der var med til at samle ofrets rester op, udtalte: „Jeg har aldrig set noget lignende. Det er en grusom scene.“

Efter Grønt Miljøes kendskab er den slags ulykker ikke forekommet i Danmark i nyere tid, bl.a. fordi sikkerhedsfunktionerne er så effektive i de maskiner som bliver brugt. Men pas nu på alligevel derude. It

IHI minigravere

Salg - service - reservedele

IHI 80VX3

Kampagnepris

449.000,-

Import af hele IHI programmet i Danmark.
Japanske kvalitets maskiner.

Christian Petersen · mobil 25 75 71 45 (Sønderjylland og Fyn)
Julius Bjerg · mobil 40 33 26 61 (Resten af landet)

Holsø-Maskiner

IHI · Venieri · Giant · Merlo · Orsi · Kroghejse- & Tipvogne

Brdr. Holst Sørensen A/S

Obbekærvej 105-107 · 6760 Ribe · tlf. 76 88 44 00 · www.bhsribe.dk

DIN TOTALE LEVERANDØR AF PLANTER

Som total leverandør, samler vi alle planter til dine projekter og sørger for levering til den aftalte tid og på det aftalte sted. Vi sørger for logistikken og du sparer tid.

- Hæk- og læplanter
- Skovplanter
- Prydbuske
- Allé- og prydtræer
- Roser
- Bunddække

Salling Planteskole råder over et stort kølelager og kan derved forlænge plantesæsonen væsentligt.

**SALLING
PLANTESKOLE**

Siden 1896

Salling Planteskole A/S · Lavrsensallé 5 · 7870 Roslev · Telefon +45 9757 4333
www.salling-planteskole.dk · salg@salling-planteskole.dk

Salling Planteskole driver 177 hektar og beskæftiger en lang række medarbejdere med mange års erfaring - din sikkerhed for kvalitet!

Se og bliv set

KRIMINALPRÆVENTION. Nye anbefalinger giver udfordringer med bevoksninger fordi alt skal kunne ses, og ingen må kunne skjule sig

Mange moderne villaområder 'vender ryggen' til det offentlige rum bl.a. med høje hække og carporte og vægge uden vinduer. Det betyder at beboerne ikke kan holde øje med hvad der sker i gaden. Samtidig kan indbrudstyve arbejde skjult. Det skaber derfor mere tryghed at åbne forhaven ved at gøre den høje hæk lavere eller erstatte den af f.eks. opstammede træer eller solitære buske.

Det er et eksempel på hvordan byplanlægningen påvirker kriminaliteten. Et andet eksempel er de skarpe skel mellem boliger og erhverv, så man får tomme boligområder om dagen og tomme erhvervsområder om natten. Moderne byplanlægning har gjort det lettere at begå kriminalitet.

Men byplanlægning kan også skabe mindre kriminalitet og større tryghed. Det der virker bedst er at give beboerne optimale muligheder for at overvåge andre og selv blive overvåget. Se og bliv set. Øjne på gaden. Overblik og synlighed.

Plæne og træ, ikke noget sted at skjule sig, masser af synlighed. Kriminalpræventivt fint. De rekreative muligheder er mere diskutabel.

Det fremgår af den nye guide 'Byplanlægning der skaber tryghed' som Niras har lavet for Det Kriminalpræventive Råd og Trygfonden. Byplanlæggere sidder med nøglen til at løse nogle af de kriminalitetsproblemer der fylder meget i statistikkerne, siger projektleder Karsten Nielsen.

Men nøglen betyder også udfordringer for grønne fagfolk. For når det handler om at kunne se og blive set, så er det et generelt problem at bruge hække, buske og træer der ikke er opstammede.

At det nytter med 'øjne på gaden', overblik og synlighed er påvist gennem forskningen, understreger guiden. Men det er der også andre ting der gør: sikker transport, belysning, psykologisk ejerskab, opholds- og udfoldelsesmuligheder, renholdelse og vedligeholdelse samt - undtagelsevist - fysisk beskyttelse og sikkerhedsudstyr. Se boksen til højre.

Fem kommuners forsøg

Guiden er ikke kun baseret på forskningen, men også på et

8 HOVEDPRINCIPPER

Som forskningen har vist er principperne med til at nedbringe kriminalitet og skabe mere tryghed - ifølge 'Byplanlægning der skaber tryghed'

1. Øjne på gaden. Naturlig overvågning, især langs trafikårer og fællesarealer. Gerne blandede funktioner, attraktive grønne områder og gode faciliteter der lokker folk til.

2. Overblik og synlighed. F.eks. bygningsdesign med vinduer mod p-områder og fællesområder. Ingen blinde, inaktive og visuelt tillukkede facader. Aktive stueetager.

3. Sikker transport og bevægelse. Stier mv. med godt udsyn til siderne. God belysning. Klart definerede ruter for forskellige trafikformer. Få centrale stier.

4. Tryghedsskabende belysning. Jævn belysning der ikke blænder. Ingen generende lys fra andre kilder. God farvegengivelse, rar og behagelig.

5. Psykologisk ejerskab og ansvarlighed. Klar markering af offentlige, halvoffentlige, halvprivate og private områder, f.eks. med belægningsskift, lave hække. Borgere bør være med til at definere brug og identitet.

6. Opholds- og udfoldelsesmuligheder. Formgivning der giver gode muligheder for alle aldersklasser.

7. Renholdelse og vedligeholdelse. Velholdt belægning, beplantning og inventar signalerer omsorg og kontrol. Uorden og hærværk udbedres med det samme, da det kan skabe mere hærværk. Grafitti skaber utryghed.

8. Fysisk beskyttelse og sikkerhedsudstyr. Aflåste hegn og videoovervågning kan være nødvendigt nogle steder, men bør designes omhyggeligt og passe i området.

projekt hvor fem kommuner - Ballerup, Aarhus, Esbjerg, Kalundborg og Guldborgsund - i tre år har arbejdet med kriminalpræventiv byplanlægning, bl.a. i deres kommuneplaner. Det er hidtil ikke sket. Til trods for at principperne i det kriminalpræventive arbejde har været kendt i mange år, har de ikke sat noget særligt aftryk i byplanlægningen.

Ifølge guiden er der gode muligheder for at arbejde kri-

minalpræventivt inden for den nuværende lovgivning. Man kan opnå meget med enkle midler. Men det forudsætter at arbejdet organiseres i kommunen, at man arbejder tværfagligt og involverer alle planmedarbejderne. Guiden anbefaler desuden at kommunerne laver bygherrevejledninger og tjeklister med kriminalpræventive principper. Et forslag til en tjekliste er vedlagt guiden.

De beskyttende øjne

Åbne forhaver er et eksempel på hvordan man kan skabe naturlig overvågning. Men det hjælper ikke hvis bygningen bagved er lukket. Så de skal være åbne og aktive. At opnå det er f.eks. en del af sigtet i Ballerup. Husene vender nemlig bagsiden ud mod bymidten, og det skaber områder med ingenmandsland.

Man kan forstærke effekten ved at bygge byerne mere tætte så der er flere øjne der ser. Det er i hvert fald en del af hensigten med den fortætning som der planlægges med i Esbjerg. „Med flere boliger i mindre områder koncentrerer bylivet, og der kommer flere øjne på gaden. Gade og byrum opleves på den måde me-

Bag den høje bøgehæk kan indbrudstyve arbejde stille og roligt uden at blive set.

re levende og trygge,” hedder det i Esbjergs kommuneplan der samtidig anfører at der ikke skal være „konkrete muligheder for at overfaldsmænd kan gemme sig.“

At afskaffe ‘ingenmandsland’ og åbne byggeriet mod gaden er også en del af Aarhus Kommunes planer for Gellerupparken. Her vil man også gerne etablere et mere åbent trafiksystem uden blinde veje og omfartsveje, alt sammen for at styrke synligheden og den generelle kontrol i gadebilledet. Stier skal flyttes til dér hvor der er flest ‘beskyttende øjne’, og cykelskurene skal flyttes så de let kan ses oppe fra lejlighederne.

Begrebet ‘beskyttende øjne’ går igen i de fem kommuners planer. Det kan ifølge Kalundborgs kommuneplan bl.a. tilskyndes ved at „sikre oversigt fra boliger over udearealer, legepladser og parkeringspladser“ og ved at „minimere muligheden for skjulesteder og skumle steder.“

I Esbjergs kommuneplan hedder det at man skal kunne overskue meget af det fælles friareal fra egen grund, stierne skal være synlige, og der må ikke være garager eller skure

der hindrer ud- og indsyn. Og træerne skal være opstammede „så man kan kigge under dem.“ Af samme årsag må hegn i skel mod boligvejen højst være 120 cm høj.

Det handler ikke kun om at forebygge kriminalitet. Det handler også om at skabe tryghed selv om det mest har psykisk betydning. Hvis man ikke føler sig tryk, vil man bruge udemiljøet mindre. Og dermed også muliggøre mere kriminalitet fordi der bliver færre ‘beskyttende øjne’.

I Esbjergs kommuneplan hedder det f.eks. at „for at et rekreativt område er og opleves visuelt trygt, skal området være indbydende, velplejet, overskueligt og let at aflæse både i dag- og aften timerne.“ Man skal kunne se at der er andre mennesker i området som kan hjælpe en.

Åbne udemiljøer

Både den reelle kriminalpræventive indsats og den tryghedsskabende indsats har den samme konsekvens for udearealerne. De skal være åbne og gennemsigtige. Og selv om det ikke formuleres direkte i guiden, så sætter det grænser for hvordan man kan bruge

bl.a. buske, hække og træer. Det foretrukne design kan dermed let blive noget med plæner og opstammede træer, en tendens der i forvejen er markant, og som bl.a. kan gøre det svært at skabe læ og gode legeforskel.

På den anden side handler det ifølge kommuneplanerne også om at skabe gode udearealer som folk bruger mere så man også derved forebygger kriminalitet og skaber tryghed. Ifølge Esbjergs kommuneplan skal udearealerne være „indrettet med henblik på at være indbydende, udfordrende og behagelige at opholde sig i.“ Det skal blot ske med en mindre palet af den grønne fagmænds normale virkemidler.

Kriminalitet flytter ikke

Spørgsmålet der ofte stilles er at en kriminalpræventiv indsats i et kvarter blot flytter kriminaliteten til et andet kvarter og derfor ikke er indsatsen værd. Men det passer ikke, lyder det i guiden der henviser til et amerikansk studie af 102 indsatser (Guerette, Bowers 2009). Kun i nogle tilfælde forskydes kriminaliteten til et andet kvarter, og på den anden

side kan en kriminalpræventiv indsats i ét kvarter have en vis effekt i nabokvartererne.

Hvis det er svært at begå kriminalitet, bliver der altså mindre af den. Ofte er kriminalitet en spontan fristelse der udføres fordi det ‘ligger lige for’. Teorien er at kriminalitet kun opstår hvis der samtidig er en motiveret gerningsmand, et tilgængeligt offer eller genstand og et egnet sted. Den rigtige by kan være med til at sikre at disse tre forudsætninger ikke opstår på én gang. Sociale indsatser er derfor ikke den eneste måde at forebygge kriminalitet på.

Samtidig indebærer de kriminalpræventive tiltag et bidrag til at komme hinanden mere ved. Den ‘sociale bæredygtighed’ styrkes. Det kan også være med til at forebygge kriminalitet - ud over at det skabe et bedre bymiljø. sh

KILDER
Hans Martin Skou, Carsten Nykjær Madsen (2014): Byplanlægning der skaber tryghed. Guide til mere trygge byer. Niras A/S, Det Kriminalpræventive Råd og Trygfonden 2014. 42 s. www.dkr.dk. www.trygfonden.dk.
Rob T. Guerette, Kate J. Bowers (2009): Assessing the extent of crime displacement and diffusion of benefits: A review of situational crime prevention evaluations. *Criminology* 47/2009 s. 1331-68.

Serviceoversigten 2014/

2015. Dansk Skoventreprenørforening 2014. 60 s.
www.skoventreprenorer.dk.

- Den årlige oversigt over cirka 80 medlemmer der som private virksomheder udfører skovdrift for oprivate og offentlige skovejere. En ydelsesoversigt viser hvem der udfører hvilke arbejdsopgaver, ligesom mange skoventreprenører præsenterer deres specialer i en annonce. Det er 20. årgang idet den første serviceoversigt blev udgivet i 1994.

25 års jubilæum 1989-2014.

Jubilæumsskrift. Dansk Skoventreprenørforening 2014. 56 s.

www.skoventreprenorer.dk.

- Beretning om foreningens tilblivelse og udvikling gennem de første 25 år og nogle af de visioner branchen har. Foreningen opstod med den voksende betydning af entreprenørskovbruget og havde bl.a. det formål at professionalisere faget og styrke branchens anseelse. Organisatorisk er foreningen i dag en specialforening i Danske Maskinstationer og Entreprenører.

Folk & fortællinger fra Det Tabte Land. Bind 2, øerne. Af Kjeld Hansen. Forlaget Bæredygtighed 2014. 816 s. 499 kr.
www.baeredygtighed.dk.

- 'Det tabte land' om tørlægningen og opdyrkningen af Danmarks mange vådområder udkom i 2008. I 2011 fulgte en nærmere beskrivelse af jyske tørlægninger af søer og havbund. Her følger så en beskrivelse af 175 eksemper fra øerne, herunder det største og dybeste projekt, Lammefjoden med sine cirka 7000 ha.

S.A. Hansen og det grønne Lyngby

Bogen om kommunens grønne tradition lever ikke op til virkeligheden

Lyngby-Taarbæk Kommune stod i 70'erne som et fyrtårn blandt kommunernes grønne forvaltninger. Intet sted var der så mange landskabsarkitekter, næppe noget andet sted havde de så meget at skulle have sagt. For det kunne man ikke mindst takke stadsgartner Svend Aage Hansen (1912-1981), kommune-gartner fra 1947 til 1980.

En af hans yngre medarbejdere var Hans Ove Pedersen som nu har beskrevet kommunens grønne områder i 'Lyngby-Taarbæk Kommunes oaser, en guide'. Afsættet var oprindeligt at synliggøre Svend Aage Hansens virke. I praksis er den blevet en guide med S.A. Hansen - som han gerne blev kaldt - som hovedperson.

Kommunen er ganske rigtigt meget grøn. Det skyldes i høj grad de omgivende skove og søer, Mølleåen og Øresund foruden de mange private haver. Men de mange kommunale anlæg af vidt forskellig størrelse spiller selvfølgelig også en vigtig rolle. Det gør også de mange gadetræer hvor plantetræet blev introduceret i 1960 og siden blev kommunens signaturtræ.

I bogen får man et historisk rids og en præsentation af de

S.A. Hansen omkring 1960. Foto gengivet fra bogen.

mange grønne kommunale anlæg. Efter 37 siders historisk gennemgang præsenteres godt 100 anlæg, for det meste med en side pr. anlæg med en kort tekst og en række billeder. De spænder lige fra større parker som Sophienholm til små grønne hjørner og tager også kirkegårde og kolonihaver med. Det giver et godt indtryk af hvordan S.A. Hansen & co. har formået at udnytte mulighederne, både de store og de mere beskedne gennem en offensiv daglig praksis.

Gennemgangen er registrerende og opremsende. Sådan er guider. Det ville dog have

været dejligt hvis forfatteren havde udvidet guidens format og tilføjet noget mere analyse og overblik der kunne forklare landskabsplanlægningen og byplanmæssige sammenhæng. Det fremgår ikke om S.A. Hansen havde en særlig stil eller strategi - ud over platanerne. Eller om han blot pragmatisk og dygtigt udnyttede de muligheder der opstod.

Som guide savner man i alle tilfælde kort og planer der viser anlæggenes beliggenhed, størrelse og disponering. Det er ikke nok at adresse og adgang står i teksten. Og prioriteringen kan diskuteres. Små som store anlæg får én side og fremstår lige vigtige. I en grøn guide for Lyngby-Taarbæk er det også påfaldende at de største grønne områder som Dyrehaven og Sorgenfri Slots-park ikke er med - men det er jo konsekvensen når man kun har kommunale anlæg med.

Det er altså en guide med begrænsninger. Og efter endt læsning virker det heller ikke klart hvad det helt særlige var ved S.A. Hansen og hvorfor han endte som et ikon. sh

Hans Ove Pedersen: Lyngby-Taarbæk Kommunes oaser - en guide. Greens Forlag 2014. 144 s.
www.greenbog.dk.

Borrebakken i Brede med gamle ege og bøgetræer på et skrånede terræn langs Mølleåen. Foto fra bogen.

Byplanlægning der skaber tryghed. Niras og Det Kriminalpræventive Råd 2014. 40 s. www.dkr.dk.

• Erfaringer og anbefalinger fra projektet 'Tryghed via byplanlægning' hvor fem kommuner gennem tre år har arbejdet med kriminalpræventiv byplanlægning. Guiden har eksempler på hvordan man kan indarbejde tryghed i kommuneplaner, lokalplaner m.m. Det handler bl.a. om ikke at give skjul til indbrudstyre med f.eks. høje hække og i det hele taget skabe gennemsigt.

Evaluerings af fysiske indsatser gennemført i perioden 2011-2013. Af Claus Bech-Danielsen, Inge Mette Kirkeby, Søren Ginnerup. Statens Byggeforskningsinstitut 2014. 244 s. 475 kr. sbi.dk.

• Evaluering af ti renoveringer af almene boligbebyggelser som har fået støtte fra Landsbyggefonden. Boligkvaliteten er generelt forbedret betydeligt, ikke mindst tilgængelighed, men boligselskaberne kunne få bedre resultater hvis satsede mere på de oprindelige arkitektoniske kvaliteter. Udearealerne er med i evalueringen, men hovedvægten er på det bygningsmæssige.

Anne Justs Have. Af diverse forfattere og fotograf Bent Rej. Forlaget Fontæne 2014. 160 s. 314 kr.

• Fotobog af den berømte have i Vendsyssel med små tekster af bl.a. skuespiller Ghita Nørby, arkitekt Louis Becker og landskabsarkitekt Torben Schønherr. En grundigere bog er Anne Justs egen 'Mit liv i ord og billeder' fra 2009.

AMU kurser på Selandia CEU

Målttede kurser inden for:

- Anlægsgartneri
- Jord og planter
- Sten og fliser
- Pleje og vedligeholdelse
- Kirkegårde
- Naturpleje

Bliv faglært anlægsgartner gennem efteruddannelseskurser, eller bliv opkvalificeret til netop den arbejdsopgave du beskæftiger dig med.

Vi tilbyder uddannelsesplanlægning og IKV – Individuel Kompetence Vurdering, med henblik på afklaring og individuelle mål.

Se også vores kursuskalender på www.selandia-ceu.dk

Eller kontakt os for yderligere information på telefon: 58 56 73 02

Muligheder med mere... C.A. Olesensvej 2 | 4200 Slagelse | www.selandia-ceu.dk

S

Traktorer
Græsklippere
Gravemaskiner
Læsemaskiner
Fejemaskiner
Saltspredere
El-biler

SVENNINGSEN

Kastrup
Tømmerupvej 13-15
Tlf: 32 50 29 02

Skanderborg
Danmarksvej 32 H
Tlf: 86 52 42 11

Find nærmeste forhandler på www.svenningsens.com

Kubota
- verdens mest alsidige traktorer -

2 ÅRS
REKORDGARANT

Kampagnepris
L4240 HST
44 HK med GMR frontophæng
og PTO. 1,5 m GMR fejmaskine
kr. 289.500,-
excl. moms

Kampagnepris
BX2350
23 HK med frontophæng og
GMR 1,3 meter fejmaskine
kr. 169.500,-
excl. moms

SneKubota
kompakttraktorer
fra 23-59 HK
Flere modeller! Ring for demo på 32 50 29 02

Københavnnergørn. Af Susanne Sayers og Poul Arnedal. Life Publishing. 2014. 224 s. www.kobenhavnergorn.dk.

- Beskrivelse af 100 grønne og rekreative steder i København og omegn. Her skildres både de kendte og de mindre kendte oaser i foto og tekst, herunder deres historie, rekreative kvaliteter og aktivitetsmuligheder. Der findes også en mindre guide. Bogen udspringer af fotoudstillingen af samme navn. Den kan ses på Højbro Plads frem til oktober.

Den danske naturs genkomst. Af Rune Engelbrecht Larsen. Danarige 2014. 192 s. 350 kr. www.danarige.dk.

- Oplevelses- og oplysningsrejse der i ord og billeder fortæller om arter som havørne, kongeørne, traner, ulve, vildsvin, bævere og bisoner der de senere år er vendt tilbage til Danmark - eller er ved det - og om bestræbelserne på at bevare, skabe eller genskabe tabte naturområder.

Midt i en surfertid. Af Klaus Eskelund. Aarhus Universitetsforlag 2014. 273 s. 200 kr. www.unipress.dk.

- Tværfaglig eftertanke med undertitlen 'Den rekreative by mellem fast og flydende modernitet'. Ud fra en bl.a. sundhedsmæssig, idrætslig og arkitektonisk vinkel belyses hvordan byen bruges aktivt og indrettes derefter - både for det gode og det mindre gode. Bogen forklarer den moderne rekreative byudvikling og giver et bud på hvor den rekreative by er på vej hen. By, bølger og bevægelse flyder sammen i den surfertid vi er midt i.

Professionel guide til grønne tage

Design, materialer, proces - og mange gode eksempler fra hele verden

Af Ole Fournais

I disse år oplever vi flere og flere grønne anlæg på tage, på facader - undertiden på de mest uventede steder. Dejligt at se de vellykkede anlæg. Og trist at se de knap så vellykkede der ofte præges af mangelfuld planlægning eller forkert materialevalg.

Det rådes der bod på i den fremragende 'Professional Design Guide to Green Roofs' af Karla Dakin, Lisa L. Benjamin og Mindy Pantiel. Den beskriver både design, valg af materialer og proces indgående. Den gennemgår faktisk alle faktorer med indflydelse på grønne tage, lige fra overordnet design, skabelse af borgervenlige opholdsarealer til praktiske forhold med vedligeholdelse og forventninger hos kunder og beboere.

Bogens beskrivelser og eksempler er hentet fra en meget bred vifte af gennemførte projekter fra mange lande i flere verdensdele. Det giver spændende muligheder for at sammenligne projekter. Dermed kan læseren få indsigt i yderst forskellige typer af design og materialer og mange forskellige planter. De viste projekter spænder vidt fra sygehuse og skoler over virksomheder og trafikknudepunkter til boligkomplekser og villaer.

Bogens første hovedafsnit beskriver med gode detaljer og fine overvejelser bl.a. inspiration og regulativer, former og mønstre, arealer til praktisk brug, tiltrækning af fugle og insekter samt planteudvalg og -farver. I andet hovedafsnit om processer kan man læse om bl.a. design, tidsplan, økonomi, plantevalg, vanding, drift, æstetik og økologi.

Alle afsnit er beskrevet i et

Eksempel fra New York city. Foto gengivet fra bogen.

letlæseligt engelsk med ganske få svære fagord. De korte tekster er suppleret med glimrende billeder - både med oversigter og nærbilleder. Desuden er flere projekter også vist med instruktive tegninger eller digitale modeller. Blandt de bedste afsnit er detaljerede beskrivelser af projekter i Vancouver, Canada og Monterrey, Mexico. Her ser man spændende og overraskende design og gode valg af solide materialer og robuste planter.

Dorte Rømmø lever en dansk vinkel gennem sit arbejde med grønne tage for Københavns Kommune. Hun har deltaget i en international erfa-gruppe. Materiale fra denne gruppe danner - sammen med udveksling af oplevelser og politiske overvejelser - baggrund for flere afsnit. Spændende at vi også kan være med.

Flere af bogens viste projekter er fra New York hvor man allerede for mange år siden etablerede en stribe grønne anlæg. De er ofte af høj kvalitet, men desværre også svært tilgængelige og ukendte for de fleste da de i sagens natur som regel befinder sig højt oppe.

De beskevrne nye projekter kan med stor fordel sammenlignes med tilsvarende ældre

anlæg som på glimrende vis er omtalt i bogen 'New York City Gardens' redigeret af Veronika Hofer for forlaget Hirmer for et par år siden. Den beskriver i letlæseligt engelsk og med velvalgte billeder ikke færre end 30 anlæg i metropolen.

Her får læseren et særdeles godt indtryk af de store og meget flotte og dyre anlæg på tage mellem højhusene. En lang række billeder viser de smagfulde grønne anlæg enten fra nabohøjhuset eller fra helikopter. Det giver et fabelagtigt indtryk af både omgivelser og sammenhæng mellem træer, buske, blomster og belægninger.

Begge titler kan bruges af anlægsgartnere, landskabsarkitekter og byplanlæggere - ikke mindst ved kundevejledning og ved politiske beslutningsprocesser. Bøgerne bør naturligvis også købes til vore fagskoler da de vil kunne bruges af både læringe, studerende, kursister - og frem for alt af underviserne. □

Karla Dakin, Lisa L. Benjamin og Mindy Pantiel (2013): The Professional Design Guide to Green Roofs. Timber Press. 300 s. www.timberpress.co.uk.

ANMELDER
Ole Fournais er cand.mag. og tidligere faglærer på Jordbrugets Uddannelsescenter Aarhus.

Gennem mere sne med mindre energi

„Hedebølgen er forbi. Det er tid at tænke på sne.“ Pressemeddelelsen ramte brutalt Grønt Miljø's e-mailboks 19. august. Heldigvis tænkte afsenderen, Special Maskiner, på vinterberedskabet og sine nyeste foldepløve fra svenske Drivex. Man kan nu køre med en op til 35 graders vinkel på pløvene der er forsynet med koniske vinger med afrundet form. Man kan derfor komme gennem mere sne og samtidig spare diesel. Pløvene kan køre både som spidspløve, i Y-stilling eller som diagonalpløve. Der er arbejdsbredder fra 2 til 4 meter, og det uafhængige op-hæng skåner traktoren.

www.special-maskiner.com.

Løgvækster på tysk golfbane

Golfbaner kan også prydes af løgvækster. Det kunne i foråret opleves på golfklubben i Hofgut Wißberg i tyske Rheinland-Pfalz. 38.000 blomsterløg på i alt 500 m² blev sat med maskine forskellige steder i græsset og i flere blandinger. Det gav en blomstringsperiode på samlet 8 uger, først med blandingen 'Annecy-le-Vieux' af narcisser og tulipaner. Løgene er fra den hollandske leverandør Verver der har en bred vifte af blandinger der passer til maskinbeplantning, også til golfbaner hvor de bl.a. kan supplere blomsterflor af frø. www.ververexport.nl.

Billigst i længden!

- uanset om du skal i dybden eller højden...

Hos Scantruck har vi taget højde for det hele, her får du markedets bedste maskiner, et unikt servicekoncept og optimal tryghed.

scantruck

Katkjærvej 5, DK-7800 Skive • Kærup Parkvej 12, DK-4100 Ringsted
info@scantruck.dk, www.scantruck.dk, Tlf. +45 96 147 147

KOMATSU MANITOU ATLAS MUSTANG Melroe Kverfylling

EN STÆRK PARTNER

Alt i maskiner

Klatregrej

Alt i arbejdstøj

Protos hjelme

- 1: HG 4000
- 2: S 800 TX
- 3: BC 160 XL
- 4: SC 30 TX

Vermeer
Danmark A/S

ØST:
Elektronvej 8 • 2670 Greve
VEST:
Senderbrogade 90 • 7160 Tørring
Tlf. 44 99 11 88 • Fax 44 95 55 88
www.vermeer.dk

Fagpiloter kan udvikle firmaet

Med en såkaldt fagpilot kan virksomheder ansætte en faglært med løntilskud og få hjælp til at tage fat på nye forretningsområder, arbejds-metoder eller arbejdsgange. Ordningen er en fætter til den tidligere videnpilotordning, men hvor 'videnpiloten' var en akademiker, har 'fagpiloten' svendebrev. Ordningen yder 12.500 kr. i månedligt løntilskud i op til et år til faglærte. Virksomheden skal have 2-100 ansatte, og fagpiloten skal være under 30 år og have svendebrev. www.fagpilot.dk.

Hjælp til at styrke arbejdsmiljøet

'Kom godt i gang med arbejdsmiljøarbejdet' er et nyt site hvor man kan få overblik over reglerne om arbejdsmiljø, inspiration til arbejdsmiljøarbejdet og samtidig blive opdateret om reglerne for organiseringen af arbejdsmiljøarbejdet i virksomheden. Siden, www.amoinfo.dk, er lanceret af Videncenter for Arbejdsmiljø i samarbejde med Arbejdsmiljørådet og arbejdsmarkedets parter. Her kan man også finde links til relevante værktøjer fra bl.a. branchearbejdsmiljørådene. Der er endvidere eksempler på hvordan forskellige virksomheder har valgt at organisere deres arbejdsmiljøarbejde.

Doppstadt Dk ind i OP-Gruppen

Doppstadt Danmark A/S, den danske importør af de tyske Doppstadt knusere, neddelere sortéranlæg mv., bliver en del af den svenske OP-Gruppen. Det sker efter at Doppstadt i Tyskland har bedt OP-Gruppen om at udvikle og forbedre salget af Doppstadts maskiner på hele det skandinaviske marked. Doppstadt Danmarks aktiviteter fortsætter, men under et nyt navn som endnu ikke er bestemt. Men bogstaverne OP vil nok indgå i navnet lyder det fra OP-Gruppens grundlægger Mats Olufsson.

Færre medlemmer og presset bundlinje

Danske Planteskoler overvejede sin fremtid på generalforsamlingen

Hvilke aktiviteter skal Danske Planteskoler løse i fremtiden, hvordan løses de bedst, og hvad må det koste? Spørgsmålene blev stillet på organisationens generalforsamling den 12. juni på Hjerding Badehotel.

„Som enhver anden virksomhed må en brancheorganisation som Danske Planteskoler tilpasse sig nye tider og de ændringer som kunderne efterspørger,“ sagde formand Henning Roed i sin beretning.

At planteskoledrift er en hård branche med stor udenlandsk konkurrence, afspejles i foreningens medlemstal. I 2010 var der 62 medlemmer, mens der pr. 1. januar 2015 forventes at være cirka 45.

Ifølge Roed er årsagen ikke kun at planteskoler helt ophører. Årsagen er også kontingentet der ledsages af markedsføringsbidrag og gebyr til plantesundhedskontrol. Det giver ifølge Roed pres på bundlinjen. Og anledning til at

overveje foreningens opgaver. F.eks. det erhvervspolitiske arbejde. „I 2013 var kontingentindbetalingerne til Danske Planteskoler på 1,3 mio. kr. hvoraf vi sender 735.000 kr. til Dansk Gartneri som betaling for det erhvervspolitiske arbejde for Danske Planteskoler. Hertil kommer 70.000 kr. til den faglige konsulent for bl.a. at repræsentere foreningen i råd og nævn. I bestyrelsen synes vi at det er for høj en betaling,“ sagde Roed.

„I Danske Planteskoler bestyrelse har vi vurderet at en betaling på 250.000 kr. må være tilstrækkelig til at overvåge lovgivningsarbejdet, kontakte politikere og embedsmænd i vores tjeneste. Men den reduktion kunne vi ikke komme igennem med,“ fortalte Roed og bad derfor om lov til at forhandle med andre end Dansk Gartneri om at varetage det politiske arbejde. Det fik han med 18 stemmer mod én. Flere gav dog udtryk for at Dansk

Gartneri er den naturlige samarbejdspartner, men ikke for enhver pris.

Bestyrelsen præsenterede en liste med cirka 40 aktiviteter som foreningen står for, bl.a. pr-aktiviteterne Havens Dag og Grønne Pletter, udstillingen Have & Landskab og konsulenttjenesten GartneriRådgivningen. Bestyrelsen havde også et bud på en prioritering fremover, men flere medlemmer fremhævede at en fælles markedsføring var vigtigere end den bestyrelsen lagde op til.

Den fælles markedsføring sker bl.a. gennem de såkaldte GAU-midler der opkræves som en promillesats af planteskolernes omsætning. Bestyrelsens forslag var her at gå efter at få sænket promillen fra 4,5 til 3,5. I dette valg mellem fælles markedsføring og bundlinje blev forslaget nedstemt med ti stemmer mod ni. sh

KILDE: Bjarne Pugholm Johansen (2014): Danske Planteskoler og fremtiden. Gartnertidende 10/2014.

Peter Ladegaard har rejst sig på generalforsamlingen. „Jeg synes at Dansk Gartneri er den naturlige samarbejdspartner, men det skal ikke være for enhver pris,“ sagde han. Foto: Jeanette Thysen.

Tom Nielsen og Mogens Morgen på Aarkitektskolen Aarhus

Tom Nielsen (43 år) er tiltrådt som professor i by- og landskabsplanlægning på Arkitektskolen Aarhus. Her er han også uddannet og har siden været tilknyttet som underviser og forsker. Han tog ph.d. i 2000 med projektet 'Formløs - den moderne bys overskudslandskaber'. Tom Nielsen, hvis faglige udgangspunkt er urban design, har også erfaring fra arkitektfirmaer, senest Gehl Architects.

Mogens A. Morgen (54 år) er samtidig be- gyndt på samme skole som professor i arkitektonisk kulturarv. Han er arkitekt fra Kunstakademiets Arkitektskole og har bl.a. været partner hos Korshagen Arkitekter. De sidste 12 år har han været i Kulturstyrelsen hvor han bl.a. i 2012 og 2013 var med til at sætte fredningen af landskabsarkitektoniske værker på skinner.

Palle Kristoffersen adjungeret professor

Landskabsarkitekt og ph.d. Palle Kristoffersen, slotsgartner i Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme, er den 1. august 2014 udnævnt til adjungeret professor i parkteknologi på Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. Her var han før ansat gennem 25 år frem til 2013. Hans speciale er især bytræer, men han er også kendt for sit arbejde med belægninger, især Slotsgrus.

Adjungering er en hædersbevisning, og Palle Kristoffersen fortsætter som slotsgartner. Ifølge loven kan et universitet „tildele titlen adjungeret professor til anerkendte forskere som universitetet ønsker at hædre med denne titel og derved knytte nærmere til

sig.“ Retten tildeles for højst fem år og giver ikke løn.

Ifølge Palle Kristoffersen selv kan han bidrage til at udvikle landskabsarkitektuddannelsens faglige profil. „Med min erfaring fra både forskning og praksis vil jeg kunne bidrage til at identificere forskningsbehov, indgå i forskningsprojekter og naturligvis kunne bistå instituttet med undervisning og vejledning af studerende,“ siger han.

Kristoffersen holder tiltrædelsesforelæsning 24. september kl. 15 i festauditoriet, Bülowssvej 17, Frederiksberg. Emnet er 'Fra parkteknik til parkteknologi, et fremadskudende tilbageblik på 25 års forskningsindsats'. Reception bagefter sh

Stagnerende byggekonjunkturer i 2014

Det ser ikke ud til at der er mere byggeri på vej. Dermed fastholdes de lave konjunkturer inden for byggeriet. Ifølge Danmarks Statistik blev der i 1. halvår 2014 påbegyndt 1,6 mio. m² mod 1,7 mio. m² i 1. halvår 2013. Et fald på 6 %.

Det dækker over et lille fald i boligbyggeri, en mindre stigning i erhvervsbyggeri samt et større fald i byggeri af institutioner og kulturfaciliteter. Inden for boligbyggeriet er især parcelhuse i bund. Erhvervsbyggeriet har stabiliseret sig, men på et lavt niveau i forhold til 2006, og ifølge Dansk Byggeri er der ikke udsigt til mere erhvervsbyggeri på grund af de mange tomme bygninger.

Ifølge Dansk Byggeris seneste konjunkturanalyse vil der i 2014 som helhed blive påbegyndt 4,2 mio. m² mod 4,0 mio. i 2013 og 4,5 mio. i 2012. Bygge- og anlægsbranchen har indstillet sig på konjunkturerne for så vidt antallet af konkurser har indstillet sig på et relativt lavt niveau. 42 bygge- og anlægsvirksomheder gik konkurs i juli, og det er færre end sidste år.

Konjunkturbarometret for bygge- og anlægsbranchen faldt ifølge Danmarks Statistik én grad fra juli til august i år. Virksomhedernes forventninger til beskæftigelsen trækker op, mens vurderinger af ordrebeholdningen trækker ned.

IBF NYHEDER

SoftLine

- en eksklusiv flise til kræsne fødder

Vi har udvidet vores flisesortiment med en ny serie "IBF SoftLine". Flisen er vådstøbt, hvilket giver en flot og tæt overflade. IBF SoftLine leveres i naturgrå og lys sand.

Gi' haven et stilrent look med ParkLine støttemur

ParkLine støttemur er en moderne mur, som giver haven et enkelt og stilrent look. Murelementerne fåes i højderne 40, 80 og 120 cm. Muren giver en stabil konstruktion.

Easyblokke - helt enkelt...

IBF har udviklet en ny støttemur "Easyblokke", som er enkel og let at montere med istøbt låsesystem. Når den nederste række er sat, skal blokkene blot stables.

NYT GRATIS VÆRKTØJ - LIGE VED HÅNDEN

IBF Tools er en ny app, som holder dig opdateret med vores prislister, brochurer og vejledninger. App'en kan hentes på App Store og Google Play.

TRADITION • INNOVATION • INSPIRATION

www.ibf.dk

Døde af hvepsestik under hækplipping

Den 46-årig kommunalarbejder Povl Hviid Nielsen fra Sønderborg døde da han den 22. juli var ved at klippe hæk og blev angrebet af en flok hvepse. De 4-5 stik gav en allergisk reaktion han ikke overlevede, skriver Jyske Vestkysten og flere andre medier.

Den stukne anlægsgartner nåede at ringe til en kollega der hurtigt var fremme. Det var ambulancen også. Anlægsgartneren blev forsøgt genoplivet i 45 minutter og blev holdt i kunstigt koma i flere døgn, men forgæves.

„Vi ved ikke hvor de kom fra. Vi kunne ikke finde et hvepsebo, men de kan jo være i jorden eller alle mulige steder de små sataner,“ siger Carsten Schultz, leder af Vej & Park i Sønderborg Kommune hvor afdøde var ansat åmand.

2014 har været et stort hvepseår, bl.a. på grund af de milde vinter hvor flere hvepse-dronninger har overlevet.

„Faktisk er det det værste hvepseår jeg kan huske i mine 15 år i branchen,“ forklarer hvepsebekæmper Finn Rosenkilde Rasmussen til BT.

Familien til den afdøde vidste ikke at han var allergisk over for hvepsestik. Og det er ikke ualmindeligt, siger Rune Kjærgaard Lange fra Naturstyrelsen. „Du kan faktisk ikke vide om du har allergi mod hvepsestik før du er blevet stukket,“ siger han.

Ifølge Netdoktor.dk kan bi- eller hvepsestik 'i sjældne tilfælde' være livsfarlige hvis man er allergisk, især hvis man får flere stik. Det er også farligt hvis man bliver stukket i muld eller svælg hvor hævelsen kan kvæle én. Det skønnes at cirka 3% af befolkningen er allergisk over for insektstik. Der registreres i Danmark et til to dødsfald pr. år efter bi- og hvepsestik. sh

Have & Landskab 2013, her fra det store maskinområde.

Grønne ledere på Have & Landskab

Den grønne fagudstilling holdes igen 26. til 28. august 2015 i Slagelse hvor forventningerne til antal besøgende og udstillere er steget

Besøget på de senere års Have & Landskab har ligget omkring ni til ti tusind, men når den grønne fagudstilling holdes igen 26.-28. august 2015 er det med ambitioner om et endnu større besøg. Og et besøg hvor der er endnu flere af de grønne ledere.

„Vi går efter 12.000 gæster, 3.000 ledere og 2.500 virksomheder fra den grønne branche næste år,“ siger Kristian Larsen der igen tager en tørn som udstillingsleder.

Derfor håber udstillingens bagmænd også på flere udstillere end på de sidste fire gange hvor tallet har svinget mellem 233 og 258. „Det gør vi bl.a. fordi vi nu kan godtgøre over for udstillerne at det er de rigtige besøgende der kommer på Have & Landskab og at de repræsenterer en imponerende vifte af virksomheder, organisationer og beslutningstagere,“ siger Kristian Larsen.

Næsten 40% af alle gæster på Have & Landskab i 2013 kom fra mellemste eller øverste ledelsesniveau. Desuden viser gæsteregistreringen at de 9.635 besøgende tilsammen repræsenterede 2.155 virksomheder og organisationer.

„Vi har aldrig før haft præcise tal på hvor mange virksomheder der kigger forbi, og hvor de besøgende er placeret i deres organisation. Men med

sidste års digitale gæsteregistrering kan vi bl.a. se at lige i omegnen af 2.600 ledere i branchen tog sig tid til at lægge vejen forbi udstillingen. Og den slags viden er guld for vores udstillere der jo lever af beslutningsdygtige besøgende,“ siger udstillingslederen.

Men ny viden er ikke den eneste grund til de høje forventninger. Til den kommende udstilling er markedsføringsbudgettet nemlig fordoblet og der introduceres en løsning til smartphones og tablets. Den vil gøre det lettere for gæsterne at finde rundt på udstillingen, planlægge deres rute og udveksle kontaktinformationer med udstillerne.

Kristian Larsen - endnu en tørn som udstillingsleder.

„Derudover vil udstillerne igen gratis kunne invitere alle kunder og forretningsforbindelser meget nemt, og der vil være præmiering af de tre udstillere som får flest gæster gennem tælleapparaterne,“ forklarer Kristian Larsen. „Vi vil desuden udvide og intensivere servicen for udstillerne netop omkring invitationsprocessen og give dem mulighed for at offentliggøre pressemeddelelser via vores hjemmeside, og vi vil arbejde mere indgående med markedsføringen via vores Facebook-profil. Derfor mener jeg absolut at de høje mål er realistiske.“

Næste års udstilling er den 12. Have & Landskab siden starten i 1992, og de fire hjørner er stadig de samme som de har været siden 2005. Det er Maskinleverandørerne, Danske Anlægsgartnere, Københavns Universitets sektion for Landskabsarkitektur og Planlægning samt Danske Planteskoler.

De er sammen om at holde den grønne branches egen fagudstilling. Her kan man de tre sidste hverdage i august næste år møde omkring en tredjedel af alle der er beskæftiget i branchen. „Så vi glæder os til at byde alle velkomne til årets største grønne arrangement, Have & Landskab 2015,“ lyder det fra Kristian Larsen. sh

Mange vil være anlægsgartnere

Der er stadig mange der vil være anlægsgartnere. Mandag den 4. august var første skoledag for 260 nye grundforløbs-elever på Jordbrugets Uddannelsescenter Århus, og over en fjerdedel af dem, nemlig 75, vil være anlægsgartnere. Det er flere end nogensinde før. I de seneste fem år har den gennemsnitlige årgangsstørrelse været lidt over 60 elever, oplyser uddannelsescentret.

Ifølge direktør Claus Chri-

stensen skyldes det en generel samfundstendens til at dyrke det grønne og det kreative: "Jeg tror at unge mennesker i dag leder efter uddannelsesmuligheder hvor de kan bruge både deres hjerner og deres hænder. Mange af vores elever har en stor skabertrang, og den kan de få lov til at udleve til fulde, samtidig med at de udvikler deres evne til at tænke kreativt, innovativt og logisk," siger han.

Grundforløbet kombinerer klasseundervisning med praktisk arbejde i det fri for at ruste eleverne til den forestående praktik. Foto: JU Aarhus.

STIK FINGEREN I JORDEN

Anlægs- og driftsopgaver kræver omhu. OKNygaard »stikker fingeren i jorden« og leverer ydelser, der er nøje tilpasset vores kunder.

- Landsdækkende anlægsgartner
- Lokal tilstedeværelse – 10 lokationer
- Totalløsninger – anlæg og drift af udearealer

OKNygaard a/s
T: 70 21 54 00 - info@oknygaard.dk - www.oknygaard.dk

HAKO CITYMASTER 600

Multimaskine i kompaktklassen

Godkendt som traktor med ROPS-testet kabine

Hako
Clean ahead

Lille maskine -
STOR KABINE

- Stor kabine med høj komfort,
- aircond. samt lavt støjniveau
- Kun 1,09 m bred med knækstyring
- Kvikskifte af redskaber til alle årstider
- 2 hydraulikkredse og dieselmotor
- 1,75 ton i anhængerlast
- Tysk grundighed med op til 5 års garanti

Ring for rådgivende salg
Vi giver toppris for din
brugte maskine.

KUN 1,09 m bredde

Hako Denmark A/S

Odensevej 33 • 5550 Langeskov • Tlf.: 65 38 11 63

hako.dk

David Petersen: Nu er jeg konkret med hvad der er mine opgaver, og hvad mellemlederne skal tage sig af.

David fik tid til at være direktør

Hvad gør man når direktøren er mere optaget af drift end af vækst - og når direktøren er én selv?

Af Nina Lave

„Der skulle ske noget. Virksomheden kunne ikke vokste mere, hverken på kvalitet eller medarbejdere, hvis ikke jeg uddelegerede nogle opgaver så jeg fik tid til at koncentrere mig om de opgaver der er vigtige som direktør.“

Sådan beskriver Køge Bugts Anlægsgartners direktør David Petersen den situation hans virksomhed stod i for omkring halvandet år siden. Han havde simpelthen ikke tid til at være direktør. Derfor valgte han at sende sig selv og sine seks mellemledere på det skræddersyede udviklingsprogram 'Vækst via Ledelse'.

Flere ansatte, mere stress

Det kræver sin mand at være direktør for den knap 40 år gamle anlægsgartner virksomhed som ligger mellem vindblæste marker i den sjællandske by Gadstrup. David har

været en del af den siden 2005. Sammen med sin svigerfar købte han sig ind i virksomheden fra 2006-2008. De seneste år er antallet af medarbejdere fordoblet, og i dag rummer virksomheden 30 mand. Det betød at David blev nødt til at bruge sin tid anderledes:

„Jeg gik ind i Vækst via Ledelse for at lære at udnytte

min tid bedre. Det er begrænset hvor mange timer i døgnet man kan bruge. Jeg har også en familie og et fritidsliv.“

Derfor handlede det for David om at få opbygget en struktur hvor alt ikke skulle gå gennem ham. Og det kunne kun ske hvis mellemlederne blev rustede til at kunne træffe selvstændige beslutninger. „Vi var ved at nå en størrelse hvor det var nu. For ellers ville jeg måske køre mig selv ned af stress og aldrig have fri.“

Ansatte kopier af sig selv

En af de største øjenåbnere i forløbet fik David da han sammen med sine seks mellemledere udfyldte et skema som skulle vise hvilke typeprofiler de var hver især.

„Det viste sig at de medarbejdere som jeg har gjort til formænd, har samme profil som mig selv. Det kom lige lidt bag på mig. Nu er jeg bevidst om hvilken profil jeg selv og

mine medarbejdere har, og så prøver jeg at udnytte det.“

Det er lykkedes David at opnå en struktur så alt ikke længere skal gå gennem ham. Det betyder at han nu kan bruge tid på direktøropgaver som strategi, målsætninger, overordnet ledelse og udvikling af medarbejderne og virksomheden.

„Jeg bruger min tid anderledes. Før løste jeg også småproblemer, men nu er jeg konkret med hvad der er mine opgaver, og hvad mellemlederne skal tage sig af. Jeg er blevet bedre til at uddelegere.“

Ledelse på dagsordenen

De udfordringer som David står over for som direktør i en mellemstor virksomhed, er velkendte i Håndværksrådet som er partner i 'Vækst via Ledelse'. Her roser foreningskonsulent Thomas Birger Hansen Køge Bugt Anlægsgartner for at fokusere på ledelse:

„Det er fuldstændig nødvendigt for alle virksomheder at styrke ledelsen hvis de vil skabe vækst, øge produktiviteten og løbende professionalisere virksomheden. Der er mange virksomheder som kunne have glæde af at komme igennem et forløb som det, Køge Bugt Anlægsgartner har været igennem.“

Processen fortsætter

De seks mellemledere som også deltog i 'Vækst via Ledelse' hjælper David med ikke at falde tilbage til de gamle vaner. Det samme gør konsulentfirmaet Moestrup som David har valgt at forsætte samarbejdet med efter 'Vækst via ledelse'. Når David skal svare på hvor virksomheden er om fem år, er han ikke i tvivl:

„Vi har en størrelse på mellem 30 og 35 mand, vi kan beholde spændende opgaver, have en fornuftig indtjening og være en arbejdsplads hvor medarbejderne er glade for at være. Det er ikke vores mål at blive Danmarks største, men derimod at være en af de bedste,“ slutter David. □

SKRIBENT

Nina Lave er erhvervspolitisk konsulent i Håndværksrådet. Hun er cand. scient.pol. med en tillægsuddannelse i journalistik.

VÆKST VIA LEDELSE

- Vækst via Ledelse styrker 600 virksomheders ledelseskompetencer.
- Vækst via Ledelse gennemføres af de fem regionale væksthuse, Syddansk Universitet, Håndværksrådet og Dansk Erhverv.
- Vækst via Ledelse er støttet af Erhvervsstyrelsen og EU's Socialfond.
- Vækst via Ledelse har et budget på 100 mio. kr.
- Læs mere på www.vvl.dk

Ophedning - i toppen af kransekagen

Mange store projekter gør Bygherreforeningen urolig, men i bygge- og anlægsbranchen generelt er man langt fra et nyt byggeboom

Af Lars Thorsen

Over de næste to år vil antallet af byggeprojekter over 50 mio. kr. stige med mere end 50%. Stigningen kan øge omsætningen i byggeriet på 10-15 mia. kr. årligt, og dermed skabe en eksplosiv efterspørgsel som de store danske entreprenører ikke kan løfte. Det fremgår af analysen 'Store byggeprojekter i et vanskeligt dansk marked' som Bygherreforeningen udgav i sommers med støtte fra Realdania.

Den peger på at man kan få en overophedning i bygge- og anlægsbranchens top - samtidig med at den øvrige branche sukker efter mere arbejde. En oplagt løsning kan derfor være at udvikle markedet så de små og mellemstore entreprenører kan overtage en større del af de store projekter. Det anser analysen da også som afgørende for at undgå den paradoksale overophedning. Men udbuds- og konkurrencereglerne står i vejen.

Reglerne modarbejder os

„Som branche kan vi kun operere inden for lovgivningen, og den modarbejder os når det kommer til udbuds- og konkurrencereglerne,“ siger direktør Henrik L. Bang, Bygherreforeningen. „Det kan være svært for små og mellemstore virksomheder at danne konsortier uden at de i konkurrencereglerne bliver opfattet som karteller. Og når det

kommer til udbudsreglerne, er muligheden for dialog mellem bygherre og bydende meget begrænset i dag, særligt når vi sammenligner med udlandet.“

I Danske Anlægsgartnere er landsformand Ejvind Røge enig i at det bør gøres lettere for de mindre virksomheder at vinde de store opgaver: „Det er oplagt at en løsning på en eventuel truende overophedning kan være at udnytte og udvikle markedet for de små og mellemstore entreprenører, så de kan byde ind på opgaver der ellers påstås kun kan løftes af de store entreprenører. Og det kræver en justering af bygherrenes udbud,“ lyder det fra Ejvind Røge.

Tvivler på overophedning

Overophedning er ellers ikke et generelt tema i bygge- og anlægsbranchen. „Tallene i Danmarks Statistiks konjunkturbarometer og tallene for beskæftigelsen i bygge- og anlægsbranchen viser at vi langt fra har nået et niveau hvor der er fare for problemer med overophedning. Tværtimod. Det samlede konjunkturbarometer er negativt og beskæftigelsen i branchen ligger under gennemsnittet,“ understreger administrerende direktør i Danske Byggecentre Palle Thomsen i Mester Tidende.

„Det er rigtigt at der er en række meget store projekter i gang og i udbud, og de projekter vil unægteligt hæve aktivitetsniveauet for de involve-

rede,“ fortsætter Palle Thomsen. „Men det berører kun en meget lille del af branchen. Langt hovedparten af branchen - dem der ikke har størrelsen til at deltage i de største projekter - har langt fra nået et aktivitetsniveau hvor der er risiko for prispres på grund af for højt aktivitetsniveau. Jeg vil snarere sige at vi kæmper for at nå et acceptabelt aktivitetsniveau.“

Skinger udmelding

Samme melodi lyder hos Danske Anlægsgartnere hvor Ejvind Røge ikke mener at Bygherreforeningen behøver at råbe op om overophedning.

„Deres pressemeddelelse i sommer blev jo indledt med ordene 'Den danske byggebranche er på vej direkte mod store problemer inden for ganske få år'. Det lyder meget skingert i forhold til den virkelighed som vores medlemmer befinder sig i. Rapporten viser jo at det kun er på de allerstørste projekter der kan være problemer. Men disse projekter er så store at kun ganske få entreprenører kan udføre dem,“ understreger landsformanden der ikke håber at politikere bruger udmeldingen til at stoppe et eventuelt opsving før det er begyndt. □

KILDE

Store byggeprojekter i et vanskeligt dansk marked. Bygherrenes udfordringer og handlemuligheder. Bygherreforeningen 2014.
www.bygherreforeningen.dk
www.facebook.com/grontmiljo

Der er ikke så mange entreprenører der kan byde på de store projekter over 50 mio. kr., f.eks. udvidelsen af Nordhavnen i København. Det kan medvirke til en overophedning i de kommende år. Foto: Leif Tuxen.

Køb kvalitetsplanter hos HedeDanmarks planteskole

Vi tilbyder have-, park- og landskabsplanter:

- Allé-, by- og prydræer
- Solitærtræer og -buske
- Stauder og roser
- Hækplanter
- Bunddække
- Slynplanter
- Frugttræer og buske

Vi tilbyder en god og effektiv logistik – med høj leveringssikkerhed.

Kontakt os for faglig rådgivning og tilbud:

T: 74 87 16 00

HedeDanmark a/s
Planteskolen Brøndlundgård
Brøndlundvej 2, Gabøl
6500 Vojens
Tlf. 74 87 16 00
www.hdplant.dk

HedeDanmark
nature is our business

The Memorial Plaza omfatter godt 3 ha inklusiv de cirka 4000 m² store bassiner der er et præcist aftryk af de gamle tvillingtårne. www.wtc.com.

Vandet falder cirka ti meter ned. Navnene på de omkomne er graveret ind i kanten. Foto: Per Anker Pedersen 4.5.2014.

THE SURVIVOR TREE

Et kinapæretræ (*Pyrus calleryana*) på World Trade Center blev efter terroraktionen mod 11. september 2001 kendt som 'the survivor tree', det overlevende træ. Træet var nærmest helt ødelagt. De fleste rødder var revet over, og grenene var både brændt og knækkede. Træet blev flyttet fra katastrofeområdet og sat i en planteskole under opsyn fra New Yorks parkafdeling. Træet overlevede og er i dag i fin vækst trods de tydelige spor fra 2001. Pæretræet blev plantet i mindeparken for fire år siden. Træet har med sin overlevelsessevne og genfødsel fået stor symbolsk værdi.

Foto commons.wikimedia.org.

The Memorial Plaza

Af Per Anker Pedersen

GROUND ZERO. Mindeparken i New York er et stemningskabende anlæg på dæk med store vandfaldsbassiner og over 400 træer

Uanset hvilken stemning du er i, bliver den en helt anden når du er inde på The Memorial Plaza på Ground Zero i New York. Mindepladsen for de næsten 3000 ofre fra terrorangrebet på World Trade Center 9. september 2001.

Placeringen af de kollapsede tvillingtårne er præcist markeret af dybe spejlbassiner med vandfald. Hvert bassin er cirka 4000 m². Vand strømmer over kanten og via vandfladen ti meter nede til et dybere, mindre bassin. Kombinationen af vandet som beroligende og livgivende element i det øverste vandfald og vandets vej videre ned gennem en tilsyneladende bundløs skakt er slående. I bassinkanten er navnene

på de omkomne indgraveret. Mindepladsen er ellers en stor belægning med træer. Indtrykket præges af rene linjer, enkel materialeanvendelse, soliditet og store dimensioner der giver ro og værdighed.

En robust taghave

De fleste af pladsens omkring 400 træer er *Quercus bicolor* (swamp white oak). Den er valgt fordi den er robust, lever længe og har løv med høstfarver i gul og orange - og nogle gange rosa. Det er frøformerede træer hvor tidspunktet for løvspring og løvfald vil variere. Egetræerne vil, fuldt udviklede, nå omkring 20 meters højde. Der er også brugt *Liquidambar styraciflua*, (sweetgum,

virginsk ambratræ), også med kraftige høstfarver.

Plantematerialet er samlet fra New Yorks omegn samt lokaliteter i Pennsylvania og Washingtons D.C.'s omegn - alle med reference til de steder hvor de fire kappede fly styrtede ned 11. september.

Træerne er placeret solitært eller i korte rækker. Rabatten rundt om solitærtræerne er dækket af skæver mens de større rabatter til flere træer er dækket af lave stauder. Belægningen rundt om består af natursten af forskellige bjergarter mens store stenblokke fungerer som bænke. Lige som bykernen rundt om, er parken præget af rette linjer og firkantede strukturer.

Parken fylder cirka halvdelen af det 6,5 ha store areal hvor World Trade Center-komplekset før lå. Så selv om der er mange gæster, kan man finde et sted lidt for sig selv.

Hele parken ligger på dæk. Under parken ligger 9/11 Memorial Museum der åbnede 21. maj i år. Der ligger også en togstation og andre konstruktioner ned til 21 meter under terræn. Takket være store betonplader der hviler på bærende konstruktioner, er der plads til en næringsrig, løs vækstjord under gang- og opholdsarealer.

Det er landskabsarkitektfirmaet Peter Walker and Partners der har udformet pladsen. Den skal være anlagt som en

The Memorial Plaza set mod World Trade Center 4. Træerne står enkeltvist eller i korte rækker. Belægningen er naturstensfliser af forskellige bjergarter. Foto: Per Anker Pedersen, 4.5.2014.

af de mest bæredygtige parker som er anlagt i USA. F.eks. samles regnvandet op i store tanke der bruges til at vande træerne med. Parken er anlagt efter New York Citys krav og WTC Sustainable Design Guidelines der fremmer miljøvenlig praksis.

Mindepladsen åbnede 12. september 2011. Den var først hegnet, og man skulle løse entré for at komme ind. Den 15. maj i år faldt hegnet, og der blev fri adgang omtrent samtidig med at 7/11 Memorial Museum blev åbnet og afløste det midlertidige museum.

Mærker efter infernoet

Det er svært at forestille sig det inferno som indtraf på

dette sted for 13 år siden. Der er dog stadig synlige mærker efter katastrofen på bygninger i nabolaget, f.eks. afsvedet maling, ar i facaderne og delvist nedrevne bygninger.

I kontrast til det tabte, kommer der fire skyskrabere som vil udgøre det nye World Trade Center. To af dem er opført og åbnet i 2013. Det ene er World Trade Center 1 (Freedom Tower) der med sine 1776 feet (541 meter) inklusiv spiret nu er den højste bygning i New York. Tallet 1776 symboliserer den amerikanske uafhængighed fra Storbritannien i 1776. Det opførte World Trade Center 4 er knapt så højt, 298 meter. Med facader, hvor en stor del er af glas, går

bygningerne med deres enorme dimensioner nærmest i ét med himmelen.

Jeg vil anbefale alle som rejser til New York at besøge stedet. For mig vekslede følelserne fra stærk nedstemthed til fascination over det enorme arbejde som er udført, måden det er udført på og den positive holdning som genrejsningen af de nye World Trade Center-bygninger står for. □

SKRIBENT

Per Anker Pedersen er førsteamanuensis ved Norges Miljø- og Biovitenskabelige Universitet. Artiklen har - tekstboksen undtaget - tidligere været bragt i Park & Anlegg 6/2014. Artiklen er baseret på et besøg 4.5.2014 og www.911memorial.org.

Pladsen er åbent dagligt kl. 7.30-19. Der er nu gratis adgang.

Quercus bicolor har lappede blade, 12-18 cm lange.

PLAZAENS TO TRÆARTER

Træerne på The Memorial Plaza er nordamerikanske arter der ikke er almindelige i Danmark. Quercus bicolor (swamp white oak) har end ikke et dansk navn, mens Liquidambar styraciflua (sweetgum) kendes som virginsk ambratræ. Især Liquidambar har kraftige høstfarver der begynder at ses netop omkring 11. september, datoen for angrebet i 2001.

Begge er mellemstore løvtræer der kan blive omkring 20 meter høje. L. styraciflua er en mere sydlig art end Q. bicolor og lever i New York på sin nordgrænse.

Ifølge Poul Erik Brander, forfatter til 'Træer og buske i by og land', er de nordamerikanske ege generelt ikke gode i Danmark. Frostgrader er ikke lig med hårdførhed. Andre forhold, f.eks. daglængde, betyder lige så meget, og vi har om sommeren en lang daglængde i forhold til f.eks. New York. Træernes vækst fortsætter så længe at frosten kommer afmodningen i forkøbet. Rødeg (Q. rubra) trives dog i Danmark, men udbydes ikke. Liquidambar udbydes af og til, men er ikke klimaegnet uden for parker og haver. sh

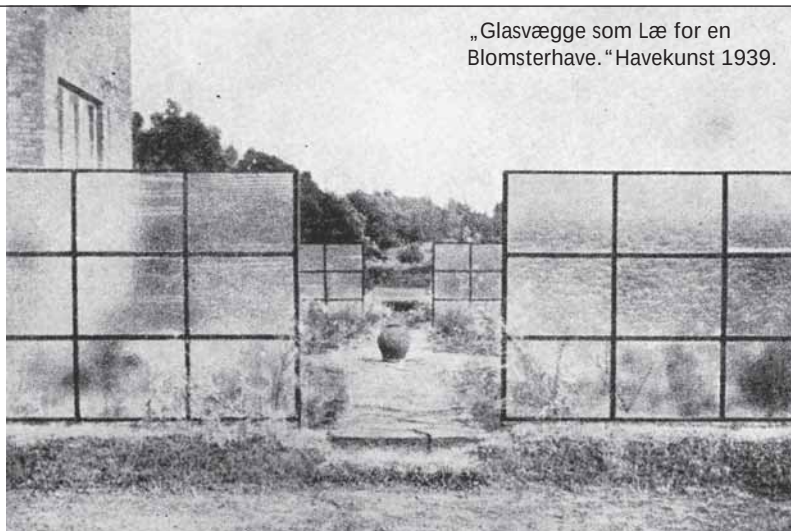

Liquidambar styracifluas blade er på unge træer trelappede, hos ældre træer femlappede.

GAMLE NYHEDER

75 år siden GLASVÆGGE I HAVERNE

„Det er ikke noget nyt at benytte svært Glas, Raaglas til Vægge i Haverne, ja, de har saagar været omtalt for flere Aar siden i Havekunst; men uvist af hvilken Aarsag har de aldrig rigtig vundet Indpas, disse Glasvægge. Man hører om enkelte Eksempler fra Udlandet, særlig i Tyskland, hvor man egentligt ikke skulde synes, de var saa paakrævede som herhjemme; men ellers har man hidtil kun dristet sig til en maaske lidt udvidet Benyttelse af Glasset til Læ for Terrasser o. lign. i Forbindelse med Huset. Disse Par Linier fremkommer for at animere en alle anden dristig Have-ejer eller Havearkitekt til at forsøge med en rigtig Glasvæg i Stedet for en Hæk, et Plankeværk eller et af disse evindelige Raftehegn...“ (M. Gram, Havekunst 1939).

50 år siden GRÆSFORSØG PÅ SOMMERTUR

„Der var mange, som tog imod Dæhnfeldts venlige indbydelse til at bese græsforsøgene på Lundsgård, og de gik bestemt ikke forgæves - det var interessant at se det omfattende arbejde, som Dæhnfeldt lader udføre med græsfrøstammer til plænegræs. En af de væsentlige ting, forsøgeleder Martin Petersen gjorde opmærksom på, var den store forskel, der kan være blandt stammerne inden for de mest kendte græsfrøsorter. Forsøgenes omfang oplever man bedst når man ser, at der f.eks. af rødsvingel er forsøgspareller med 30 forskellige stammer, af rapgræs 39 stammer i parceller, og af fiorin 23 stammer i forsøg.“ (Helge Busch, Anlægsgartneren, september 1964).

25 år siden. CAD

„CAD er tegning med en computer. Man tegner ved at flytte en markør ('mus') på en speciel tegneplade ('digitizer') og ved at give kommandoer på tastaturet. Det man tegner, kan samtidig ses på skærmen. Fordelene ved CAD er de samme som ved tekstbehandling på EDB. Det tegnede kan redigeres på utallige måder og genbruges i andre sammenhænge.“ (Anne Mette Stavis og Henrik Holmer, Grønt Miljø, oktober 1989).

10 år siden GOLFBANEBOOM

„Er der en sport der har vinden med sig, er det golfsporten med dens mange velhavende og indflydelsesrige udøvere. Banerne skyder op af jorden, og der er planer om mange flere bakket op af en tilsyneladende endeløs privat kapital og kommunal velvilje. Der smedes mens jernet er varmt og lokkes med at både denne og hin bane bliver en landskendt attraktion...“ (Søren Holgersen, Grønt Miljø, oktober 2004).

Punktfundamentet skrues ned i jorden

Punktfundamenter af stolper og pæle mv. kan udføres med kæmpeskruer der skrues ned i jorden. Sådant systemet fra tyske Krinner der forhandles af Nemt Fundament ApS og f.eks. kan bruges til hegn, carporte, skilte og legeredskaber.

Skruerne, der kan forsynes flere slags stolpesko, er galvaniserede og 55 til 201 cm lange. Afhængig af størrelse skrues de ned med håndkraft, skruemaskine eller med adaptor på gravemaskine. Der forbores med jordspyd, bl.a. for at få Krinner-skruerne lodret ned. De står godt fast, bl.a.

fordi jorden ikke løsnes, men komprimeres, oplyser importøren. Skruerne kan let kan skrues op og genbruges, og de er nemme at montere i forhold til beton. krinner.dk.

Nykilde vil høste frø fra lokal natur

Fra og med næste år tilbyder Nykilde at høste frø fra naturarealer til lokal brug. Frøene høstes, renses og leveres tilbage så man sikrer at det er lokale arter af den vilde flora der bliver brugt til nye naturarealer. „Jo før vi ved besked, jo bedre kan vi planlægge høsten som jo kommer stort set

samtidig uanset hvor i Danmark,“ melder Nykilde der håber at kunne opbygge en større mængde frø og frøblandinger af lokal eller regional karakter. Langt de fleste naturengsfrø udsås sensommer og efterår hvor der er den rette kombination af varme og fugtighed. www.nykilde.dk.

KALENDER

KURSER & KONFERENCER

ERFA-dag om pesticidfri bekæmpelse af rynket rose. Fyn 17/9. IGN.
Vejregler for veje i åbent land. Vejle 24/9. VEU.
I tråd med tiden. Det 64. danske Byplanmøde. Herning 25-26/9. DB.

OKTOBER

Klimatilpasning med borgeren som aktiv medspiller. Skovskolen, Nødebo 1/10. IGN.
Temadag for landskabsarkitekter om plænegræs og blomster. Stevns 1/10. Aarhus Universitet 2/10. Prodana. prodana.dk.
Byens planteliv 2014. Aarhus 6/10. JU.
Blive en bedre leder. Kolding 9.-10. oktober. DAG og BRUC.
Et bedre sted at bo. DL Høstdebat. København 10/10. DL.
Klimatilpasning og innovation af steder. Middelfart 22-23/10, København 11/11, Roskilde 14-15/1, Skanderborg 26/2. DB.
Nordisk blågrøn konference. København 23-24/10. DAG.

Dimensionering af regnvandsanlæg. Skovskolen, Nødebo 27-28/10. IGN.
Miljø- og klimatilpasset vejafvanding. Vejle 28/10. VEU.
Verdensmester i opgaveløsning. Kolding 28-29/10. DAG og BRUC.
Landsbyer under pres. Ringe 28/10 og Skørping 30/10. DB.
Introkursus for nye medlemmer. København 30-31/10. DAG.

SENERE

Forenkling eller bureaukrati? Byplanhistorisk seminar. København 7/11. DB.
Bytræseminar 2014. Frederiksberg 13/11. DTF, IGN.
Det 64. danske byplanmøde. Herning 25-26/11. DB.
Smart borgerinddragelse. Vejle 10/12. DB.

UDSTILLINGER

Galabau 2014. Nürnberg 17-20/9 2014. 21. Internationale Fachmesse. www.galabau-messe.com.
Agromek. Herning 25-28/11 2014. www.agromek.dk.
Have & Landskab '15. Slagelse 26-28/8 2015. www.HL13.dk.

DAG Danske Anlægsgartnere. www.dag.dk. T 3386 0860
DB Dansk Byplanlaboratorium. www.byplanlab.dk. T 3313 7281
DL Dansk Landskabsarkitektforening. www.landskabsarkitekter.dk. T 3332 2354
DTF Dansk Træplejeforening. www.dansk-traeplejeforening.dk. T 4914 0802
IGN Inst. for Geovidenskab og Naturforv. www.ign.ku.dk. T 3533 1623
JU Jordbrugets Uddannelsescenter Aarhus. www.ju.dk. T 8747 5700
VEU Vejsektorens Efteruddannelse (Vej-EU). www.vej-eu.dk. T 4630 7168

Kæppehegn af afstynede kastanje grene

Salling-Hegn tilbyder hegn af ubehandlede kastanjekæppe. De er kløvede, 3-6 cm i diameter og med håndøksede ender. Kæppene er forbundet af galvaniseret ståltråd til 5 og 10 meter moduler i højder fra 50 til 150 cm og med en stavafstand på 3-4 eller 7-8 cm. Modulerne monteres på stolper, enten rundstokke af kastanje træ eller kløvede stolper af lærk. Skruer anbefales. Man kan også få låger og løse kæppe i flere dimensioner.

Salling Hegn har sine kastanje produkter fra et lille polsk firma der skover træet

ved at styne hestekastanjer rundt om i naturskoven. Der efter flækkes de afstynede grene, afkortes i givne længder og flettes med ståltråden.

Ifølge Salling Hegn kan modulerne - der er uden jordkontakt - nærmest holde en generation selv om de ikke behandles, men patinerer til en naturlig sølvgrå farve. Kastanje træ er nemlig meget hårdt og sejt ligesom egetræ, oplyser Salling-Hegn. Stolperne kan angiveligt også holde længe selv om den eneste behandling er at stolpeenderne svides. www.salling-hegn.dk

Plant træer & buske hele sommeren

SITAS har i mange år haft succes med at sælge træer og buske i sommerhalvåret. Vores kunder er tilfredse med at se og udvælge når der er friskt løv og god vækst.

2.000 store træer og buske står klar på depotpladsen hvor de er blevet forberedt og dyrket til plantning - også efter løvspring.

Besøg SITAS og lad din kunde selv vælge sit træ eller sin busk.

SITAS Træplanteskole · 44 65 05 65
Skovvej 56 · 2750 Ballerup · sitas.dk

Grøn efteruddannelse
Tørstig efter viden • www.rts.dk

Scan QR-koden og læs om vores uddannelser og AMU-kurser

Roskilde Tekniske Skole • Vilvorde • Kagevej 131 • 4000 Roskilde

HAKO CITYMASTER 2000

Gadefejmaskine med 2 eller 3 børster
Tysk grundighed holder byen ren

Ring for rådgivende salg
Vi giver toppris for din brugte maskine.

- Komfortabel kabine med aircon og luftaffjedret sæde
- 4 cyl. VW turbo dieselmotor 74 kW 100hk EURO 5 med vedligeholdelsesfrit partikelfilter
- Tilkoblingsbar 4-hjuls-styring
- Fejebredde op til 2.600 mm
- Rustfri beholdere

Hako Denmark A/S

Odensevej 33 · 5550 Langeskov · Tlf.: 65 38 11 63

Hako
Clean ahead

hako.dk

Kan ikke tvinges frem

Karen Sejr, formand for Dansk Landskabsarkitektforening, er glad for den grønne byudvikling omkring Sønder Boulevard i København. Hun siger til Licitationen 15.8.2014:

„Det er nemlig meget svært at fremprovokere et vellykket byliv. Man kan ikke være social på kommando, og man kan ikke fremtvinge et vellykket byrum hvor der er plads til mangfoldighed og en uprætentios atmosfære. Det kan vokse frem ved hjælp af velgennemtænkt og grøn byplanlægning, men der skal lidt held, en blanding af beboersammensætning og ildsjæle til.“

Kloak under opgravning

3000 kolonihaver skal kloakeres i Aarhusforstaden Viby, fra haveskel til hus med underboring. Thorbjørn Risgaard fra Danboring A/S siger til licitationen 20.8.2014:

„Det er usædvanligt for os at lave et kloakprojekt i et kolonihaveområde. Vi har tidligere lavet en del vandprojekter, så vi er ikke ukendte med at lave underboringer i kolonihaver. Prisen på styret underboring er raslet ned, og derfor er det blevet yderligere attraktivt at undgå at få gravet hele haven op.“

Topstyret københavnneri

Folketingsmedlemmerne Hans Chr. Schmidt (V) og Kristian Pihl Lorentzen (V) bebrejder Danmarks Naturfredningsfor-

En styret underboring af de de større - under Tange Sø. www.danboring.dk.

ening at de støtter nedlæggelsen af Tange Sø og Tangeværket. De skriver videre i Jyllandsposten 22.7.2014:

„Mange andre har oplevet at sunde og miljøvenlige byggeprojekter er blevet forsinket i måneder eller år fordi DN's top nærmest pr. automatik indgiver klage til natur- og Miljøklagenævnet selv om naboer og kommune har sagt god for projektet. Ofte sendes klagen uden opbakning fra den lokale DN-komité der har indsigt i tingene. Det kalder vi for fundamentalisme, topstyring og københavnneri. Hvis vi ønsker et velstående Danmark i balance, skal der også være plads til aktivitet og udvikling uden for de store byer.“

Skæve håndværkere

Mestertidende har i 7/2014 sat fokus på hashrygningen i byg-

geriet. Chefredaktør Klaus Tøttrup skriver:

„Der bliver røget en del hash på de danske byggepladser og byggeriets uddannelsessteder. Ingen ved helt konkret hvor meget der bliver røget, og ingen ved tilsyneladende i hvilket omfang det påvirker kolleger, byggekvaliteten og sikkerheden. Der er heller ikke tal for om der ryges mere hash i byggeriet end i andre brancher. Mestertidende kan dog konstatere at der skam bliver røget hash på byggepladserne, men vi kan samtidig konkludere at det ikke synes at være et stort problem.“

Den grønne sjælesørger

Ann Strandberg Larsen skriver i 'Kirkegården' 4/2014 om kirkegårdens værdier, ikke mindst at der skal være tid til at tale med de pårørende:

„Kirkegårdsgartnere rundt omkring møder oftere og oftere folk der klager deres nød over nabokirkegårdene fordi de har udliciteret al gartnerisk arbejde, og der ikke længere er en gartner på kirkegården til daglig. Nogle har det som argument for at træde ind i menighedsrådet - at undgå at arbejdet bliver udliciteret. Det viser at der er meninger i samfundet om at der bør være gartnere til stede på kirkegårdene til daglig. Jeg synes det er en væsentlig ydelse der burde have mere opmærksomhed. Måske burde der endda være en skriftlig formuleret mulighed for at gartnere og andre ansatte på kirkegården

kan tage den tid en pårørende har brug for at snakke.“

Skal løfte mere i flok

Danske Anlægsgartneres formand Ejvind Røge udtrykker i 'Skov & Land' 6/2014 forventning til en ny standardansættelseskontrakt for de nye have- og parkingeniører. Og:

„Når det er sagt, så har vi også brug for at udvikle det faglige netværk. Derfor vil jeg gerne bruge noget krudt på at få de grønne organisationer tættere på hinanden. Vi skal efter min mening løfte i flok og ad den vej skabe større synlighed fordi det grønne kan så mange ting. Det være sig inden for sundhed, sport og forebyggelse af kriminalitet for bare at nævne nogle områder. Vi har meget at byde på.“

Ikke kun for skybrud

Københavns dukkert 31. august genrejste skybrudsdebatten. Professor Marina Bergen Nielsen, Københavns Universitet, advarer i Politiken 1.9.2014 om kun at fokusere på at lede vandet væk:

„Man kan også forestille sig at vi ender i tørkeårter. Så er det ærgerligt kun at tænke på at få vandet ud af byen. Det kan være en fejlinvestering, en lidt fejlslagen vej, når man først har lavet investeringen i de store rør. Det hele forandrer sig så hurtigt i øjeblikket. Så er det farligt kun at tænke i en dimension. Det er ikke særligt robust. Klimarobusthed er mere end robusthed over for ekstremnedbør.“ sh

Terexdumpere med dreje- og fronttipp

En ny serie af Terex mini- og midi-dumpere med lastevne fra 850 kg til 10 ton er præsenteret af Maskinhuset A/S. Alle modeller har knækstyring og kan fås med dreje- og fronttippelad. Serien er målrettet entreprenører, udlejningsfirmaer og den grønne anlægsbranche. De små dumpere fra 850 kg til 3,5 tons er med Kubota-motor. „Alle dumperne er robuste, og så er de lette at køre med uanset om jorden er smattet på byggepladsen eller terrænet er ujævnt,“ oplyser salgsschef Tommy Bergmann. maskinhuset.dk.

Walker-klipperne importeres af MI

Maskinhandlerindkøbsringen MI har overtaget importen af den amerikanske klipper Walker. Den blev før importeret af Hansen & Kiilsholm der gik konkurs i december 2013. Walker er især kendt for sine Zero Turn græsklippere med integreret opsamler. Der er flere benzin- og dieseldrevne modeller med 107 til 132 cm klippebredde. Programmet passer ifølge MI fint med MI's øvrige sortiment af græsklippere der bl.a. omfatter Simpli-city og Ferris. www.mi.dk

DU KØBER SELVFØLGELIG DEN ORIGINALE 75 LITERS VANDINGSDOSE

SikkerVand®
(Treegator®)

DIREKTE HOS DEN DANSKE IMPORTØR!

VOGT DIG FOR EFTERLIGNINGER

TIL LAV FORGRENING OG BUSKE KAN VI LEVERE EN FLAD 56 LITERS UDGAVE

**KONTAKT OS:
48 17 31 26**

BIRK HOLM

Real Bosch!
til alt nivelleringsarbejde!

NYHED!

Rotationslaseren GRL 500 H/HV + modtager/fjernbetjening LR 50 Professional

Ideel til alt udendørs nivelleringsarbejde. Rotationslaseren er den komplette løsning, bestående af rotationslaser, fjernbetjening og modtager i samme system.

Digitale rotationslasere vandret eller vandret/lodret med manuel eller selvsegende mm-modtager

Rotationslaseren GRL 500 H/HV styres udelukkende via LR 50 Professional. Udstyret er let at betjene og man opnår en hurtig og præcis nivellering. Innovative funktioner som tyverisikring, samtidig opladning og kalibreringspåmindelse giver dig perfekt hjælp til arbejdet.

www.bosch-professional.dk

BOSCH
Invented for life

Morten Korchs landskab

ESSAY. 50'er-filmene har et ry som lalleglad idyl, men skildringen af datidens landskab og landbrug har en vis realisme vi kan inspireres af

Debattører der skriver om landbrug og landskab bruger tit forfatteren Morten Korch og især hans filmatiserede romaner fra 1950'erne til at karakterisere et gammeldags romantisk natursyn og en idyl der ikke kan forenes med et moderne effektivt landbrug. 'Morten Korch' er en etiket der let og bekvemt kan bruges i debatten.

Det gør f.eks. Carl Andersen, landbrugsordfører i Liberal Alliances ungdom i Jyllandsposten 19.8.2014. „Dansk landbrug er konstant under et massivt pres fra politikere, byboere og pressen, da det er en lille gruppe der beskæftiger sig med et hverv der ligger fjernt for mange hvis eneste relation til landbruget stammer fra Morten Korch-filmene.“

Udtalelsen er noget vrøvl da de færreste i dag kender Korch-filmene godt. Og selv om man gør, så er filmenes betydning for opfattelsen af landbruget i alle tilfælde meget lille sammenlignet med alle mulige andre indtryk man får af landbruget gennem medier og egne øjne.

Man skal nok også mere opfatte 'Morten Korch' som en metafor for en økonomisk urealistisk opfattelse af landbrug og landskab hvor store hensyn til natur, miljø, dyrevelfærd mv. presser landbrugets kon-

kurrenceevne for meget. Det er en metafor som landbrugsfolk selv ofte bruger. Paradoksalt, for Morten Korch elskede stræbsomme bønder med hjertet på rette sted og respekt for jord og dyr. Fjenderne er finansmænd, banker og spekulanter der vil ødelægge de klassiske gårde. Men liberalist var Korch ikke. Han var nationalkonservativ ind til benet.

I 1950'ernes idyl

Men er det sandt at Morten Korch-filmene formidler et billede af et gammeldags, romantisk landbrug i et idyllisk landskab? Sådan virker det selvfølgelig når man ser filmene i dag. Men sådan virkede det næppe helt i 50'erne da de kom frem. 50'erne var det sidste årti hvor landbokulturen og det blandede landbrug med den klassiske firlængede gård med karle og piger endnu havde en vis livskraft. Og hvor landskabet stadig var uden 60'ernes voldsomme byspredning, store veje og industrielt landbrugsbyggeri. Det er et landskabsbillede filmene afspejler.

Landbrug og landskab er ofte filmenes ramme, men med få undtagelser dvæles der ikke ved nogen af delene, og det er kun i få og ret korte klip man f.eks. ser hvordan landbruget egentligt drives. Tre af de ni film foregår tilmed uden

for landbomiljøet. Idyllen kan mere tilskrives bygningskulturen og den generelle stemning. En stemning der bliver lettere serien igennem. Den indebrændte helt anno 1950 ender som en lystig scorekaj i 1962. Men altid spillet af Poul Reichardt.

Ændringerne var dog på vej, især mekaniseringen, ligesom tørlægning af moser, udretning af åer og råstofgravning var i fuld gang. Det viser filmene også. Allerede i de tidligste film er der traktorer og maskiner på markerne på et tidspunkt hvor det endnu var et progressivt, innovativt signal. Heste er kun et supplement eller noget der bruges til sport eller hyggeridning.

Landskabet for hånden

I sin senere periode i 60'erne og 70'erne bliver filmene plattede folkekomedier og taber i popularitet. Ser man bort fra dem, giver filmene billedet af et årti lige før alt ændrede sig. Hvor den gamle kultur stadig havde magt, men hvor skildringen af det nye var med.

Bøgerne, som filmene var lavet på basis af, er generelt en generation ældre end filmene, men handlingen er ført frem til det tidspunkt filmen er lavet. Man får derfor aktuelle problemstillinger med og kan bruge det landskab og landbrug man har for hånden.

LANDBRUG OG LANDSKAB I DE 9 FILM

De røde heste (1950) foregår i et stutteri, men det tilhørende landbrug har allerede en traktor selv om det stadig er hestene der trækker hølæsset hjem. Kun få landbrug havde traktor i 1949. Den legendariske grå Ferguson var begyndt at komme til landet kun to år før. Der var stadig omkring 600.000 trækheste i landbruget fordelt på omkring 200.000 bedrifter. I dag er der kun omkring 10.000 heltidsbedrifter.

Mosekongen (senere i 1950) kredser om en mose som et lokalt moselaug vil tørlægge og opdyrke, mens ejeren stritter imod. Sympatien i filmen ligger på både natursiden og opdyrkningssiden, og det ender med lidt til hver. En geologisk formation af ler gør det muligt at dele mosen. Temaet var aktuelt, for i 50'erne var tørlægning af moser, enge mv. i fuld gang. I dag ville mosen være

Ole Offor (Poul Reichardt) og Bente Munk (Tove Maës) i 'De røde heste' (1950).

Poul Reichardt - filmenes evige hovedperson og helt - er på binderen i 'De røde heste' fra 1950. Billedet er venligst udlånt af Morten Korch Selskabet.

Filmene var succeser hos publikum, men ikke blandt anmelderne. Det var forudsigelig sødsuppe med en ensidig persontegning og en happy end hvor de gode vandt og fik hinanden. Kun 'Fløjtespilleren' og 'Flintesønnerne' fandt nogenlunde nåde for anmeldernes kritiske blik. Siden har kritikken ikke været bedre. Filmene har f.eks. fået kritik for at være nationalromantiske - for det var nazisterne jo også.

Ikke kun romantisk symbol

Ser man på de ni film fra 1950 til 1962 er landbruget teknologisk up to date. Landbruget blev i det hele taget vist næsten som det var. Man sætter generelt pris på naturen og miljøet, men mest fordi det er 'dejligt'. At forebygge forurening, bevare biodiversitet, skåne grundvand mv. er hensyn der endnu ikke spiller nogen rolle. Man har derfor heller ikke problemer med at tørlægge vådområder og grave råstoffer hvor man vil. Idyllisk er det ofte, og man valgte tit idylliske locations, hyppigt Bognæs i Roskilde Fjord. Men landskabet var også mere idyllisk dengang.

Det er derfor ikke helt dækkende at bruge 'Morten Korch' som metafor for et virkelighedsfjernt romantisk symbol. I stedet bør vi se filmene som et tidsbillede, i hvert fald i sin landbrugs- og landskabs-skildring. Og som andre historiske udtryk kan vi lade os inspirere af dem.

Der var faktisk kvaliteter i datidens landskab som vi siden har mistet: mere detaljeret sædskifte, flere dyr på marken, et mere diskret og velordnet byggeri, flere hegn, flere vådområder, mindre veje og frem for alt mindre byspredning og 'urban sprawl'. Det dækker over natur- og landskabskvaliteter vi måske kan få lidt af igen - i en anden fremtrædelsesform som landbruget kan leve med. *sh*

EFTERSKRIFT

Jeg håber at læserne for en enkelt gangs skyld bærer over med min fascination af gamle Morten Korch-film og dette essay om at forene film og fag. Jeg skal sige at jeg har set eller guset alle ni film - og selv nåede at opleve det gamle landbosamfund og arbejde i det fra starten af 60'erne. Søren Holgersen

beskyttet af naturbeskyttelsesloven og ikke mulig at tørlægge. Loven - fra 1972, udvidet i 1992 - beskytter moser over 2500 m². Filmens mose er så stor at filmens darling spillet af Tove Maës, farer vild i den.

I 'Det gamle guld' (1951) slår dyrkelsen af landskabet og nationalromantikken mest igennem, lige fra indledningens landskabspanoreringer med Aksel Schiøtz syngende 'I Danmark er jeg født'. En runesten og oldtidsguld i jorden forener nutid og oldtid. Det er Danmark i tusind år. I centrum står 'Dybegaard', en idyl smukt ved eng, skov og fjord, men landbruget er up to date med traktorer, silo, jeep - og sågar en lejet bugseret Claas mejetærsker, meget moderne i 1951.

I de to følgende film ser man ikke meget til landskabet - og slet ikke til landbruget. I 'Det store løb' (1952) handler det igen om heste og stutrierer, men denne gang galop, og det foregår i herregårdsmiljøet med selve landbruget i en me-

get lille birolle. 'Fløjtespilleren' (1953) foregår i et cirkusmiljø hvor man først til sidst - da hovedpersonen vender hjem - ser en traktor foran en stor såmaskine, avanceret for sin tid. Og 50'er-idyl er der ikke meget af på de åbne flade marker.

'Flintesønnerne' (1956) foregår på Flintegården hvor man ud over landbruget graver flint ved stranden i industriel skala. Forekomsten opdages da man - med gravemaskine - inddæmmer en strandeng. En sådan gravetilladelse ville man ikke få i dag. Heste er nu reduceret til hobbydyr til ridning. Al markarbejde foregår med flere store traktorer og gården er velforsynet med smarte jeeps. Og så er filmen den første i serien der er i farver.

I 'Vagabonderne på Bakkegården' (1958) er der masser af midtjysk landskab omkring Rørbæk Sø og de endnu aktive brunkulslejer, men bortset fra selve gården mærker man ikke meget til landbruget. Til sidst høstes der med binder - selv

om mejetærskerne har gjort deres indtog. Danske Dronningborg havde præsenteret sin første model i 1957. I filmens start overnatter Poul Reichardt - der spiller hovedrollen i alle ni film - i en høstak, men de var også stadig almindelige dengang. Derefter crooner han 'Er du dus med himlens fugle og skovens grønne træer'. Miljøvinklen er åbenlys, men også noget landstrygerromantisk.

'Det skete på Møllegaarden' (1960) foregår titlen til trods i et kystfiskermiljø med smuglere. Igen har landbruget kun en birolle, og det landskab man ser, er ikke agerlandskab, men fiskerbyen og skoven. Landbrug og landskab er til gengæld i fokus i 'Der brænder en ild' (1962) hvor man genkender filmens gårde og landskaber fra tidligere film. Filmens helt opretter maskinstation og fører sig frem med en selvklarende mejetærsker, en gul Claas og i det hele taget bruger man moderne redskaber.

BLÅGRØN

**Nordisk Præsidiums
50 års jubilæumskonference
København 23. - 24. oktober 2014**

50 år med taghaver, udvikling og erfaringer i

Europa. Roland Appl, præsident i IGRA.

Biotopetablering og byøkologiske muligheder og erfaringer. Louise Lundberg, Grönare Stad AB.

Health Design i byer som bliver tættere og højere.

Ulrika K. Stigsdotter, professor i landskabsarkitektur, Københavns Universitet.

Hvordan kan byer tåle mere vand. Atelier Dreiseitl, tysk landskabsarkitektfirma med speciale i klimaløsninger.

Permeable belægninger. Kjell Myhr, civilingeniør, fabrikchef, Aaltvedt Betong.

Substrater på tag og dæk. Per Malmos, landskabsarkitekt og anlægsgartner, Malmos A/S.

Regnbæde. Kim Paus, civilingeniør, Cowi.

Rain Design. Jakob Fischer, landskabsarkitekt, GHB Landskabsarkitekter A/S.

Nordisk samarbejde og udvikling i 50 år. Ejvind Røge, Nordisk Præsidium, Danmark.

Nordland og Nord Green. Nordisk samarbejde i fremtiden. Sveinn Adasteinsson, Nordisk Præsidium, Island.

Uddannelse over nordiske grænser. Tor Jørgen Askim, Nordisk Præsidium, Norge.

Ekskursion til blågrønne projekter i København og Malmø, bl.a. Emporia, BO 01, Rigsarkivet, SEB Bank.

Nordisk Præsidium er et nordisk samarbejdsorgan for de fem nordiske anlægsgartnerforeninger. I anledning af 50 års jubilæet inviteres til nordisk fagkonference om fagets nye blågrønne muligheder. Seminaret henvender sig til dem som planlægger, anlægger og vedligeholder blågrønne løsninger i nordisk klima.

Pris 3000 kr. ekskl. overnatning og middag. Der kan reserveres værelser til konferencepriser på Tivoli hotel eller Hotel Wakeup tæt ved Tivoli Hotel.

TILMELDING OMGÅENDE til ts@dag.dk

Send e-mail og få sendt tilmeldingsskema. Nærmere oplysninger på tlf. 6161 1844 og er@dag.dk (Ejvind Røge) og tlf. 33 860 860 og ts@dag.dk (Tina Krogtoft).

SkovByKon.dk
Tlf: 61 79 62 63

RÅDSCANNING
STYRKEMÅLING I HULE TRÆER
TRÆERS RØDDER
REKREATIV SKOVREJSNING
FOREDRAG/KURSER

Christian Nørgård Nielsen
dr.agro cnn@skovbykon.dk

**SPARRING
RÅDGIVNING
EFTERUDDANNELSE**

Vesterhavets trygge havbad i Vorupør

Vesterhavet er skønt, men kan være utrygt at bade i. I Nørre Vorupør er der nu et alternativ i form af et havbad indviet 15. august. Det er adskilt fra havet af en mur med tilgitrede luger så vandet løbende udskiftes. Bag havbadet står Thisted

Kommune sammen med Lokale- og Anlægsfonden, Det Obelske Familiefond og Real-dania. Det er en del af et koncept der skal styrke Thys natur og friluftsliv. I Vorupør er også husene ved kystfiskernes gamle landingsplads renoveret.

ANNONCØRER

I GRØNT MILJØ 7/2014

MASKINER

Bosch, 63
Brdr. Holst-Sørensen, 45
DK Tec, 33
FSI Power Tech, 21
GGP Stiga, 39
Hako Danmark, 55, 61
Havdrup Maskinforretning, 17
HCP Danmark, 41
Helms TMT-Centret, 13, 29
H.G. Enemark, 25
Husqvarna, 7
John Dere, 9
Kärcher, 23
New Holland, 27
Safetrack, 33
Scantruck, 51
Svenningsens Maskinforret., 49
Sønderup Maskinhandel, 25
Timan, 41
Vermeer Danmark, 51

PLANTER & JORD

Birkholm, 29, 63
DSV Hunsballe, 11
Eco Style, 35
HedeDanmarks Planteskole, 57
Holdens Planteskole, 2,

Johansens Planteskole, 2
Leopolds Rullegræs, 3
Lynge Naturgødning, 2
P. Kortegaards Planteskole, 2
Salling Planteskole, 45
Sitas, 61
Solum Roskilde, 68
Vognmand Kold, 3

INVENTAR & BELÆGNING

Fokdal Springvand, 67
IBF, 53
Vestre, 35

ENTREPRENØR & RÅDGIVER

Grøn Vækst, 67
Henrik Ravn Træpleje, 11, 67
K&S Treecare, 67
Malmos A/S, 2
OK Nygaard, 55
Plantefokus Sv. Andersen, 67
SkovByKon.dk, 66
Sven Bech A/S, 67

FAG & UDDANNELSE

Jordbrugets Uddan.Cent., 21
RTS Vilvorde, 61
Selandia CEU, 49
Nordisk Præsidium, 66

UDSTILLINGER

Expo TCO 2014, 37

GAMLE NORMER PÅ
www.grontmiljo.dk

Plant & Plej. Plantgruppens klassiske og basale paradigma fra 1975.

Generel vejledning i plantning. Plantgruppens praktiske råd fra 1984.

Normer for anlægsgartnerarbejde. Anlægsgartnerforeningens faglige normer mv. siden den første i 1962. inkl. 'Pleje af grønne områder' fra 1989. Man kan dog ikke se de normer der nu er gældende.

- ✓ Nyanlæg og belægningsopgaver.
- ✓ Plantearbejde og beskæring.
- ✓ Vedligeholdelse.
- ✓ Vinterberedskab.
- ✓ Kloakarbejde og fugtisolerings.
- ✓ Tv-inspektion og strømpeforing.
- ✓ Medlem af Kloakmestrenes TV-inspektion.

Anlægsgartnerfirma **90 år**
- siden 1921

Skandinaviens største skovbrand i 200 år

Den store skovbrand som brød ud den 31. juli 2014 i Västmanland i Midsverige endte med at rasere omkring 15.000 ha, cirka 10x15 km. Det gør den til den største brand i Skandinavien i 200 år. Flere småbyer blev evakueret og omkring 25 huse skadet eller brændt ned. En enkelt person, en 30-årig skovarbejder, omkom da han blev overrasket af ilden der spredte sig uventet hurtigt. En 42-årig kollega

overlevede. Det var formentlig en skovningsmaskine der satte ild i den meget tørre skov. Maskinføreren opdagede at det brændte omkring maskinen og forsøgte selv at slukke branden, men forgæves. I de følgende dage spredte branden sig trods indsats fra brandmænd på jorden og en helikopter fra luften. Italienske og franske vandbombere, brandslukningsfly, trådte også til da det var værst.

VI PASSER PÅ MILJØET OG PÅ HINANDEN...

DS CERTIFICERING

MILJØLEDELSESYSTEM OG ARBEJDSMILJØLEDELSESYSTEM

DS/EN ISO 14001
DS/OHSAS 18001

-det har vi papir på!

Første anlægsgartnerfirma i Danmark med både
ISO 14001 certificering i miljøledelse og
OHSAS 18001 certificering
i arbejdsmiljøledelse.

GRØN VÆKST
ANLÆGSGARTNERFIRMA

Hasselholmvej 2 | 4200 Slagelse | Telefon 58 11 21 00 | www.groenvaekst.dk

Træ

- beskæring
- plantning
- fældning
- flytning

rodfræsning og rådgivning

KS Tree Care ApS
Ingegårdsvej 11 - 4340 Tølløse

Shen Kristensen Tlf.: 59 18 50 77
Kim Poulsen Tlf.: 43 45 11 90

www.ks-treecare.dk
E-mail: ks@ks-treecare.dk

Svend Andersen
Plantefokus
Professionel træ- og planterådgivning

Din direkte
vej til faglig
sparring og
udvikling.

Tlf.: 30 32 72 33
www.plantefokus.dk

træ FÆLDNING
træ BESKÆRING
træ PLANTNING
rod FRÆSNING

Sengeløsevej 9
2630 Taastrup
Tlf. 43 71 02 18
Fax 43 52 01 09
www.henrikraavn.dk

Henrik Ravn
Træpleje ApS
„ham med træerne“

Grundlagt 1964

Solum er Danmarks største leverandør af kompost, vækstmedier og græspleje-produkter. Vi leverer mere end 200.000 tons vækstmedier om året.

Vores produktion er bæredygtig og Solum er som eneste producent af vækstmedier tilkendt EU's miljømærke.

POST

PP

DANMARK

Sorteret Magasinpost
ID-nr. 42217

- Stort produktsortiment
- Dokumenterede ukrudtsfrie vækstmedier
- Produktblade på alle produkter til kvalitetssikring
- Vi modtager bygge-/haveaffald og leverer vækstmedier som returlæs
- Fleksible modtagebetingelser
- Ekspert i græsplejeløsninger
- On-site knusning og sortering af affald

Bæredygtige produkter til vækst, anlæg og energi

Læs mere på www.solum.dk eller kontakt:

Entreprenørydelser, Jan Juellund, tel. 2161 3049
Græspleje, Thomas Petersen, tel. 2161 3047
Vækstmedier, Claus Svenstrup, tel. 2161 3045
Vækstmedier, Knud Hvid Petersen, tel. 2161 3040
Vegeboden, Solum Roskilde, tel. 4675 5070

Solum er landsdækkende leverandør

Indlevering og afhentning:

Solum Roskilde
Vestre Hedevej 34
3000 Roskilde

Åbningstider:
Man.-tors. kl. 06-16, fre. kl. 06-15

Produktsortiment

- SuperMuld®
- Svær SuperMuld®
- D-Gro A®
- HaveMuld®
- SkeletMuld®
- Harpet muld
- Faldunderlag (DS-godkendt)
- BoldMix®
- GreenMix®
- Bunkersand
- Volley sand
- Ridebane topplag
- Fyr- og granbark
- Spagnum
- Biomasse til energi m.m

Visse produkter leveres også i storsække

Al henvendelse: ia@teknovation.dk.